שו״ת · אחרונים · השיב משה

השיב משה אורח חיים

רבי משה טייטלבוים מאוהעל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

השיב משה אורח חיים

רבי משה טייטלבוים מאוהעל

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/השיב-משה-אורח-חיים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

שאלה א 4
שאלה ב 19
שאלה ג 26
שאלה ד 27
שאלה ה 31
שאלה ו 34
שאלה ז 37
שאלה ח 38
שאלה ט 39
שאלה י 40
שאלה יא 47
שאלה יב 52
שאלה יג 53
שאלה יד 60
שאלה טו 61
שאלה טז 67
שאלה יז 69
שאלה יח 75
שאלה יט 76
שאלה כ 76
שאלה כא 83

שאלה א

לעיר מלוכה ווארשא אגדה על דבר שנשאלתי לפרש מ"ש הרוק"ח זצוק"ל בהקדמתו וז"ל יוד כף כף למד המדה הזאת תמיד בלבבך עכ"ל והיא פלאי.

נ"ל דהנה במס' שבת פרק הבונה דף ק"ד ע"א איתא בגמרא בענינא דאתו דרדקי לבי מדרשא שם כף למד וקושר לך כתר לעוה"ב עיי"ש בגמרא א"כ לפי דברי הגמרא הנ"ל הרי הכף מורה על הכתר של צדיקים לעוה"ב שאמרו חז"ל במס' ברכות דף י"ז ע"ב צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ע"כ והנה בודאי אינם זר זהב ואבני חפץ כי איננו מסוג הרוחני ועיין פי' המשניות להרמב"ם בסנהדרין פ' חלק מ"ש שם וז"ל רוצה לומר באמרו ועטרותיהם בראשיהם כו' עיי"ש היטיב כי דבריו קצרים מאוד ופירושו וכוונתו עמוק מאוד והנני פותח בביאור דבריו כחודה של מחט כי עליו יתברך נאמר בעצם וראשונה שכל ומשכיל ומושכל אחד ועיין ברמב"ם פ' שני מ"ה יסודי התורה הלכה יו"ד ועיין במורה נבוכים חלק א' פרק שמונה וששים ושם ביסודי התורה רמז מזה ובמ"נ האריך בזה עיין עליו ועיין בספר שבילי אמונה ריש כתיב הראשון ונחזור לענינינו דבהשאלה נאמר השכל ומשכיל ומושכל אחד על שביב אלהי אחרי הפרדו מאנשי חיל ויראי אלהים דהא אז הוא ג"כ שכל בפועל ולא יעדר ממנו ההשגה בשום פעם דשוב אין לו מסך המבדיל ומונע ומעכב ואין להאריך יותר כי הדברים יובנו אחר העיון במ"נ שם סוף פ' הנ"ל ותן לחכם ויחכם עוד ודי לחכימא ועי' ברמב"ם הל' תשובה פ' ח' הל' ב' ובהראב"ד ובכ"מ שם בענין עטרותיהם בראשיהם והנה יש שם עיונים אחרים גדולים אבל אין כאן מקומם ואין לה' שייכות כ"כ למה שאנחנו בו עיי"ש בהמפרש ובל"מ ועיין במאמר תחיית המתים להרמב"ם הנדפס בקצת ספרי מלות הגיון בכרך אחד ועיין עוד בפ"ח מ"ה תשובה ה"ל וא"ו ועיין במפרש שם במה שהביא בשם הרמב"ן בשער הגמול ועיי"ש בפ"ט ה"ל ב' ובהמפרש שם ועיין בעקרים מאמר רביעי פרק למ"ד ול"א ול"ב וכבר בארתי אני בביאורי על התורה בדרך מחקרי במה שיש בו די דהעיקר כמ"ש הרמב"ן ועיין במעשה ד' להגאון ר' אליעזר אשכנזי במעשה בראשית פ' ב' ופ"ט עיי"ש יעיין מ"ש שם בעקרים פ' ל"ג הנ"ל מ"ש שם בענין כף הקלע ועיין בשערי התשובה להר"י שער סני סי' י"ז י"ח מה שכתב בענין זה ועיין בספר אבקת רוכל המיוחס לרבינו מכיר בספר שני חלק א' ב' ג' ועיין בספר הישר לר"ת שער י"ב ושער ט"ז ועיין בעקידה שער וא"ו דף ט"ו ע"ב ועיין בריש פרקי הצלחה להרמב"ם ועיין בשבילי אמונה בנתיב התשיעי וכל זה אין כאן מקומו. ונחזור לענינינו דעיין במס' ברכות דף י"ז במימרא דרב לא כעוה"ז עוה"ב ועיי"ש בהכותב על עין יעקב מ"ש על ועטרותיהן בראשיהן אבל

לפע"ד נראה הפי' האמיתי הוא כפי מה שפי' רבינו הגדול הרמב"ם בפי' המשניות הנ"ל ועיין בריש ספר חרדים פרק שלישי עיי"ש וסיוע שיש בו ממש לפי' זה בגמרא מפורשת במגילה פ"א דף ט"ו ע"ב ובסנהדרין פ' י"א דף קי"א ע"ב וז"ל הגמרא אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא עתיד הקב"ה להיות עטרה לראש כל צדיק וצדיק שנאמר והי' ביום ההיא והי' ד' צבאות לעטרת צבי וכו' ועיין בחדושי אגדות של זקני הגאון מהרש"א ז"ל שם בברכות על מימרא דרב הנ"ל ובסנהדרין על מימרא דר"א הנ"ל דרוצה לפרש כי עטרותיהן בראשיהן ונהנים מזיו השכינה אחת הוא דהרי הקב"ה הוא העטרה כו' עיין עלי' כי זה כוונתו אף שלא ביאר הדברים בפירוש והנה הענין שהקב"ה יהי' עטרה בראש כל צדיק הוא משולל הבנה לפי פשוטו ובודאי דכוונו חז"ל לדברי הרמב"ם בפי' המשניות הנ"ל וכפי מה שבארתי דבריו ולשון עטרותיהן היינו לפי שזה אינו במדריגה אחת שוה לכולם רק לכל אחד כפי הראוי לו ולזה כיוונו ג"כ במה שאמרו בראש כל צדיק וצדיק והבן זה דתיבת וצדיק היא שפת יתר אך כיונו למ"ש ומדברי חז"ל הנ"ל במגילה ובסנהדרין תיובתא רבה להראב"ד בפ' ח מ"ה תשובה ה"ל ב' שדעתו לפרש עטרות כפשוטן ורוצה לחלוק בזה על הרמב"ם עיין עליו ובודאי דהעיקר כמו שפי' רבינו הגדול הרמב"ם שם בפי' המשניות הנ"ל וכפי הביאור שבארתי דבריו בס"ד ובודאי דגם בחיבורו פ"ח הלכה ב' מ"ה תשובה נתכוין למ"ש בפי' המשנה רק שסתם הדברים וסמך על שילמד סתום מן המפורש והנני מבאר ומפתר דבריו שם בחיבורו באופן שיסכימו לדבריו שם בפי' המשנה וז"ל שם בחיבורו וכן זה שאמרו ועטרותיהן בראשיהן כלומר דעת שידעו שבגללה זכו לחיי עוה"ב מצוי עמהם והיינו העטרה שלהם עכ"ל הצריך לעניינו ואל תטעה לומר ח"ו שמי שאין לו השגה אין לו חלק לעוה"ב חלילה וחלילה דודאי קיום המצוה בפועל או הלימוד מביא לידי עוה"ב אך דכונת הרמב"ם דלתכלית השלימות אינו יכול להגיע רק מאן דידע ביקרי' דמרי' ויש לו יראה ואהבה הראויה וכן מבואר בכמה ספרי החכמים ונלאתי להעתיקם ויש על זה חבילות ראיות ובביאורי הנ"ל הארכתי וביררתי הדבר כשמלה ואין כאן מקומו ועיין בזוהר פ' בראשית שם בחשבון שבעה היכלין עיי"ש דשית היכלין קיימין למדורא דצדיקים לפי המדריגות ובהיכלא שתיתאה אינון חסידין קדישא וכל אינון דמרחמין למריהון ברחימא סגי' עיי"ש וזה ודאי לא יצויר שיהי' אוהב גמור באהבה עזה אם לא דידע ביקרי' דמרי' וזה מבואר למבין ועיין בחו"ה שער היחוד פ"ב במ"ש ואמת אמר הפלוסוף באמרו לא יוכל לעבוד עילות העילות כו' עיי"ש ועיין בהפי' מרפא לנפש שכ' שאנחנו מחמת הקבל' הנמשכת מהרואים ושומעים הוי כאלו ראינו בעינינו והביא ראיה מהכוזרי מאמר א' סי' כ"ד ויפה

דבר ואעפ"כ נאמר דע את אלהי אביך ונאמר כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כו' וזה מבואר מאוד בזוהר הקדוש במקומות רבים לאין מספר וממש בכל ספרי החכמים והנה יצאתי לחוץ מעניני כדי שלא יטעה המעיין ח"ו ונחזור לענינינו לבאר דברי הרמב"ם בחיבורו עולין בקנה אחד עם דבריו בפי' המשנה ונקדים כי המושכל היא הדעה שזכר הרמב"ם בחיבורו היא הבורא יתברך כעין שנאמר כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי וכמ"ש בפי' המשניות להדי' עיי"ש והיינו כבודו וגדולתו דמהותו מן הנמנע להשיב כמאמר החכם אלו ידעתיו הייתיו והיא מאמר עמוק למבין וביאור המאמר הנ"ל תמצא בדברי בסמוך בס"ד ומשה רבן של נביאים יוכיח שנאמר לו ופני לא יראה ונקדים עוד דהסברה והטעם דלא נאמר על הצדיקים בחייהם אף על דרך השאלה השכל ומשכיל ומושכל אחד אף בשעה שפנוים מכל מעשה ומשוללים מכל מחשבה ומחשבים ומשיגים ברוממתו יתברך לפי שזה אינו רק כמו שיברק עליו הברק פעם יציץ פעם יעלם כמו שזכר רבינו הרמב"ם בפתיחתו לספר המורה ותואר הנ"ל לא יפול רק אם לא נעדר בשום פעם כמו שמבואר שם במ"נ חלק א' סוף פ' ס"ח לכך אחר ההתפרדה שאיננה בגוף ולא נעדרה בשום פעם ממעלתה ומדריגתה כי אין לה מנהגים וטבעים שזכר הרמב"ם שם בפתיחתו לספר המורה שיעלימהו יצדק עליו תואר זה כי אז היא מתאמצת ומתאחדת עמו יתברך משא"כ בחיים חיותו והבן זה וזה כונת הרמב"ם שם בה"ל תשובה כי הדעת שידעו כנ"ל מצוי' עמהם ר"ל שלא נעדר מהם וא"כ ממילא דהשכל ומשכיל ומושכל אחד והיא העטרה שלהן כנ"ל ברור ואמת ואעפ"כ גם אחר הפרדה תואר זה הוא רק בדרך השאלה ושני' כי עליו ית' נאמר כי הבלתי בעל תכלית משיג בלי תכלית הבב"ת ונמצא הוא המשיג והמושג וההשגה והכל נסמך לו בהויתו שהוא סבה לכל וביודעו עצמו יודע הכל אבל הנפש אף אם נאמר כדברי הרמב"ם שם במ"נ פ' ס"ח כי המשכיל בפועל תמיד הוא השכל כי אין השכל בפועל דבר זולת מה שהושכל ופעלו היא עצמו כי כל שכל פעלו היא עצמו עיי"ש היטב נמצא לפ"ז כשמשגת תמיד אמיתת הבורא ב"ה וב"ש הרי הוא יתברך המושכל והשכל אין בפועל שום דבר זולת מה שהושכל ופעלו היא עצמו נמצא השכל ומשכיל ומושכל אחד ומתאחדת עמו יתברך מ"מ הרי א"א שתשיג לאין תכלית כ' כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית ואף השכלים תכלית וגבול יש להשגתם וכל השכלים דרי מעלה שואלים אי' מקום כבודו ואי אפשר להשיג הבלתי תכלית רק הבב"ת ית' אבל כל בעלי תכלית איך נאמר שישיגו השגה שלמה דאיך יצויר השגה שלימה כיון שהוא בב"ת ולהגיע עד בלתי תכלית א"א כיון שהעצם בעל תכלית ואיך ב"ת יגיע עד בב"ת דא"כ הרי היא בב"ת והוא הבורא ית"ש

ולא נברא והיינו מאמר החכם שהבאתי לעיל אלו ידעתיו הייתיו כנ"ל בס"ד לבאר מאמר החכם הנ"ל וא"כ א"א שתשיג הנפש השגה שלימה בעצמותו ית' ואף לא חלק ממנו כי כל חלק יש לו כל כמבואר בקוה"ל בשער היחוד פ"ד בבירור הקדמה שנית עיי"ש ואיך יקרא מושכל בפועל עד שנאמר שנתאחדת עמו לגמרי רק שמשגת מכבודו וגדולתו והן רב והן מעט הכל לנגד בב"ת י"ת על קוטב אחד יסבו והכל כלא רק ע"ד השאלה יפול התואר הנ"ל לפי שאז אין לה מושכל אחר רק כבודו ית"ש ומתאחדת עמו י"ת באיזה תואר מהאחד לפי הראוי לה ועוד מילין אוציא לברר דתואר זה לא יפול רק בדרך השאלה כי הנפש בודאי תתעלה תמיד מהשגה להשגה ולא תעמוד בהשגה אחת לעולם כמ"ש הרמב"ם בסוף פרקי הצלחה שלו וז"ל שם הצריך לענינינו ואמנם בני ישראל לא כן אבל אנחנו נברך יה מעתה ועד עולם וגו' רמז לעובדים בזה העולם אשר הם עם צדיק מתענגים לדבקותם הטהור והם נשארים אשר נעתקו ממנו וגם מוסיפין כפלי כפלים עד סוף העולם וכן אמרו למען יזמרך כבוד ע"כ דבריו הצריך לענינינו והוא מסכים למה שנמצא בכתבי האר"י זצוק"ל בענין עליות נשמה ממדריגה למדרגה והבן זה ושבח הוא לה במה שמוספת והולכות דמה בצע אם תעמוד תמיד בהשגה אחת משך זמן עולם שכולו ארוך ובודאי אין נעימות השגה ישינה שכבר הושגה כנעימות המושג מחדש וטועם טעם אשר לא טעם עדיין וא"כ השנה של אתמול אינה כהשגה של היום ונעתקת ממושכל למושכל ואיך יתאחד השכל ומושכל כיון שפועל השכל בכל פעם מושכל אחר רק בדרך השאלה יקרא אחד מאחר שכל המושכלות אז הם בסוג אחד ר"ל בגדולת הבורא יתברך ואינו דומה להחותם שזכר הרב מהרי"ם אלמושנינו בפסוק שימנו כחותם על לבך ששם שלשת חלקי הפעולה דבקים זה בזה שהחותם אינו פועל פעולה אחרת משא"כ השכל משכיל מושכל אחר בכל פעם רק לענין זה שהכל הם בסוג בגדולתו ית' ובדבר זה מתאחד כ"כ עד שהחותם השאלה ממנו משא"כ הבורא ית"ש שהיא מתענג בשעשועי השגת עצמו לאין תכלית ואין בלתי ב"ת גדול מבב"ת וא"כ הוא בלי השתנות ובלי המשך זמן כי הזמן מכלל הנבראות כמו שביאר הרמב"ם בספר המורה חלק שני פ' י"ג ע"ש ואינינו י"ת נופל תחת סוג הזמן והבן זה ועוד דהשגת בב"ת היא תענוג בב"ת ואין בב"ת גדול מבב"ת ודוק. ועוד בב"ת לא יתכן לומר שהושג בשלימות כי הוא בב"ת ואיך נשלים רק שזה אצלו ית' השלימות שהוא בב"ת ומשיג עד אין תכלית א"ע שהיא בב"ת ובלי הפסק ותכלית והכל אחד כי עבר והוה ועתיד אצלו ית' אחד בתכלית האחדות בלי פירוד ואנחנו הנופלים תחת סוג עבר הוה ועתיד לא נוכל להשיג על אמיתתה הענין הנ"ל אשר הי' היא שיהי'. ואשר היא ואשר יהי' הוא אשר הי' ואשר היא הוא אשר הי'

ואשר יהי' כסומא אשר לא ראה אורות מימיו אשר לא יוכל להשיג מהות הצבעים על אמיתתם אבל באמת אצלו י"ת כן היא לכך לא יתואר שכל ומשכיל ומושכל אחד ע"ד האמת זולתו ית' רק ע"ד השאלה ושני' יתואר השכל היא השביב אלהי אחרי הפרדו מחומרו ואחרי הדבקו במחצבו כנ"ל בס"ד והבן זה מה שכתבנו הן בפי' המאמר אלו ידעתיו הייתיו. והן בטעם דלא יפול ע"ד האמת תואר זה רק עליו ית' כי הדברים עמוקים מאוד וברורים ונכונים ואמיתים אף שלא ראיתי בשום ספר לא מהפי' הנ"ל ולא מהטעם הנ"ל לא מינה ולא מקצתה רק מה שחנן ד' אותי העני בדעת מ"מ האמת עד לעצמו בס"ד ועיין בס' עשר' מאמרות חקור דין חלק ב' סוף פרק מ"ד מ"ש בענין עטרותיהם בראשיהם ודבריו דברי א"ח ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע ועיי"ש בשבילי אמונה בשם אבוכצר ששכל האדם היא שכל ומשכיל ומושכל אחד כשידבק בשכל הפועל עיי"ש וחשבוהו לתכלית האחרון ולהצלחה אחרונה תמה אני על בעל שבילי אמונה כי היא העתק דברי הטמא הזה כאלו הם הלכה פסוקה ובאמת אינו ראוי לחכם הישראלי להעלותה על הספר כי זה שורש פורה ראש ולענה ודברי הפילסופים הכופרים בחידוש ובידיעה וברצון ואינם מאמינים דבקות אחר רק הדבקות בשכל הפועל כמו שמבואר בדברי הפלוסיף שחיק טמי' למלך אלכזר בכוזרי מאמר ראשון סי' א' אבל אנחנו עמו ב"י בחיים חיותינו נאמר בתוה"ק ואתם הדבקים בד' אלהיכם חיים כלכם וק' ב"ב של ק"ו כשיוסר מסך המבדיל וכמ"ש רבינו הרמב"ם שם פ' חלק בביאור דהדביקות היא בהבורא ית"ש עיי"ש וכן בפרקי הצלחה ואף שזכרו הרמב"ם לשכל הפועל בכמה מקומות לא להצלחה אחרונה זכרוהו דאין הדביקות הזה הצלחה אחרונה וראיות מתנ"ך יש לזה לאין מספר כמו והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים אתה וכו' וכמוהו הרבה מאוד ובדברי חז"ל בש"ס ובזוהר הקדוש מבואר זה במקומות רבים ואם אמרתי אספרה כמו לא יכילם הנייר כמו זכאי חולקי' דבר נש דאתקשר נפש ברוח ורוח בנשמה ונשמה בהקב"ה ועי' בעקדה שער שבעים ועי' בכוזרי מאמר ראשון מן סי' ק"ג עד סי' ק"י ותמצא נחת ועי' עוד שם במאמר שלישי מן סי' כ' עד סי' כ"ד עיי"ש ועוד כי אמונה הראוי' כי גדולים הצדיקים יותר ממה"ש כמו שקיימו וקבלו חז"ל בכמה מקומות כמו שהוציאו מן הפסוק כי מלאכיו יצוה לך וגו' מי גדול השומר או הנשמר ועיין בע"מ מאמר אם כל חי סוף סי' ל"ד ואמרו חז"ל במס' ב"ב דף ע"ה ע"ב עתידין צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש ועוד אמרו חז"ל ששים ריבוא מה"ש נהנו מזיו תורתו של ירבעם קודם שחטא ונלאתי לדבר עתה בדבר זה כי היא ענין עמוק מאוד וכבר האריכו חכמי לב הקדושים והטהורים בספריהם בענין זה בעקדה בכמה שערים ובמעשה ד' ובאלשיך במקומות

רבים ועיין באלשיך על פסוק הן לד' אלהיך השמים וגו' בפ' ואתחנן דלא הוי על סדר היחוס לא מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה עיי"ש כי היטב אשר דבר וראי' ברורה יש לזה לאמת זה הדעת האמיתי שנשמת אדם יקר מן הכל והכל נבראו בשביל ישראל אף עולם המלאכים מכ"ש עולם הגלגלים וכבר תאריך הבעל עקידה בזה בכמה מקומות וכן בעל מעשי ד' ויותר מזה נמצא בזוהר הקדוש פ' ויקרא ר' שמעון אומר כתיב עשרה עשרה הכף בשקל הקודש כו' עיי"ש דמשמע מהזוהר דגם האצילות היא לצורך ישראל ועיין בספר הפרדס להר"מ קורדוארו זצוק"ל בשער טעם האצילות פרק ששי ועיין עוד שם בפ"ג ד' עיי"ש ועיי"ש בשער מהות ההנהגה פ' עשרים וז"ל כי מציאות כל האצילות לא נאצל אלא לצורך התחתונים כו' עיי"ש ועי' בזוהר פ' תרומה וז"ל שבעה מדורין אינון לעילא דרגא על דרגא וכו' עוד שם מדורא שביעאה היא מדורא עלאי על כולה ותמן לא אשתכחו בר נשמתהון דצדיקים כו' עיי"ש עד דא כגוונא דא עיי"ש דמבואר להדי' דנשמתהון של צדיקים עולה ביתר שאת וביתר עז על כל צבא מעלה ביקר גדולה ותפארת וחשיבות ועלמא עלאה לא אתקיים רק בגין נשמתהון דצדיקים וכל צבא מעלה לא ידעין למפלח למריהון כמו נשמתהון דצדיקים ולא חזיין ביקרי' דמריהון כמו נשמתי' דצדיקים עיי"ש ועיין בפרדס שער היכלות פ' עשירי ואחד עשר ושנים עשר ושלשה עשר עיי"ש היטב ותמצא נחת ועיי"ש בשער הנשמה ממש בכל אחד עשר פרקים ועי' בספר חסד לאברהם סעיף ד' נהר ג' ועיין בספר הקדוש הקנה בדפוס קארעץ דף ח' ע"ב שם ויאצל כסדר אדם כו' והנה הקדוש הנ"ל הפליא לעשות במ"ש ויאצל כסדר אדם כדי שיאצל גשמי ברוחני ע"ש והיא ט"ס בדפוס לדעתי וצ"ל רוחני בגשמי והפליא בזה שכלל בשבעה תיבות כל מה שהאריך בפרד' פ' שמיני משער הנשמה ועוד הודיענו יותר שהאצילות היו כסדר זה בשביל האדם עיין היטב ותבין ועיי"ש בספר הקדו' הנ"ל בדף מ"ג ע"ד שם מה צורך לכל אלו א"ל עילות העילות גזר שיעשה האדם גשמי' כו' עי"ש דמבואר דכל האצילות וסדר האצילות היא לצורך האדם ועיי"ש דף ה' ע"ב ג' על פסוק והארץ היתה תוהו ובוהו ד"ה שאלו מתיבתא דרקיע מקב"ה כו' עיי"ש עד אלולי זה הצלה לישראל מהיכן אבל עתיד הקב"ה להעלות הו' שהוא ת"ת ישראל למעלה מחכמת אלהים עיי"ש היטב בדבריו הקדושים שהם חתומים וסתומים ועמוקים מאוד ור"ל עד כ"ע למעלה מספירת החכמה ודי בזה יקר ואפשר שלזה כיונו חז"ל עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק כי יכתרו בכתרו ועיי"ש ע"ב ועיי"ש בדף ע"ב וז"ל אך מעלת יעקב שיצא מיצחק מעלה עד כ"ע זהו ירכיבהו על במתי ארץ עכ"ל וביאור של כ"ע תמצא באותו עמוד לעיל מיני' עיי"ש ועיי"ש ע"ג מ"ש על פסוק ואתה על במותימו תדרוך עיי"ש

ועי' עוד שם בדף יו"ד ע"ב שם ויעקב שהוא מבלי סיגים כו' עיי"ש ועיין בע"ח בהיכל א"ק שער א' ענף ה' ועיין בע"ח שער ג' היכל א"ק במ"ק למהרח"ו פ"ב מה שכתב בפסוק הנה ישכיל עבדי כו' עיי"ש ועי' עוד שם בשער א' שער הכללים פ"ב שכתב באצילות הנקודות והשבירה היא בשביל האדם כדי שיהי' לו בחירה ורצון ושכר ועונש עי' עליו ועיין עוד שם בהיכל נקודים שער ד' פרק וא"ו עיי"ש באריכות בטעם השתנות נקודות זו"ן מנקודות הג"ר הכל בשביל האדם להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים או לפי טעם אחר שלא יהי' עון התחתונים גדול עד מאוד מנשוא עד אין קץ ותכלי' עיי"ש ועוד האריכו בשאר ספרים מזה הענין דנשמת האדם יקר מן הכל ועיין בדרך עץ החיים למהר"ם לוצאטו שהיא הקדמה לקל"ח פתחי החכמה אשר לו מ"ש על פסוק ד' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ ועי' בע"מ מאמר חקור דין חלק ד' פ"ח גם אני העני בדעת קיימתי וחזקתי זה הדעת האמיתי ביסודות חזקים בביאורי הנ"ל בס"ד ומינה אין לזוז והאמת יורה דרכו וא"כ היאך ישפיל הדר כבוד גאונה תחת שכל הפועל שהיא הפחות שבשכלים הנבדלים כמ"ש בשבילי האמונה בעצמו בנתיב הנ"ל לעיל מיני עיי"ש ועיין בהראב"ע בפ' בראשית בפסוק ראשון ועי' בגינת אגוז חלק שני בענין עשר שבטים א"ו דישתקע הדבר ולא נאמר ולא יפקד ולא יזכר בישראל והעיקר כמו שכתבתי ועפי"ז נ"ל לפרש דברי חז"ל שאמרו במס' סנהדרין דף ק"ד ע"א על דוד המלך ע"ה וז"ל אמר לפניו רבש"ע מפני מה אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ויעקב ואין אומרים דוד אמר אינהו מינסי' לי ואת לא מנסת לי כו' עיי"ש והנה להבין שאלת דוד שהיא משוללת הבנה דא"כ יאמרו כן על כל הצדיקים וגם להבין תשובת יתברך שהוא ג"כ לפע"ד לכאורה מחוסרת הבנה כי מה שייכת לזה דלא עמד בניסיון עם זה שלא יאמרו אלהי דוד והאבות שעמדו בניסיון לכך יאמרו אלהי אברהם וכו' ומה מדה כנגד מדה יש בזה ומקודם נתרץ קושית התנחומא שהביא רש"י בנימוקי החומש ריש פ' ויצא במה שאמר ית' ליעקב אנכי אלהי אברהם אביך אלהי יצחק הלא לא מצינו שייחד הקב"ה שמו על צדיקים בחייהם עיי"ש והנראה לי בזה כי נ"ל ליתן טעם על מה שאין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם היא מטעם שאינם עדיין בגדר השכל ומושכל ומשכיל אחד כמו שכתבתי וא"כ עדיין אין להם התיחדות עמו ית"ש ואיך יתיחד שמו ית' עליהם דבמדה שאדם מודד מודדין לו זולת אחר מותם שאז יש להם התאחדות חזק מיחד שמו עליהם כנ"ל והוא נסיון והנה באמת עטרה זו ומדרגה זו יאתה לבני עלי' הדבקים בד' עד שנעשו מרכבה לשכינה. עד שמיחד כל מחשבותיו ותנועותיו וכוחותיו לד' לבדו לבל יפול דבר ארצה אף כחוט השער ולא יזוז ולא יזח מחשבתו מאהבתו ויראתו ודבקתו ית' ותורתו ורוממותו וגדולתו

וחסדו וטובו וגבורתו ופחדו ואימתו אף כרגע. להן יאתה עטרה זו אף בחייהן ויפול עליהם תואר הנכבד הזה השכל ומשכיל ומושכל אחד בהשאלה ושני' כמו שמוכרח מהש"ס לפי מה שבארתי הפי' ועטרותיהם בראשיהם דהיינו מדרגה זו כמ"ש לעיל וא"כ ממילא מוכח דיתכן זה להיות בחיים דהלא כבר זכו ישראל בחייהם לכתרים אלו בשעת מתן תורה קודם החטא כדאיתא בשבת פ' ר' עקיבא דף פ"ח ע"א שהי' לכל א' מישראל ב' כתרים והיינו בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו זה מתן תורה כמו שדרשו חז"ל במס' תענית פ"ד במשנה דף כ"ו ע"ב וכמ"ש זקיני מהרש"א שם בברכות דהכתרים האלו הן הן העטרות עי' עליו ואפשר שלזה נתכוין ג"כ הרמב"ם שם בפ"ח מה' תשובה ה"ל ב' במ"ש וכן הוא אומר בעטרה שעטרה לו אמו עיי"ש ועי' בח"א של זקיני הגאון הנ"ל שם בברכות שכתב וז"ל כי הי' בנתינת התורה כדוגמת עוה"ב שהי' עטרותיהן בראשיהן כדאמרינן בפ' ר"ע שהי' לכל א' מישראל ב' כתרים והיו מרוחקין גשמות כמ"ש במשה שלא אכל מ' יום כו' כענין עוה"ב שאין בו אכילה ושתי' אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן כו' עכ"ל ולדברי יומתק מאוד כי מאחר שהיו מרוחקין מגשמות כענין שנאמר אני אמרתי אלהים אתם כו' הרי לא הטרידן ולא הפרידן שום דבר ונפל עליהן תואר זה ולכך אמרו חז"ל לא הי' ישראל ראוין לאותה מעשה וכמו שאבאר לקמן גבי דוד ועיין בע"ע מאמר חקור דין פ"ט חלק ב' ובמאמר הנ"ל חלק ב' פכ"ח ובחלק ד' פ"ח עיי"ש ואני לדרכי הולך כי דברי תורה כפטיש יפוצץ סלע ומה שאמר שני כתרים אחד נגד נעשה ואחד נגד נשמע אשר לפי פירושו דהעטרה היא הדביקות הגמור והשראת שכינה ומרכבה שלו ית' לא יצדק בו הריבוי כלל לומר שני כתרים והנראה לי בזה דהנה השכל והחושים העוזרים לו עי' במורה חלק א' פרק מ"ו קודמין בזמן שיבין בגדלות הבורא ובעיניו יראה ובאזניו ישמע ולבבו יבין ואחר זה יתעוררו וינועו כל עצביו ועורקיו וגידיו ויתפרדו כל עצמותיו לעבוד עבודתו עבודה תמה בחרדה ורעדה ופחד ויראם צפונה אצלו על האברים מרוממותו והתנשאותו של יוצר בראשית ובהשתוקקות אהבה עזה ונפלאה ובביאורי על התורה ביארתי בס"ד נמצא יהא היראה הגמורה ואהבה הנפלאה לאחדים אשר נראין כמתנגדים וכבר חקר בזה גם העקרים ואני כתבתי בעזרת האל ית' הנראה לי דברים ברורים ונכונים ואין כאן מקומו ונחזור לענינינו דודאי עקר התועלת במה שמוכתר בעטרה הנ"ל להיות האור אלהי הדבוק בו שופע על שכלו ויפתחו לו שערי אורה וגנזי חכמה ומעוררו לעבודתו ולאהבתו ויראתו כנאמר כי אתה תאיר נרי ונאמר יהיב חכמת' לחכימי' ונאמר וילמד ענוים דרכו כו' ונאמר אשכון את דכא וגו' והבן ונאמר בית יעקב לכו ונלכה באור ד' ויורינו בדרכיו ונלכה באורחותיו והנה לפי"ז

האור ההוא הוא סיוע רב לאור השכלי אשר לו אבל עדיין אינו שופע על כלי המעשה לעוררם שיהיו נתעים כולם ושומעים כל אשר יצוה השכל וכן מבואר מהזוהר שאביא בסמוך להיות האי נר דולק על רישי' כלומר שופע על השכל אשר מושבו במוח שבראו למנדע דיצטרך למשחא ר"ל מ"ט אבל השפע אלהי אינו שופע על כלי המעשה רק היא בתורתו צריך לזרזם והנה באמת יש רבים שיד שכלם רחב להבין בגדולת הבורא ית"ש וחשק לעבודתו ואעפ"כ כלי מעשים אינם גומרים כי אבריו עצלנים ואינם שומעים למה שיגזור השכל עליהם אבל יש שזוכה במעשיו שאור אלהי דבוק בכל אבריו ולא ינוחו ולא ישקטו עד אשר ישלמו בזריזות מה שיצוה השכל בלי איחור ועיכוב ודחי' וזה פי' המדרש באברהם אבינו ע"ה שמצינו במדרש שהיו נרתע למול עצמו עד שאחז הקב"ה בידו שנאמר וכרות עמו הברית ע"כ והן הן הדברים כדכתבנו כי אף ששכלו ודעתו ורצונו הסכימו לכל אשר יאמר ית' כי היא זה אעפ"כ כלי המעשה היו נרתעים לאחוריו מלהשלים הדבר למול עצמו איש זקן כמוהו עד ששפע אור אלהי גם על אבריו ואז השלימו הדבר והבן זה ויותר מזה מצינו במדרש ויקרא רבה פרשה ל"ה שדרשו חז"ל על פסוק מאמר דוד המלך ע"ה חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך בכל יום אני מחשב למקום פלוני אני הולך והי' רגלי מביאות אותי לבתי הכנסיות ולבתי מדרשות ע"כ הרי שאור אלהי שופע כ"כ בכל אבריו עד שהביאו אותו לדבר מצוה בלא דעתו והבן זה ועפי"ז יתבאר לך מה שאמרו שזכו כל א' מישראל לב' כתרים היינו מה ששפע על כלי מעשה היינו נגד נעשה ואחד כנגד כשמע היינו שאור אלהי שופע על שכלם היא כתר אחד היא כנגד נשמע ועל גוף הכלי מעשה הרי כתר שני כנגד כעשה כנ"ל ופי' זה נכון ואמת בס"ד ונחזור לענינינו עי' בעקידה שער שבעים ובכוזרי מאמר ראשון ומאמר שלישי הנ"ל שהבאתי לעיל מבואר שמה דהדבקות של עוה"ב יתכן להיות בחיים ועפ"ז יובן ג"כ מה שהקדימו נעשה לנשמע היינו כדי שיחול עליהם הכתרים כסדר אמירתן ויהי' יראת חטאו קודמת לחכמתו והבן ובדרושים דרכתי בענין זה בדברים נפלאים בדרך אחר בס"ד ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע ודבר זה שאין נמנע שיזכה האדם לזה בחיים שיוכתר בעטרה זו אם יעשה עצמו מרכבה לשכינה מבואר ג"כ מזוהר דהלא כבר ביארתי דמבואר מהש"ס דהקב"ה בעצמו ע"ד השאלה היא העטרה כו' ועפי"ז יתבאר לך דבר זה מהזוהר פ' בלק במאמר יניקא שם פתח ואמר החכם עיניו בראשו כו' שם דשכינת' שרי' ברישי' וכל חכם עיניו ומלי' בראשי' אינון בההיא דשרי' וקיימין על רישן וכד עיניו תמיד תמן לינדע דההיא נהורא דא דלוק על ראשי' איצטרך למשחא בגין דגופא דבר נש איהו פתילה וכו' והבן זה כי מאמר עמוק הוא והנה דבריו מבוארים

דמ"ש דשכינתי' שרי' על רישי' היינו העטרה דבראש כל צדיק לפי מה שמבואר מהש"ס ולהיות גופו פתילה להאי נר וכל עובדי' משחא היינו ענין מרכבה יתברך והבן זה כי ברור ואמת היא בס"ד ועי' במס' קדושין דף ל"א ע"א ר' הונא ברי' דר"י לא מסגי ד' אמות בגילוי ראש אמר שכינה למעלה מראשי והן הן ממש דברי הזוהר הקדוש הנ"ל ועיין בטא"ח בסי' ב' ועי' במ"נ חלק ג' פרק שנים וחמישים וז"ל וגדולי חכמים ז"ל היו נמנעים מלגלות ראשם להיות השכינה מחופפת על האדם ומסוככת אותו וכן היו ממעטים בדבריהם לזאת הכוונה ע"כ ועיי"ש בפי' המשנה להרמב"ם פרק חלק ומ"ש על ונהנין מזיו השכינה ועי' בעקרים מאמר רביעי פ' ל"ג מ"ש בזה עיי"ש ועיין בזוהר פ' ויקהל שם בתיקון כפילת אפים וז"ל וכדין איצטריך למנפל על אנפוי ולמסר נפשי' כי' עד החי איהו בר נש דאיתצרר צרור דחיין בהאי עלמא דוגמת עלמא דאתי ועי' בפרדס בשער מהות והנהגה בפרק י"ח י"ט כ' כ"א כ"ב עיי"ש ועיי' בע"ח שער א' שערי הכללים פרק א' שכתב שנפילת אפים עולה ומעלה כמו שהצדיקים במיתתן עולין ומעלין עיי"ש אף שהיא בשינוי הלשון מ"מ הן הן הדברים והבן זה ועין בזוהר פ' נח על פסוק והקימותי את בריתי אתך אמר ר"א אמר ר"ש משה סתום כו' ת"ח רזה דילה כד צדיק איהו בהאי עלמא מיד שכינתי' לא איעדי' מני' ותיאובתי' דילה בי' כעין תיאובתין דלעילא כו' עיי"ש ועיין בפרדס שער אבי"ע פרק ששי וא"כ לפי"ז לק"מ קו' התנחומא דהרי אמרו חז"ל האבות הן הן המרכבה שנאמר ויעל מעליו אלהים וא"כ לפ"ז עליהם שפיר ייחד שמו בחייהם כו' ואף הן בקדושיו לא יאמין לא שייך כאן דשוב אינו מעותד לחטוא כנודע מכתבי האריז"ל דמאן דזכה לנשמה דאצילות שוב אינו חוטא והיא הענין המרכבה והבן זה וזה מה שאנו אומרים אלהי אברהם כו' כי עליהם נתיחד אלהותו ושמו ית' בחייהם מה שאין זולתם ובודאי דק"ו ב"ב של ק"ו לאחר פטירתם שנתאחדו באופן התאחדות מה שלא ידמו לזה שאר צדיקים רק בהתאחדות פרטי דודאי במדריגה זו יש מדריגות מדריגות אין שיעור ותכלית גבוה מעל גבוה וכמו שאמרו חז"ל כל אחד נכוה מחופתו של חבירו ועפ"ז נתישב הקו' שנשאל הגאון מהר"ם איזין שטאנו והיא בתשובת פנים מאירות חלק א' פ"ט והיא למה אנו אומרים אלהי אברהם בכל ג' פעמים אלהי בחד אלהי סגי והי' ראוי לומר אלהי אברהם יצחק ויעקב והנה הגאון הנ"ל יפה השיב עיי"ש ולפמ"ש נתישב שפיר טפי דהא כל א' נעשה מרכבה לשכינה וכל א' רגל בפ"ע כנודע לי"ח ועי' בספר התמונה סוף תמונה ב' שם וז"ל כי כבר הוא רצונו כענין אלהי אברהם אלהי יצחק כו' ועיי"ש במפרש יוצא ג"כ ישוב לקושי' זו כי ר"ל מדת אברהם ומדת יצחק והבן ועיי"ש לעיל מני' בענין רצוני והנה אף שיש צדיקים שנעשים מרכבה לשכינה

בחייהם מ"מ מדריגות מדריגות יש לכל אחד היא בהשאלה נגד הצדיק היותר גדול ממנו וכן התואר הזה דמשכיל ומושכל היא בהשאלה לנגד זולתו היותר גבוה כנ"ל כמו שהיא בדרך שאלה לנגדו ית' אף הגבוה מעל גבוה כן בענין המרכבה שדבקותה נפלא עד שיהי' המרכבה על אמיתת הענין כמו שאמרו האבות הן הן המרכבה וספירן עילאי קדישין מתיחסין עליהון כנודע לי"ח היא מוגבל ושיער בדעתי' של אל דעות והאבות ע"ה הגיעו בדביקותם לשיעור הנפלא והנעלם ההיא ועי' במ"נ חלק ב' פרק כ"ב במעלות האבות ועי' בפרדס פרק שלשה עשר משער היכלות שהיא חשיבות יותר מחנוך ואליהו שמגופם נעשה מלאך כמו שביאר שם ועיי"ש בפ"א משער הנשמה ואשר למטה מהם היא בדרך שאלה לנגדם ומאתם והנה זה אדונינו דוד ידענו מה הי' לו כי הי' רגל רביעי כנודע וע' בזוהר הקדוש פ' נח שם ד"א שתה מים מבורך דא דוד מלכא כו' ועי' בפרדס שער הכינוים בפ"ג וד' עיי"ש היטב ודורשי רשומות פירשו עפ"ז הפסוק ותעמוד מלדת האמור בלאה אחר לידת יהודא והבן שלו לדוד יאתה להשלים המרכבה כי היא הי' מאוד נפלא בדביקות אהבתו ויראתו כנראה בעליל מתהילותיו וזמירותיו נעים זמירות ישראל במקומות רבים עד אין מספר מורה עולם הדביקות נפשו בו ית' לאין ערך ואין קץ ולא ע"ד הגוזמא והפלגה דבר בשום מקום כי הכל ברוה"ק בכתב יד ד' עליו השכיל כמו שחילקו חז"ל בין מזמור לדוד ובין לדוד מזמור בזה מזמור ואח"כ רוה"ק ובזה רוה"ק ואח"כ מזמור אבל הצד השוה שבהם שהכל ברוה"ק נאמר ויוכיח על דביקותו הנפלאה שמלך גדול כמוהו לא ישן שיתין נשמין מחצות לינה וכדומה דברים הרבה מפזז ומכרכר בכל עוז ובודאי דלא נעדר מהדביקות בשום מקום וכל אבריו מרכבה לשכינה כאומרו חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותך דרשו חז"ל במדרש ויקרא רבה פרשה ל"ה אני מחשב למקום פלוני אני הולך והי' רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות והבן זה וא"כ לפי"ז נופל עליו התואר שכל משכיל ומושכל אחד בהשאלה וראוי ליחד שמו עליו אף בחייו וגם הן בקדושיו לא יאמין ל"ש אבל כבר אמר ולבי חלל בקרבי אף שאח"כ חטא נסיון שאני והבן ועי' בעיון יעקב של הגאון בעל חק יעקב שם בסנהדרין שכ' שם שבא לידו חטא אף שכבר אמר ולבי חלל בקרבי משום שהביא עצמו לידי נסיון ולע"ד אין צורך לזה דכיון דהי' נסיון בודאי הי' אז רשות לס"א להתגרות בו דזולת זה אין כאן ניסיון וזה ברור אבל מצר מהותו שוב לא הי' מעותד לשום חטא והבן זה כי נכון הוא וגם אפשר שמטעם זה אמרו חז"ל לא היה דוד ראוי לאותה מעשה כנ"ל וכ"ש אחר פטירתו בהתיחדות פרטי והוא ג"כ רגל בפ"ע וראוי להיות קיים זכרו לדור דורים שיאמר אלהי דוד כדרך שאומרים אלהי אברהם יצחק ויעקב והשיב כו ית' הם עמדו

בנסיון וא"כ לא הי' בגדר העדר קדושה בשום אופן עפ"י איזה קרי והזדמנות ולכך הם מתוארים בתואר הראוי משכיל ומושכל כו' דלא נפלו כלל תחת סוג העדר ולכך נתיחד שמו ית' עליהם משא"כ אתה שלא עמדת בניסיון וא"כ אולי אם יארע כך איזה ניסיון לא תעמוד ואף שלע"ע אינך בגדר העדר מ"מ כיון שיצויר בך העדר עפ"י איזה קרי והזדמן כבר נפלת תחת סוג ציור העדר ואינך במדריגת השכל ומשכיל כו' כמו שהם כמ"ש לעיל בשם מהר"ם אלמושנינו בפ' שימנו כחותם על לבך מבואר מזה דהעדר בשום פעם מגרע כח מדריגה זו וכן מבואר במ"כ חלק א' פ' ס"ח ואיני ראוי ליחד שמי עליך כמו עליהם והבן מאוד כי נכון היא בס"ד:

ועפי"ז נתישב לי מה שעמדו בו כל חכמי לב בענין ניסיון וכי לנסות הוא צריך אם לבו שלם עמו הלא ד' חוקר לב ובוחן כליות וחופש כל חדרי בטן. וכל אחד המציא דרך סלולה כפי אשר קבל חלקו עי' במורה חלק ג' פרק כ"ד ועי' בעקרים מאמר רביעי פרק י"ג והנה גם אני חלקי אמרה נפשי בכמה דרכים שונים בדברים נפלאים בעזרה"י בביאור על התורה בדרך מחקרי ובביאורים על התורה בדרך דרוש כל אחד פונה לדרכו ונותן טעם לשבח ומסיר כל ספק וכל קושיא שיש באותו ענין הן במקראי קודש והן בדברי חז"ל אשר דברו בזה בתלמוד בבלי ובירושלמי ובמדרשים ואין כאן מקומם וכאן לחדש אני באתי בעזה"י לישב קושי' הנ"ל עפ"י מ"ש באופן אחר ממה שכתבתי בביאורים הנ"ל והוא זה כי מאחר שרצה הקב"ה ליחד שמו ואלוהותו ית' ולהיות עטרה כו' בראש איזה צדיק כראוי לו לפי מעשיו ועסקיו ותנועותיו ומחשבותיו ועשתנותיו ואף שיודע ית' שלבו שלם עמו לע"ע מ"מ אולי ע"י איזה קרי והזדמן יתפעל וישתנה לבבו ואף שמ"מ יודע ד' הלא כבר נתקבל אצל כל מאמין ישר הולך דהידיעה בעתיד אינו מתנגד להבחירה והכל בידי שמים יהיה מאיזה טעם שיהי' וא"כ לפי"ז נופל תחת סוג ההעדר אינו ראוי לעטרה הלזו וכבר אמרו חז"ל כל האומר הקב"ה וותרן כו' ולהמנע ממנו העטרה הלזו א"כ נראה עול בחקו ית' למנוע הטוב מבעליו הראוי לו לכך מביאו הקב"ה תחת הניסיון וצירוף שיתראה בפועל דלא יעצרהו כל הקריות והזדמנות ואינו בסוג ההעדר וראוי לעטרה הלזו הראוי לו כנ"ל והבן זה כי נכון בס"ד מאוד למבין. והיא תי' מספיק בעזרה"י.

ועיין בסוף ספר התמונה המיוחס לר' נחוניא בה"ק ולר' ישמעאל כה"ג שם בסוף הספר בסוד שם המפורש שם וכה"ג מדות נוראות כו' וע"ש בהמפרש מ"ש בענין והארץ אזכור ע"ש היטב ותראה עד היכן הדבר מגע מה שאמרו עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל דיק המורם מכל מ"ש ע"פ הזוהר והגמרא דעטרה זו הוא כביכול ד' צבאות שמו ויש כח

בחק איש הישראלי לבוא למדריגה זו בחיים אם יעשה עצמו מרכבה לשכינה יתברך בכל אבריו ופעולותיו וכוחותיו הגשמיים והרוחנים בכל תנועותיו ולא ינוח הנד ולא ינוד הנח בלתי לד' לבדו והבן זה.

ונחזור לענינינו דהנה בהקדמת תיקוני הזוהר וז"ל ואות יוד כד סליק בכ' אתקריאת כתר ועלי' אתמר כתר יתנו לך וכו' עוד שם דא איהו כ' כתר למה ויחלום והנה סולם מוצב ארצה כו' ע"ש וראשו מגיע השמימה כו' ע"ש והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו מכ"ל הצריך לענינינו פה ועי' במפרש התיקונים ועי' בציוני בפ' וזאת הברכה בסוד מגדל הפורח באויר והנה ידוע דהוא המדרגה גדולה שבמדריגות מאן דשוי' נפשי' מרכבה לשכינה והיא היראה הגדולה מאהבה והוא העבד היקר מהבן כמבואר בשל"ה על פסוק ואני עבדך בן אמתך והיא אמיתת הענין של שויתי ד' לנגדי תמיד ולכך כתוב הרוקח בהסתר והעלם כמו שאבאר כי המה דברים עמוקים וגם צריכים להצעות רבות מאד עד אין חקר וראיתי בני עלי' והמה מועטים והנה זה מבואר לכל מבין דלא יצויר שיהי' מרכבה לו יתברך אם אינו יודע ומבין גדולתו ורוממותו ית' ואיך יבוא לידי היראה הגדולה מאהבה אם לא ישים על לבו גדולת הבורא בתכלית המושג למין האנושי אשר אין מבוא ליראה הקלה מאהבה שהיא מדריגות של עבדך של הפסוק הנ"ל המוזכר בשל"ה זולתו דהיינו שמכיר גדולת הבורא ב"ה וב"ש ומשים על לבו עד שנתפלא ויחרד וירתע ויתחלחל ויזיע מיראת ומפחד ד' ומהדר גאונו מצד רוממותו יתעלה ולא מצד העונש דמצד עונש הוא גרוע מאד והיא רק במדרגת ואני של הפסוק הנ"ל שעובד לעצמו מחמת יראת העונש ואף הירא' ההיא שדברנו בו שהיא יראה החשובה מאד מ"מ היא קשה מאהבה והיא העבד הגרוע מבן וגם זאת לא יצויר זולת הכרה בגדולת הבורא ית' כמ"ש ועי' בספר אור נערב חלק ב' פרק ב' ומכ"ש שלא יוכל לבוא לידי יראה הגדולה מאהבה זולתו דאיך יעלה בסולם והדרגא עקירה ועוד דהלא הדעת לנבון נקל דהיראה המגיע עמה שנעשה מרכבה לשכינה היא ע"י שמשים על לבו הטוב בכל רגע גדולתו ורוממותו יתעלה ונופל עליו פחד וחרדה האיך הוא אכסניא למלך גדול ונורא הזה ית' וממילא דלא ינוע עפעפיו כי אם לד' לבדו והיא היראה הגדולה מאהבה ובודאי דגם אהבה גדולה נצמח מזה שמלך קדוש ונורא אשר השמים ושמי השמים לא יכלכלו עשה אותו לאכסניא והבן זה והיא העבד היקר מהבן וא"כ הכל היא ע"י הכרה בגדלותו יתברך והיא ממש מאמר הינוק' בזוהר פ' בלק שהבאתי כמבואר למבין דמי שנתאכסן אצלו מלך גדול ודאי דמשתדל בכל עוז להשלים לו כל צרכיו ואל יעצרהו הגשם והשלג ואל יטרדוהו שום מחשבה ורעיון ועפי"ז יומתק לך וכד עיני' תמיד תמן למנדע דההיא נהורא

כו' איצטריך למשח' כנ"ל והבן זה וא"כ היוצא מזה דזה מדרגה גדולה משל בני עלי' ותכליתן של המדריגות היא כשישים אל לבו גדולתו ורוממותו ית' והיאך היא מרכבה ואכסניא לו ית' ואם הוא במדריגה זו יראה להדביק עצמו באות למ"ד שהיא מדה עליונה המבואר בתקו' הנ"ל דמלאכי אלהים עולים ויורדים בו והיא הסולם המוצב ארצה כו' ואז הוא עולה בחייו כאחד מצבא המרום במרום והיינו התכלית והצלחה אחרונה ואשרי לו וטוב לו ויחי' לנצח ועכשיו יתבאר לך דמה מאד הפליא הרוקח בהכניס כל הנ"ל בשלשה אותיות הסדורות זו אח"ז שהן ד' דהיינו דכפל אות כ"ף אחד לפירוש הנ"ל באות הנ"ל וא' לפי' הת"ז הנ"ל כי לשניהם היא צריך וזה ביאורו וכו' היינו כמבואר בת"ז הנ"ל דכד סליק בכ' כו' והיינו גדולתו של יוצר בראשית דמכתירין אותו יתברך והיא מדת כתר ראש כל ומקור לכל ואב לכולם על פי' יצאו כו' ועי' בפרדס שער מהות והנהגה פרק שלישי ע"ש ר"ל שמשים אל לבו דהיינו גדולתו ית"ש דקאי אדבר שמסיים בלבבך תעיד ועי' בע"מ מאמר חקור דין חלק א' סוף פ' עשרים וחמשה ע"ש מצורף לזה כ' דהיינו כמבואר בפ' הבונה שמרמז על כתר ועטרה בראש כל צדיק וכבר ביארתי דיוכל להיות כל זה והבחירה נתונה ביד כל אדם, וכל ישראל ראוי' לאותו איצטל' ולכך נבראו כאמור ושכנתי בתוכם כמו שדרשו חז"ל בתוכו לא נאמר כו' דהיינו שלכל אדם מישראל ראוי ליחד כל מחשבותיו כו' ותנועותיו וכל אבריו מרכבה לו ית"ש אחר שמשים על לבו הטוב גדולתו ורוממותו יתב' ועי"כ יבוא לידי היראה היותר גדולה מאהבה וכמבואר בזוהר פ' בלק שהבאתי החכם עיניו בראשו והיא ענין מרכבה דגופו פתילה להאי דדליק על רישי' וזה דברי רוקח אחר שמשים אל לבו גדולתו ית' יחשוב על העטרה וכתר אשר בראשו והיינו ממש דברי הזוהר בפ' בלק הנ"ל ואיך הוא אכסניא למלך גדול ונורא הזה ובודאי אם ישים כל מחשבותיו בזה יקלע אל השערה ולא יחטא מצורף ע"ז אות למ"ד דהיינו שיחשיב עצמו להדביק במדות העליונות ולעלות במעלות עליונות דרך הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כמבואר בח"ז הנ"ל דאות למ"ד מורה עליו והיא התכלית האחרון וכל הנ"ל היא דבר ומדה אחת למבין וע"ז אמר מדה הזאת תמיד בלבבך כנ"ל לפרש דברי הקדוש הרוקח שורש הענין בקיצור נמרץ עד"מ מי שנתארח ונתאכסן אצלו מלך גדול ונורא בביתו לתעצומו אין חקר ולרוממותו אין קץ צריך לשים אל לבו שלשה דברים והוא קשר אחר א' גדולת המלך דהיינו דברים שבהם ניכר גדולתו דהיינו עד"מ כמה מדרגות יש לו כמה רוחב ממשלתו ורוב חילו וכדומה ב' שידע שהמלך גדול כזה אתו עמו במחיצתו כדי שלא יפגום בפגימה כל שהוא כי לרוב גדולתו פגימת חוט השער כהר גדול יחשב ג' אף שיודע שצריך לשמור מהפגימה עם כל זה צריך לישמר

ולידע ענין השמירה דהיינו איך ידבר עמו ואיך יבוא אליו והנה כל זה קשר אחד שיזהר ע"י זה הכבוד המלך וסוף הכבוד לבוא לעצמו ואם עושה כן ממילא בא לו מאת המלך והן הן דברי הרוקח יוד כף היינו במה שניכר גדולת המלך ית' כמ"ש ועי' בספר התמונה המיוחס לר"נ בה"ק ולר"י כהנא הנ"ל בתמונה ג' סוף אות ד' ושם והיא הנקרא אין סוף כי שהוא תוך תוכו של הכתר כו' שם עד אות ה"א ועיי"ש בהמפרש ע"ש היטב כף היינו שידע שנתאכסן בביתו ואתו עמו במחשבתו כמ"ש וא"כ צריך לשמור מאוד מהפגימה דקה מן הדקה והוא הידיעה היאך יבוא אליו כמ"ש והיינו מהות השמירה והוא קשר אחד כראוי וסוף הכבוד לעצמו ממילא יבוא כן נ"ל:

ועוד נ"ל לפרש דברי הרוקח כפשוטו כי אותיות יוד כף כף למד הם תיבת כי כל ועי' בפרדס בשער ערכי הכינוים פ' י"א וז"ל שם כי כל פי' ביסוד וכן פי' התשבי ע"ה בפסוק כי כל בשמים ובארץ ואמר שהוא יסוד ולזה כוון יהונתן שאמר דאחיד בשמי' ובארעא והכונה שהוא מיחד ת"ת ומלכות עכ"ל נמצא היוצא מזה דכי כל היות מיסוד ואף דיסוד נקרא כל לבד ג"כ כמ"ש שם בפרדס אח"כ בסמוך לזה היינו מסטרא דאמא עילאה וכאשר יונק ממנה אז נקרא כל כמ"ש שם בהדיא עיי"ש אבל מעצמותו נקרא כי כל כנ"ל ועיי"ש בשער הכינוים פרק ב' כי לכל בחינה ובחינה שם וכינוי עיי"ש וראי' ברורה לדברי ממ"ש שם בשער עשר פ"ח וז"ל שם והנה הנמשכים מהם נתבארו בדבר דוד המלך ע"ה בכתוב שנאמר לך ד' הגדולה כו' שם והבינה נקרא לך שעולה נ' כמנין חמשים שערי בינה כו' והיסוד כאשר היא מקבל מבינה השערים הנזכרים נקרא כל והוא כדמות החותם המתהפך מן ל"ך אל כ"ל כו' שם הרי ל"ך כסדרין וכ"ל בסוד החותם המתהפך מה שהי' למעלה חזר למטה כו' שם הגדולה היינו חסדים שם כי כל בשמים ובארץ דא יסוד כת"א דאחיד בשמים ובארעא כו' והיא היסוד עיי"ש הרי מבואר למבין להדיא כדברי כי בסוד חותם המתהפך באשר הוא מקבל נקרא כ"ל אבל כ"י כ"ל דא יסוד והבן והנה ידוע דהפוגם בברית המעור פוגם במדה זו והשומרה בטהרה הוא במדריגת צדיק יסוד עולם ולזה נקרא יוסף הצדיק כנודע ועי' בפרדס שער הכנוים פרק ג' ועי' בתשובת רב האי גאון לרב פלטוי וחבריו המובא בפרדס בשער הצחצחות פ"א שכתב וז"ל קראוהו יסוד עולם בעלי רשומות וחכמי התלמוד קראוהו צדיקו של עולם עי"ש והנה אמרו חז"ל בחולין פרק השוחט דף ל"ז ע"ב הנה נפשי לא מטמאה היינו שלא הרהרתי ביום לבוא לידי טומאה בלילה עיי"ש וא"כ עיקר השמירה בזה שישמור את לבו מהרהור ולזה צריך שמירה גדולה כי אמרו חז"ל שלשה אין אדם ניצול מהם בכל יום ואחד מהם הרהורי עבירה פי' מצד טבעי אם אינו משום אל לבו השמירה מזה

ואמרו חז"ל הרהורי עבירה קשים מעבירה וכו' ר"ל דקשים הם משום העבירה דהרהור ביום מביא לידי עבירה בלילה ואמרו חז"ל הצדיקים לבם ברשותם וא"כ יש בחק אנוש לשמור עצמו מזה. ולזה דברי הרוקח יוד כף כף למד היינו כי כל והוא יסוד המדה הזאת דיתמיד בלבבך המדה דייקא דהיינו לשים אל לבו שלא יפגמנו בהרהורי לבו והוא שורש ומקור לכל הטהרות והקדושות כנ"ל והוא נכון ואמיתי בפי' דברי הרוקח והוא קרוב יותר מפירושי הראשון בכוונת הרוקח אמנם כל הדברים אשר כתבתי שם הם נכונים מצד עצמם בס"ד ואלו לא נאמר ראוי להאמר ואף הציור שכתבתי בדברי הרוקח בפירושי הראשון אף שלא היה זה כוונתו מ"מ הלא אמרו בתלמוד ירושלמי דנזיר פרק שביעי בענין הטעם דאמר רשב"י על טומאת שרץ בכעדשה ואקשי' עלה ר' יודן והיתה התשובה בזה הלשון מאי כדון מדרשות אמינא דרוש וקבל שכר עכ"ל ואם היות כי אין דרכי להשיב בענינים כאלה במכתב רק מפה לאוזן אבל בדברים כאלה כבר הזהירוני חז"ל ואמרו כבשים ללבושיך והגילוי אסור בהם רק ראשי פרקים להיודע ומבין אך לא יכולתי להשיב ריקם להפצרת הרבני הנגיד מ' יעקב מקהלתינו את אשר שיחר פני בדבר הלז להשיב לשואלי דבר ונעתרתי לו ואעפ"כ לא עברתי על דברי חז"ל ולא השבתי רק ראשי פרקים לחכם ומבין ויהיה זה שלום הכ"ד משה טייטלבוים מפרעמיסלא החונה פה ק"ק שינאווע והגליל:

הג"ה א"ה דברי מו"ז זלה"ה עמוקים ורחבים מני ים ולענ"ד כוונת הרוקח למה שכתב בפנים שורש זכיות ערום ביראה בזה"ל יחשוב אותיות אלו ח"ט יו"ד כ"ף כ"ף למ"ד אם פגע בך ח"ט חוטא ומחטיא יוד יצרך כ"ף כוף לבך וז"ש בהקדמתו יוד כ"ף כ"ף למ"ד כלומר שהן ר"ת יצרך כ"ף כוף המדה הזאת תמיד בלבבך ור"ל וממילא עי"ז תנצל מחטא כנ"ל יי"ט:

שאלה ב

מי שניעור כל הלילה אם יברך בבוקר ברכת התורה:

תשובה הנה המגן אברהם בסימן מ"ז ס"ק י"ב כתב דמשמע מהשלחן ערוך דאם ניעור כל הלילה א"צ לברך בבוקר וכתב ע"ז וצ"ע דבשלמא לסברת הטור דבשינה תליא מילתא וכו' ע"ש מה שכתב עוד במ"א שם ואני לא ידעתי שום משמעות דאדרבא משמע מהש"ע ומהטור דבניעור כל הלילה צריך לברך בבוקר דאל"כ למה להו לומר דהלילה הולך אחר היום כיון דאף ביום שאחריו א"צ לברך כל שלא ישן א"ו דוקא בלילה א"צ לברך דהלילה הולך אחר היום והא דכתב כל זמן שלא ישן קאי אלילה דאם ישן בלילה והשכי'

בלילה ג"כ צריך לברך אבל ביום שאחריו אף אם לא ישן צריך לברך וזה נראה פשוט וברור בדברי הרא"ש וטור והמחבר למעיין בדבריהם, ואף דהטור סבר דבשינה תליא מילתא היינו דאם ישן שינת קבע אף בתוך מעל"ע דהוי הפסק כיון דאינו יכול ללמוד אבל אם לא ישן אין צריך לברך כל מעל"ע דהיינו משחרית לשחרית דאין דעתו לפטור רק משחרית לשחרית ואף דלכאורה דבר זה קושי ההבנה כמ"ש המ"א בסימן תרל"ט ס"ק י"ז אמ"ש הב"ח דבסוכה כשחוזר ואוכל חוזר ומברך דכל אדם דעתו מן הסתם שלא תהא הברכה פוטרתו אלא עד שעה שיחזור ויאכל וכתב על זה ודבריו תמוהים דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו וכוון שלא יפטרנו בברכתו רק עד חצות וכי יחזור ויברך בחצות הא ודאי ליתא עכ"ל המ"א שם וא"כ לפי"ז היה כאן יש לתמוה כך אטו בכוונה תליא מילתא:

מיהו נראה לי דיש לחלק דבשלמא גבי טלית דאינו עושה שום מעשה בידים בחצות והזמן ממילא קא אתי' ומהיכא תיתי יבוא עליו חיוב הברכה אבל הכא בלימוד דעושה מעשה בידים וכל שעה ושעה שלומד מקיים מצוה בלימוד וי"ל דשפיר בכוונה תליא מלתא כיון שלא היתה דעתו לפטור הלימוד של כעת מחר בא עליו חיוב הברכה על המעשה שעושה ולומד ואף דבאכילת סוכה נודה להמ"א וי"ל דש"ה דלא עביד מעשה מצוה מחדש דגם הישיבה הוי מצוה כמו האכילה כנ"ל ולא רציתי להאריך בדין סוכה כי אין כאן מקומו:

ויותר נראה לי לומר ליישב התמי' זו ועפי"ז יתישב ג"כ תמיהת המ"א שם על השל"ה שכתב שם בסוכה דמשום דמברך בבוקר פטור מלברך עד בוקר שני וכתב עליו וצ"ע כיון דישן בסוכה למה תחשב הלילה הפסק דהא איתא בפרק התכלת דלמ"ד לילה זמן ציצית אם ישן בטליתו בלילה אין צריך לברך עליו בבוקר עכ"ל המ"א שם הצריך לעניינו:

והנראה לי בזה דבסוכה כיון דכתיב בסוכת תשבו שבעת ימים מפורשין בקרא בהדיא הז' ימים חל המצוה על כל יום ויום בפני עצמו אף דמצות עשה אחת הוא משא"כ ביצית דלא כזכר בו לא זמן ולא יום כלל מה"ת יהי' חילוק ברכה דועשוי להם ציצית כתיב ואף אם יחי' אדם אלף שנים ולא נפסל וה"ה ה"נ גבי תורה כיון דכתיב בקרא והגית בו יומם ולילה דהיינו כל יום ולילה כיון דמפורש בקרא על כל יום ולילה חייל המצוה בפ"ע דהיינו מעל"ע לכך בעי ברכה בפ"ע בכל מעל"ע וכן כמי בסוכה אמרינן בהדיא בגמרא סוכה כל ז' בעי ברכה כן כראה לעניות דעתי מסברא ברורה דלא כמ"ש המ"א שם בסימן מ"ז ס"ק הנ"ל דקבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר ומנ"ל תקנה זו דלא מצינו תקנה זו בגמרא ולא נזכרה בהדי' שאר ברכת השחר ומנ"ל

לחדש תקנה מלבנו מה דלא נזכר בש"ס בבלי וירושלמי ואדרבה מברכות י"א ע"ב דא' שמואל שם השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש וכו' משקרא ק"ש כו' משמע דמתי שרוצה לשנות מברך ולא בהלכות ברכות השחר ומצאתי און לו בפר"ח א"ח סימן מ"ו ס' ח' שכתב ג"כ דמלשון המחבר שכתב הלילה הולך אחר היום משמע דאף אם ניעור בלילה צריך לברך בבוקר אך דכתב דלא מסתבר דאם איתא דעמוד השחר גורם ברכות התורה אף כשמשכים בבוקר לקרות אם בירך ברכות התורה כשמאיר היום הי' לנו לברך פעם אחרת א"ו לדידן בהפסק תליא מילתא וכל שלא ישן בלילה אין צריך לברך בבוקר שהרי לא הפסיק ומ"מ נכון לשמעו מאחר עכ"ל הפר"ח ומיהו נראה דגם ראית הפר"ח לאו מכרעה הוא דהא יש להבין הא דכתבו הרא"ש והטור דהלילה הולך אחר היום אמאי הלא בכל התורה קי"ל היום הולך אחר הלילה לבד בקדשים:

ונראה לומר דהא דבכל התורה כולה הולך אחר הלילה דמשום דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר ערב ברישא והדר בוקר כדאיתא בברכות ב' ע"א וא"כ בתורה הא כתיב והגית בו יומם ולינה וכן אם לא בריתי יומם ולילה יומם ברישא והדר לילה כן כראה לי טעמייהו וכן צריך לומר ע"כ להפר"ח דכתב משמעות הש"ע דוקא בלילה משום דלינה הולך אחר היום אבל ביום שאחריו צריך לברך אף שלא ישן וצריך להבין למה כאן הלילה הולך אחר היום ואין לומר דסובר כמ"ש המ"א דנתקן בשחר כמו שאר ברכות השחר לכך צריך לברך בכל שחרית דא"כ מה הקשה אחר זה אמאי דאין חוזרין ומברכין כשמאיר היום כשברכו קודם עלות השחר הלא אף בשאר ברכות השחר אם ברכו קודם היום אין צריכין לחזור ולברך כשהאיר היום א"ו דלא סבר לי' הך שכתב המ"א דהוי כברכת השחר וא"כ קשה למה הלילה הולך אחר היום א"ו כמ"ש א"כ לפי"ז לכאורה נתחזק ראית הפר"ח דלפי"ז ודאי דעמוד השחר גורם:

מיהו כ"ל דאדרבה לפי הוצעה זו ג"ק מידי דהא איתא בברכות דף כ"א ע"א מתיב רב יוסף ובשכבך ובקומך א"ל אביי ההוא בדברי תורה כתיב ואף דר' אלעזר דסובר שם ק"ש דאורייי' מ"מ כראה דמוד' דגם מדברי תורה איירי ואין מקרא יוצא מידי פשוטו ועוד מושננתם נפקינן בדוכתא אחריני שיהא ד"ת מחודדין בפיך וכן תלמוד תורה דנפקי לן דאנשים חייבים ונשים פטורות היינו מולמדתם אותם את בניכם כדאיתא בקדושין ובברכות אלמא דאיירי בת"ת וכן איתא בכמה דוכתין בש"ס לאין מספר דאיירי בתלמוד תורה וכתוב בי' בשכבך ובקומך ומהאי קרא אמרינן ברכות ב' ע"א דמש"ה תנא ערבית ברישא משום דכתיב בשכבך והדר ובקומך וא"כ לפי"ז כיון דאשכחן קרא בדברי תורה דמקדים יום ללילה ואשכחן קרא אחרינא דמקדים לילה ליום יש לנו לומר כמ"ש הט"ז

ביו"ד סימן קי"ז סק"א שם באיסור סחורה בדברים האסורים מדאורייתא מדחזינין אסורא משום יהיו והיתר' משום לכם הרי הדבר מסור לחכמים שהם יבחרו מה יהי' אסור ומה יהי' מותר דוגמא לדבר איסור מלאכה בח"ה דפרק ב' דחגיגה עכ"ל עיי"ש ה"נ בנידון דידן יש לומר דהדבר מסור לחכמים יודעי העיתים כומר אימת הלילה הולך אחר היום ואימת היום הולך אחר הכילה והם אמרו דאם בירך ברכות התורה ביום הלילה הולך אחר היום בתורה כענין הברכה דלהוי כתורה אחת ואין צריך ברכה אחרת ואם בירך בלילה היום הולך אחר הלילה בתורה דליהוי בתורה אחת ונ"מ שאין צריך ברכה אחרת וגם י"ל כפשוטו בלא דברי הט"ז דכיון דקרא חד קאמר הלילה הולך אחר היום וקרא חד קאמר היום הולך אחר הלילה שתיהו חמת וכמ"ש אך דשינה הוי הפסק ודוקא שינת קבע ולא עראי והא דנוהגין שלא לברך כשישן ביום שינת קבע סבר תמהו ע"ז דממ"נ אי סבירא לן בשינה הוי הפסק גם בישן ביום יחזור ויברך ואי סבירא לן שינה לא הוי הפסק גם בישן בלילה לא יברך עד עלות השחר ושום חילוק לא ידעינן לחלק בין שינה דיום לבין שינה דלילה ולא מצינו שום פוסק שיסבור לחלק בזה ותימא רבה על הרב"י בזה והמ"א הבליע זה בנעימות דבריו לומר דסבר שינה לא הוי הפסק והא דמברך קודם עלות השחר כשישן בלילה היינו דאף שאר ברכות השחר יכול לברך קודם היום ומי' על זה קשה חדא מ"ש דמי קבעם בין ברכות השחר ועוד דא"כ לא יהא חיוב לברך כשרוצה ללמוד כמו שאר ברכות השחר שאינו מחויב לברכן קודם אור היום והט"ז בס"ק ט' שכתב כראה טעמו דמאן דסבר דשינת היום הוי הפסק היינו משום דאף בישן ביום נעשה כברי' חדשה ואיני יודע למת לו הך כיון דמפורש בפוסקים הטעם שלא יוכל ללמוד בעת שינה ושאני בב"ה ומרחץ שצריך להתנהג בדיני ב"ה ומרחץ עיין בב"י ואמת בדברי הש"ע משמע כמ"א דברכת התורה דקודם היום הוא כשאר ברכות השחר קודם היום עיין סעי' י"ג אך דקשה כמ"ש ועל הפר"ח דפסק דבהפסק לחוד תליא מילתא ודאי דקשה מ"ט לא נברך בשינת קבע דיום ולי נראה לומר דהא דכתב הרב"י מנהג זה שלא לברך בשינת קבע דיום היינו טעמו דשינה דלילה אורחא דמילתא כדרך בני אדם שישנים על מטותיהם בלילה אבל שינה דיום ודאי דבעל נפש אין לו לישן שינת קבע עיין בש"ע א"ח סי' ד' ס"ס י"ו ובמ"א ס"ק ט"ו עיי"ש ובודאי דהרב"י לא כתב מנהג שראה בני אדם רקים נהגו כן רק מסתמא מבני עלי' שנהגו כן וא"כ הא דישנים ביום ודאי לצורך לימודם ומסתמא שינה דיום הוי בשביל כן כדי שיחזקו חושיי' והשכל אל התורה לכך לא הוי הפסק דהוי כמו בסעודה וצרכי הסעודה ובבדיקה וצרכי בדיקה אבל שינה דלילה מסתמא אף אם לא רצו ללמוד אחר השינה ישנו אבל ביום אורחא דמילתא

אי לאו הלימוד לא ישנו כנ"ל ליישב המנהג אבל מי שישן ביום לתענוג נ"ל דלדעת זו דשינה הוי הפסק צריך לברך אך דלפי מ"ש אם כן מי שהשכים קודם עלות השחר ובירך ברכת התורה כשיגיע הלילה ורוצה ללמוד יחזור ויברך דהא בכאן לא שייך לומר הלינה הולך אחר היום דהא לא בירך ביום ולא נפטר רק משום דהלך אחר הלילה ובאמת זו קשה על הש"ע והטור דכתבו דהלילה נפטר משום דהולך אחר היום א"כ אם בירך קודם עלות השחר דלא שייך זה יחזור ויברך אך דלדברי המ"א דהוי כשאר ברכת השחר א"ש אך דכבר נדחה בדיחוי שיש בו ממש לפי ענ"ד ואם כן קשה ואפשר לומר דאה"נ הא דכתב בש"ע דא"צ לברך בלילה בבירך ביום איירי דהא לא איירי עדיין מברכה דקודם עלות השחר דכתבו בסעיף י"ג אח"ז והא דלא ביאר שם דבלילה צריך לברך אפשר דסמך אמה שכתב לעיל הטעם דהלילה הולך אחר היום אך דלא חזינא לרבנן קשישא דעבדי הכי וגם לא מצינו דעה זו בשום פוסק דכשבירך קודם עלות השחר יחזור ויברך בלילה השני' דרש"י ז"ל סובר דיחזור ויברך תיכף בבוקר כמ"ש הפר"ח שם ושאר הפוסקים דחולקים משמע דנפטר בברכתו עד שחרית אחר או עד שיפסיק בשינה ויש לומר דה"ט דאינו מברך בלילה לפי שבירך ביום אהבה רבה דהוא כברכת התורה למפטר לימוד שאחז"ל ואם כן הוי כבירך על התורה ביום והלילה הולך אחר היום ולדבר זה העירני א' מבעלי התורה ולפי"ז יהא מוכח דק"ש יהא במקום שינה על אתר וצ"ע לכך נראה לי עיקר דעת ר"ת דשינה לא הוי הפסק כלל אך שאין רצוני לחלוק על הפוסקים וגם אין כאן מקומו שאין כוונתי בכאן רק לבאר דין ניעור כל הלילה ולפי שהמ"א והפר"ח ז"ל שקלי וטרו רק בסברא וגם אני כמוהם עד הנה פלפלתי רק בסברא ואין קץ לסברתינו בדבר שאין לו יסוד מה"ת ושערי הסברות לא ננעלו ומי הוא ואיזה הוא אשר מלאו לבו לחתוך דין ע"פ סבר' וישאב מים מדליו רק מי באר נשתה באר חפרוה שרים חכמי התלמוד אשר היתה קבלתם מסיני סדורה בפי הכל ומאן יהב לן מעפרי' ונמלינהו לעיינין ונבאר מהגמרא אם העיקר כפר"ח דבהפסק לחוד תליא מילתא וכל שלא הפסיק בשינה א"צ לברך או דילמא דלא כהפר"ח ועכ"פ גם ביום תליא מילתא ולכאורה רציתי להביא ראיה מהגמרא והא דאנן לא מברכינן בתורה לאחריה ביחיד כמו בצבור:

ונ"ל לומר הטעם לפי שאין קץ וסוף לתורתינו ולעסקינו בה לכך אין מקום לברכה אחרונה משא"כ קריאה בציבור וא"כ אם נימא דשינה הוי הפסק לברכה ראשונה אם כן הוי כמאן דפסק' סידרא דתלמודא וראוי אז לברך קודם השינה ברכה לאחרי' דהא הלימוד שלאחר השינה הוי לימוד אחר בפ"ע דהא צריך ברכה אחרת לפניו מיהו יש לומר בזה כמ"ש התוס' ברכות דף י"א ע"ב ד"ה שכבר נפטר אהא דאין מברכין כישן

בסוכה משום שמא לא ישן והוי ברכה לבטלה א"כ ה"נ יש לומר כן א"כ לפי"ז אם נימא דאף אם לא הפסיק בשינה ועסק בתורה כל הלילה שצריך לברך בשחרית ברכת התורה אם כן הדר' קושי' לדוכתי' דראוי לברך בהאיר השחר ברכה לאחריה דהא ללימוד דיומא צריך ברכה אחרת א"ו דהעיקר כפר"ח כך היה עולה על דעתי לכאורה (אחר אמרי זאת מצאתי סברא זו דמחמת דאין קץ לא יברך לאחרי' וגם סברא זו בשעה דהוי הפסק לברכה לפני' וברך לאחרי' בפ"י בברכות דף כ"א) אבל לפי האמת אין ראי' מכאן דהט"ז בסי' מ"ז סי' ה' כתב בשם הרשב"א הא דלא מברכינין על התורה לאחריה היינו משום דמצוה הוא ואין מברכין על המצות לאחריהן והא דמברכין בציבור דהתם תקנות משה ועזרא הוא ועל התקנות מברכין כדאשכחן בהלל ובמגילה עכ"ל הט"ז אם כן ליכא ראיה מכאן וגם בלא"ה על הטעם שכתבו יש לפקפק דתירוץ התוס' אינו מובן ומשום זה אין מברכין על השינה בסוכה דשמא לא יוכל לישן אם כן האיך תקנו ברכה על השינה עצמה ואדרבה מהן גופא נראה לי להביא ראיה להיפך דבברכות דף ס"א ע"א אמר ר' יוחנן דמברכין בתורה לאחרי' ק"ו מברכת המזון ודחי לה בגמרא וא"כ קשה כמו שהקשה ספ"י שם ע"ש ר' יוחנן במאי מיירי אי בקריאת התורה דציבור א"כ האיך יליף מברכת המזון דמדאורייתא הוא לברכת התורה דהוא גופ' תקנה הוא אלא ודאי לברכת התורה דיחיד איירי ר' יוחנן והא דאנן לא מברכינין היינו משום דדחו להו בגמרא מ"מ קשה האיך קסבר רבי יוחנן דמברכין לאחריה בעסק תורה דיחיד שהזמן תכלה והוא לא תכלה א"ו דהיום גורם לברכה שיכלא ולימוד דכל יום נחשב בפ"ע מיהו גם מזה אין ראיה כל כך די"ל דה"א דר' יוחנן לברך קודם השינה דכבר דחיתי לסברת התוס':

מיהו נ"ל להביא ראיה ברורה פסוקה וחלוטה דלאו בהפסק דשינה לחוד תליא מילתא דהא הפוסקים דכתבו דשינה הוי הפסק כולם בפה אחד רק שינת קבע ולא ערעי וא"כ הא ברכת התורה ילפינן בברכות כ"א שם מדכתיב כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלהינו ומפרש רש"י כשבא משה לפתוח בדברי שירה אמר להם לישראל אני אברך ואתם ענו אחרי אמן והיינו כי שם ד' אקרא בברכה הבו גודל לאלהינו באמן מדחזינן שבירך משה ש"מ דתורה טעון ברכה לפניה ע"כ ומכאן כתבו הפוסקים דברכת התורה לפני' דאורייתא מדמצינן לי' מקרא בתורה והרמב"ן מנה אותו למצות עשה וכ"כ האחרונים שהוא דאורייתא ועיין בפר"ח סימן מ"ז שהאריך להוכיח דברכת התורה דאורייתא והקרא הנ"ל לאו אסמכתא הוא ואיתא בברכות ג' ע"ב ודוד בפלגי דלילה הוי קאי מאורתא קאי כדכתיב קדמתי בנשף ואשוע והיינו מתחלת הלילה ומשני עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס ופירש"י היה עוסק בתורה כסוס הזה שאינו נרדם לעולם אלא ניעור

לעולם מכאן ואילך היה מתגבר כארי והיינו שלא היה ישן כלל שינת קבע דהאי בכלל קדימה הוא ואיתא בש"ע סי' ד' סעיף י"ו דדוד היה נזהר שלא יישן שיתין נשמין שלא יטעום טעם מיתה ועיין שם בהג"ה ובמ"א סי' י"ו דמסקנא דמילתא דמעלה זאת אינו אלא לדוד וכיוצא בו אבל סתם בעל נפש א"צ להחמיר אלא ביום ועיין שם בב"י בשם הזוהר דעד שיתין נשמין חסר חד איהו חי ומתמן ולהלאה טעים בר נש טעמא דמותא ושליט בי' סיטרא דרוחא מסאבא ודא הוה נטיר דוד מלכא דלא יטעום טעמא דמותא ולא ישלוט ביה רוחא דמסאבא עכ"ל הצריך לענינינו ואיננו רואה שיעלה על דעת שום בר שכל שמשה אדונינו מובחר אנושי רבן של כל הנביאים נאמן בית לא יזהר בזה ח"ו ובודאי כל מה שמצינו באחד מבני עלי' ודאי דמשה כללין דכולהו ובפרט כי הוא הי' מזומן ועומד מחמת שאיננו צריך להתפשטות הגשמיות כי הוא מופשט ועומד תמיד מושכל מכל גשמיות עד ששב אצלו השכל והמשכיל והמושכל אחד מחמת שלא נפסק הקשר כרגע וזה ברור:

ועוד ראיה דהא יש להבין דהרמ"א מיקל שבעל נפש א"צ לזהר רק ביום ויש להבין למה כיון דשרי' סטרא דמסאבא בשיתין נשמין כמ"ש הרב"י בשם הזוהר א"כ למה לא יזהר בלילה דלא להשליט בי' סטרא דמסבא א"ו צ"ל דהוי כמו דבר שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה דדבר קשה עד מאד הוא שלא לישן בלילה שיתין נשמין והיינו מחמת עב עינו הגשמיות וטבע ובהמיות משא"כ משה אדונינו דמופשט מכל גשמיות ודאי דדבר קל היה לו וא"כ הוי חיוב אצלו להזהר בזה וזה ברור:

וא"כ איך יברך ברכת התורה בברכה ראשונה שבירך בשעת קבלת התורה הי' נפטר בו עד יום מותו כיון שלא הפסיק כלל ולמה בירך בשעה שבא לפתוח בדברי שירה קודם מותו א"ו דלאו בהפסק לחוד תליא מילתא רק דהיום גורם לברכה שיבוא וא"ל דהא דבירך משה היינו על קריאת התורה בציבור דצריכה ברכה לפני' אף אם בירך בשחרית ז"א דברכה שלפני קריאת התורה בציבור אינה אלא תקכה מפני כבוד הציבור כמו דאיתא בהרא"ש מסכת ברכות דף י"א ובט"ז א"ח סימן קל"ט ס"ק ב' ובפר"ח סימן הנ"ל ס"ק ח' דעיקר קריאת התורה בציבור לא הוי אלא תקנה מכ"ש הברכה וא"כ אף מה שאומר בציבור אין לו ברכה מדאורייתא אם בירך כבר כמ"ש הפר"ח ע"ש וא"כ איך יתפרש זה בתורה דאף תקנה שתיקן משה בעצמו לא הוי אלא דרבנן כמ"ש הרמב"ם בספר המצות בשורש השני דדבר הנלמד בי"ג מדות אפי' היה המוציא משה בעצמו לא הוי אלא ד"ס וה"ה דתקנה שתיקן לא הוי אלא דרבנן ואף דבשורש הראשון כתב שכל מה שסדרו או שתקנו אחר משה לאו דוקא כמ"ש הרמב"ן שם בשורש השני להדיא ואפילו

תקנותיו של משה רבינו בעצמו מדרבנן הן כמו שאמרו משה תיקן להם שבעת ימי המשתה ושבעת ימי אבילות והם דרבנן וכן משה תיקן לישראל שיהא שואלין ודורשין כו' וע"ש ואינו ראוי להתפרש בתורה דכל המפורש בתורה דאורייתא הוא דגם לפסוקים המפורשים בנביאים הסכימו שם הרמב"ן ומהר"י דיליאון ז"ל שהוא דאורייתא מכ"ש המפורש בתורה והא דמפקינין מוידבר משה את מועדי ד' כו' שמשה תיקן לישראל שיהא שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח כו' ודאי אסמכתא בעלמא הוא אבל הכא כבר הוכיח הפר"ח דלאו אסמכתא הוא וא"כ נתבאר בעז"ה בבירור שאין בה שום ספק כלל דאף בלא הפסק שינה צריך לברך וזו ראיה שאין להשיב עלי' לענ"ד וד' יצילני משגיאות יום ב' ג' ימים לירח שבט תקמ"ז לפ"ק. ה"ק משה בהרבני מוהרר צבי הירש נ"י:

שאלה ג

בענין הפסק בפסוקי דזמרה אם דינן כמו ק"ש או לאו.

תשובה הלא בש"ע א"ח סי' נ"א סעיף ה' מבואר דבאמצע הפרק שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובין הפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלו' לכל אדם ע"כ. ואין שם מי שחולק בזה וא"כ לפ"ז דינו כמו ק"ש אך דשם בס"ק ג' כתב המ"א דמותר לענות אמן אחר ב"ש והוא כתב דאף באמצע ב"ש מותר לענות עיי"ש וא"כ לפי זה לא הוי דינו כמו ק"ש דמבואר בסי' ס"ו דלא יפסיק לאמן לבד מאמן דהאל הקדוש עכ"פ באמצע הפרק וא"ב חזינא דעניות אמן לא הוי כמפני היראה או כמשיב מפני הכבוד א"כ למה שרי כאן וא"ל דדוקא באמצע ב"ש התיר המ"א כמו שפירש הטעם משום דלא נזכרה ברכה זו בגמרא משא"כ בפסוקי דזמרה דאיתא בגמרא אר"י יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום ז"א דהא כל עיקר שאסור להפסיק בפסוקי דזמרה היינו משום דמברך לפניהם ולאחריהם כמ"ש הרי"ף בפי אין עומדין וכיון דחזינא דמברך ב"ש עיי"ש וכן כתבו התוס' י"ד ע"א בברכות לענין הא דכל שלא בירך בתחלה ודאי דאין איסור להפסיק כלל ואף דהסוברים שם דא"צ ברכה ואעפ"כ אסור לשאול שלא מפני הכבוד היינו משום דמ"מ עוסק בשבחו של מקום ואין לו להפסיק שלא לצורך רק או לשאול לנכבד או להשיב לכל אדם אבל כאן שאסרו לשאול לנכבד ולהשיב לכל אדם ודאי דמשום הברכה עיי"ש וא"כ יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא לכך נ"ל דבאמת לדידן ראוי להתיר להפסיק באמצע הפרק דפסוקי דזמרה לשאול לאדם נכבד ולהשיב לכל אדם והמחבר לשטתו דהא בגמרא ברכות י"ד ע"א איתא בהדיא גבי הלל דימים שאין היחיד גומר בהם את ההלל פוסק אפילו באמצע הפרק לשאול בשלום נכבד ופסקו הרב"י בש"ע סי' תכ"ב

סעי' ד' וא"כ המחבר דפסק שם סעי' ב' דהלל זה א"צ ברכה א"כ ליכא להוכיח מכאן לפסוקי דזמרה דשאני פסוקי דזמרה שמברך לפניהם ואחריהם משא"כ להרמ"א שם דכתב דנוהגין במדינות אלו לברך דפסקינן כמאן דמצריך לברך ואעפ"כ שרי לפסוק וה"ט דהוי מנהגא ולא חובה א"כ מ"ש פסוקי דזמרה דודאי ג"כ לא הוי חובה וגם לא נתפשט המנהג בזמן חכמי התלמוד לאמרם כמו הלל שכבר הי' המנהג בימי רב ובזמן חכמי התלמוד ומנ"ל מדאמר ר"י יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום והיינו פסוקי דזמרה עיי"ש ש"מ דלאו הכל אמרו פסוקי דזמרה ועכ"פ לא עדיף מהלל וזה פשוט וברור:

ומה שלא הגיה הרמ"א כאן היינו משום שלא רצה להקל דלאו דין ברור הוא שיצריך לברך בהלל ואם נימא דאין צריך לברך ליכא ראי' לפסוקי דזמרה ובברכה עצמה הוי מנהג כדעה זו שמצריך לברך אעפ"כ למה ניקל בדברי הרשות בשאילת שלום היפך דעת המחבר שם אבל בעניית אמן ודאי דיענה לפי מנהגינו שם כנ"ל ברור ודו"ק יום ה' ו' לחודש שבט תקמ"ז לפ"ק הק'

משה:

שאלה ד

ש"ץ שנתקבל ואח"כ חזר מעצמו והחזיר הכתב קבל' ובתוך כך יצא עליו רינון מכבר ונגבה עדות שלא בפניו

תשובה הנה מ"ש מחמת שנאה ח"ו לעקור הלכות קבועות הלא מפורש במשנה בסנהדרין פרק זה בורר דף כ"ז ע"ב אמרו לו לא נחשדו ישראל על כך עיי"ש פירוש רש"י וכן פסקו כל הפוסקים כרבנן הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והש"ע בחו"מ סי' ל"ג סעיף א' וכל הראשונים והאחרונים ואין שום מחלוקת בין הפוסקים בזה דהכל מודים דהאוהב והשונא כשרים להעיד ומחמת שנתקבל שלא בפניו לא מבעי' לענין קבלת הש"ץ ודאי דאף אם נגבה שלא בפניו אין מקבלין אותו דעכ"פ יצא עליו שם רע עיין בא"ח סי' נ"ג סעיף ד' ולא גרוע מרינון בעלמא דאף דאין מסלקין אותו משז"ז מ"מ אין מקבלין אותו משז"ז ועיי"ש בסי' כ"ג סעיף כ"ה בהגהת זקני הרמ"א ז"ל ובמ"א שם בסי' נ"ג ס"ק ז' וכיון שכבר החזיר השטר הוי קבלה מחדש ואף שמבואר שם בלשון המג"א ועמד כך ימים ושנים משמע דוקא ימים ושנים אבל לא זמן מועט אין לחלק בזה דמ"ש זמן מרובה מזמן מועט רק דבתשובות ראב"ח שהביא המעשה שהי' כך הי' שעמד ימים ושנים וכדומה לזה כתב המחצית שקל שם בס"ק ח' אבל באמת כל שהעבירוהו הוי כלכתחילה וכן מבואר באשל אברהם של הגאון בעל פרי מגדים בס"ק ז' דכל שהעבירוהו

הוי כלכתחילה ועוד כראה ברור דשם בתשובה דמיירי שלא העבירוהו משום פסול כלל רק משום דבר אחר דאז הוי העברה שלא כדת כמבואר שם בש"ע סעיף כ"ה או שהעבירוהו רק משום רינון בעלמא דג"כ הוי העברה שלא כדת דהא אין מסלקין אותו משום רינון לכך אם חזרו בהם תיכף מקבלין אותו דלא הוי כקבלה מחדש דהעברה שלא כדת הי' או בטעות אבל בנתיישן ועמד כך ימים ושנים גם בזה אמרינן דהוי כקבלה מחדש אבל בנד"ד שלא העבירוהו רק הוא העביר א"ע והחזיר את כתב החזנות ודאי דהוי כקבלה מחדש וזה ברור כשמש אצלי וכל המודי' על האמת ודאי יודו בזה בחוט מתון ומסיק ועוד כראה ברור אף אם כבר נתמנה מסלקין אותו ע"י ג"ע אף שנגבה שלא בפניו דכן משמע לשון זקני הרמ"א שם באו"ח סי' נ"ג סעיף כ"ה וזה לשונו ואין מסלקין אותו משום רינון בעלמא כו' אבל אם באו עליו עדי' בזה וכיוצא בזה מעבירין אותו עכ"ל והי' לו לכתוב בקיצור ואין מסלקין אותו אלא אם באו עליו עדי' ומדלא כ' כן משמע דהכוונה הוא דדוקא משום רינון בעלמא אין מסלקין אותו אבל אם באו עליו עדים אף שלא נגבה בכל דיני גביע מ"מ שוב לא הוי רינון בעלמא דהא רבינו ירוחם והמרדכי סוברין דכל עדות שנגבה שלא בפניו כשר בדיעבד כמו שמבואר שם בהגהת זקני הרמ"א בח"מ סי' כ"ח סעיף ט"ו עיי"ש וא"כ עכ"פ לענין זה דלא מקרי כזה רינון בעלמא ודאי דכ"ע מודי' כמו שאמרו רז"ל במס' חולין אינהו מיכל אכלי לדידן מסתם נמי לא סתים בתמי' א"כ כיון דלא הוי רינון בעלמא מסלקין אותו מהש"ץ דמכוער הדבר ואין זה כבוד שמים והקריבהו נא לפחתך מה שאצלו הוי מזוהם עאכו"כ לפני מלך מלכי המלכים ית"ש להקריב אליו ית"ש מה שאצלו ית"ש הוי מזוהם דשונא זימה הוא ואף אה"ע ידעו מזה ואמרו אלקיהם של אלו שונא זימה הוא וז"ב כשמש אצלי דידוע לי ונתברר אצלי בכמה מקומות דזקני הרמ"א ז"ל זכותו יעמוד לי הי' מדקדק מאוד בלשון וכמה דינים ואשלי רברבי יוצאים מלשונו הזהב ועוד נ"ל ראי' ברורה דלענין לסלקו מהש"ץ לא בעינן שיהא נגבה כדת בכל דיני ג"ע דאל"כ קשה על המ"א שם באו"ח סי' ס"ק ז' שכתב דמשום שם רע שיוצא עליו עתה אם הוא קלא דלא פסק מסלקין אותו עיי"ש הלא סותר לדברי זקני הרמ"א שכתב בסעיף כ"ה אם באו עליו עדים מסלקין אותו משמע דוקא בבאו עליו עדים אבל לא בקדל"פ דא"כ הי' לו לזקני הרמ"א לומר רבותא טפי אבל אם יצא עליו קלא דלא פסק בזה וכיוצא בזה מסלקין אותו וראיתי לבעל מחצית השקל שהרגיש בזה וכתב ואפשר דקדל"פ ועדים שווין עכ"ל והוא תמי' לכאורה וכי דנין דיני נפשות או מוציאין עמון הקל ע"י קדל"פ ואיך נימא דשוין הן ועוד הלא במס' יבמות דף כ"ד ע"ב שם בתוס' ד"ה אמר רבי מבואר דבקדל"פ אין מוציאין מהבעל רק

מהנטען ובעדי טומאה ודאי מוציאין ואף לשיטת רש"י דרבי תצא מבעלה קאמר כמו שמבואר שם ברש"י ד"ה ואב"א עיי"ש מ"מ אינן שוין דהא הנך מתנייתא דלעיל שם רבי אמרינהו כמבואר שם בגמ' וא"כ מבואר דביש לה בנים לא תצא ובעדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא ואיך נימא דשוין הן א"כ הוי לי' לזקני הרמ"א ז"ל למימר רבותא טפי א"ו דכוונת זקני הרמ"א במ"ש שבאו עליו עדים אף שלא נגבה כראוי וזה באמת רק כקדל"פ ודבר ה' בפי מחצית השקל אמת ורוח ד' נוססה בו כנ"ל ברור בכוונת זקני הרמ"א והמ"א ובעל מחצית השקל דאם באו עליו עדים יהי' באיזה אופן שיהי' הגבי' מ"מ כיון שבאו עדים שוב לא הוי רינון בעלמ' רק כקדל"פ עכ"פ ומסלקין אותו והבן:

ועוד בר מן כל דין הלא מבואר בחו"מ סימן כ"ח סעיף י"ו בש"ע ובהגהת זקני הרמ"א שם בשם הטור והרשב"א דכל שא"א לגבות בפניו מקבלין שלא בפניו ומועיל ודנין על פיו עיי"ש ועיין בחו"מ סי' ק"מ סעיף יוד בהג"ה א"כ בנד"ד שלא הי' הש"ץ שם שכבר נסע משם רק ששלח אגרת בבקשה גדולה שרוצה לחזור ולשוב ורצה הצד שלו לקבלו א"כ אם הצד השני הי' רוצים להעמיד הדת על תילה שלא לקבלו עפ"י הג"ע הנ"ל והוא לא הי' שם שיקבלו בפניו ודאי דהיו צריכין אז נקבל עדות שלא בפניו כדי למחות בזה שלא ישלחו לו כתב חזנות מחדש א"כ כיון דלא הי' אפשר בע"א כדין עשו ומועיל ודנין על פיו אף לסלקו ולפסול ומכש"כ וק"ו ב"ב של קיו שלא לקבלו מחדש וכל זה ברור כשמש לדעתי בס"ד. ועוד כ"ל ברור דהא דאין מסלקין אותו משום רינון בעלמ' היינו מרינון שנולד מחדש אחר הקבלה אבל בנודע רינון שהי' מכבר קודם שקבלו אותו רק במקום שקבלוהו לא נשמע ולא נודע מזה כלל ואח"כ נתוודע מרינון ודאי דהוי קבלה בטעות והוי כלא קבלוהו כלל ומכש"כ בנתוודע מג"ע שנתקבל בב"ד אף שנתקבל שלא בפניו דלא יעלה על הדעת כלל לומר שהיו מקבלין אותו אם היו יודעין מזה א"כ הוי קבלה בטעות והוי כלא קבלוהו כלל כנ"ל ברור והנה באגרת הראשון שכתב הגאון מליסא אלי מבואר שהגיד עליו דברים מכוערים הרבה בהרבה מקומות ואמר שהש"ץ דק"ק שעפס יודע מזה ואח"כ כתב שנשלח באמת ג"ע מהש"ץ הנה סתמו כפירושו שעל הדברים האלה הי' ג"ע מהש"ץ והנה באגרת השנית שכתב הגאון הנ"ל ע"י הש"ץ כתב שאינו יודע מה הוא הג"ע ולא חקר אח"ז הנה כדי שלא ליחס סתירה ח"ו להגאון הנ"ל דברי עצמו ע"כ צ"ל שאף שעצמות של דברים מכוערים הנ"ל נמאס בעיניו לשמען בפרטיות מ"מ הי' ודאי יודע דרך כלל שהעיד על דברים שראוי לפוסלו מש"ז דאל"כ לא הי' צריך הנ"ל לחפש היתר באגרת הראשון והשני מחמת שנגבה שלא בפניו וזה ברור כשמש. והנה אף דמהאגרת אינו מבואר שנגבה עדות של המשורר בב"ד מובן דודאי נגבה גם עדות

של המשורר בבי"ד אח"כ דאל"כ הי' לו להגאון לומר שלא נגבה עדות בב"ד רק מעד א' ואין אדם נפסל עפ"י ע"א וכמדומה ששמעתי שהמשורר הנ"ל בעצמו נסע לק"ק שעפס עם אגרת להרב דק"ק שעפס שיגבה עדות שם ושם נתקבל עדות של הש"ץ בב"ד וגם של המשורר ואם רוצים להעמיד הדת על תילה ראוי לחקור אח"ז אצל הגאון הנ"ל איך הי' ולדעתי אם נגבה עדות שניהם בב"ד ראוי לסלקו אף אם כבר קבלוה ואם נגבה רק עדות של הש"ץ דק"ק שעפס אין לסלקו בכה"ג אם הי' מתרמי דבר כזה אחר שקבלוהו אבל בנד"ד שהי' הקבלה בטעות וגם כבר החזיר כתב החזנות ונסתלק כדין פועל שיכול לחזור בחצי היום ודאי דאין לקבלו דעכ"פ רינון הוי כיון דע"א הגיד בב"ד והמשורר מובן דודאי הי' מוכן להעיד בב"ד אם ישאלו לו בב"ד כנ"ל ואף דמשמע מדברי המג"א בס"ק זיין דאין מסלקין אותו משום ש"ר בילדותו אף בקד"לפ רק משום ש"ר שיצא עליו עתה וסלקין בקדל"פ עיי"ש היינו דוקא בילדותו דאין גנאי כ"כ דהא זה הוא עיקר הרבות' של אבייי דאמר שלא יצא עליו ש"ר אפילו בילדותו אבל במה שהועד עליו על זמן שהי' כבר ש"ץ ודאי דהוי כמו עתה וזה ברור ומכש"כ בנד"ד דהוי קבלה מחדש ודאי דאין לקבלו אף רק משום רינון של ילדותו וזה פשוט:

והנה אחר שכתבתי כל זה נשאתי עיני וראיתי בשו"ת נודע ביהוד' במהדורא קמא בחלק אה"ע בסימן ע"ב בסתירת היתר הרביעי ובסתירת היתר החמשי עי"ש והמורם מכל דבריו למעיין הטיב בדבריו הוא דהיכא דא"א לקבל בפניו ודאי מהני הקבלה שלא בפניו ועוד רבותא אחר גדולה קאמר דאף אם בשעת קבלת העדים שקבלו שלא בפניו הי' יכולים לקבל בפניו רק עתה אינם יכולים לקבל בפניו מועיל ודנין על פיו רק במקום שהי' יכולין אז לקבל בפניו וגם עתה יכולין לקבל בפניו בכה"ג סובר דאין לפסול אדם לעדות ע"י הקבלה שלא בפני עיי"ש א"כ כש"כ בנד"ד דלא הי' יכולין אז לקבל בפניו וגם עתה א"א לקבל בפניו ודאי דנפסל ע"י הקבלה שלא בפניו ומכש"כ לסלק אותו מש"ץ דלא בעינן רק שיהא טפי עדיף מרינון בעלמא ומכש"כ וק"ו ב"ב של ק"ו שלא לקבל אותו מחדש לש"ץ דאף משום רינון בעלמ' אין מקבלין אותו וז"ב:

ועוד מבואר שם בסתירת היתר הרביעי דלאפרושי מאיסורא מקבלין שלא בפניו שזכות הוא לו לאפרושי מאיסורא כ"כ הטעם בשם הרב המאירי והרדב"ז בתשובותיו כתב הטעם דלאפרושי מאיסורא כ"ע בע"ד נינהו עיי"ש אם כן ה"נ כ"ע בע"ד נינהו שלא להעמיד להם שליח למלך מלכי המלכים ית"ש מזוהם בעבירות ח"ו פן יקצוף המלך ח"ו על קולו וגם לו הוא זכות שלא יוסיף חטא על פשע לעמוד לפני העדה לשרתם ולשרת למלך הכבוד ית"ש מלוכלך בצואת עונותיו כמו שנאמר אם רחץ ה' את צואת

בנות ציון ויגרום שהשכינה מיללת עליו ואומרת נתנה עלי בקולה כמו שדרשו רז"ל זה ש"ץ שאינו הגון ומי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר ויהא ריחו נודף יותר בתמיה כמו שדרשו רז"ל בפסוק ואל תרשע הרבה לישב הקושיא הרבה הוא דלא לרשע הא מעט לרשע בתמיה על כן זכות הוא לו וכל זה ברור כשמש לדעתי על פי דין ודת תוה"ק כל זה כראה לעניות דעתי ברור להלכה ולא למעשה כי לענין מעשה אני מסלק א"ע מדין זה לגמרי מכמה טעמים רק כל זה שכתבתי הוא רק חוות דעתי באמת ואיני אומר בזה קבלו דעתי והציבור ה' עליהם יחיו יעשו בו מה שירצו, ואם ירצו לקבלו וירצו לצאת ידי שמים ישלחו עוד הפעם אל הגאון הנ"ל שיחי' לנצח שליח מיוחד אשר אינו נוגע בדבר כי הגאון הנ"ל לא ידע מזה שיצטרכו לקבלו מחדש כי כבר נסתלק ע"פ חזרתו וגם ישלחו להגאון הנ"ל נ"י לנצח העתק מכל דברי אלה ועליו נסמוך כעל עמוד הברזל ואם הוא לא יסכים לדברי הרי אני מבטל דעתי מפני דעתו ואהי' כחירגא דיומא דלא שמי' הכ"ד המדבר לשם שמים באמת ואלקים יודע ועד ומבקש השלום והאמת.
הק' משה טייטל בוים מפרעמסלא החונה בק"ק אוהעל והגליל:

ועיין במ"א ס"ק ח' מה שתמה על זקני הרמ"א ושמעתי מתרצין דבאמת במזיד אפילו בפעם אחד פסול לש"ץ לעולם דכבר יצא עליו ש"ר קודם התשובה כמ"ש זקני הרמ"א והא"ז מיירי רק בשגגת מעשה כמ"ש להדיא והא דכתב בראש דבריו שהי' מועד לעשות דברים שאינם מהוגנים איירי גם כן בשוגג מש"ה בעינן מועד וש"ח איך שייך מועד בשוגג לק"מ דודאי שייך ושייך דאם בא פעם אחד לידו מכשול אין האשמה כ"כ מה שלא שמר עצמו ממכשול דבאמת כל שוגג בא מהעדר היראה דאם היה נזהר מאד מאד ומשים אל לבו היטב היטב והיה נשמר ממכשול רק מקואות שלא שם לבו אל דבר ה' בא לידי מכשול מ"מ בפעם הראשון אין האשמה גדולה כ"כ דלא אסיק אדעתיה שיבוא לו מכשול שישמור מה שא"כ בפעם השני וזה ברור:

ומיהו בנד"ד הרי הועד בכמה דברים מכוערים בכמה מקומות ומ"ש בשם מהר"א ששון ובשם כ"ה דתשובה מועיל הרי מבואר להדי' שם בכ"ה דלתעניות וימים נוראים לא מהני עיי"ש אם כן בנד"ד דעיקר קבלת הש"ץ לימים נוראים הוא אם כן כ"ע מודו דלא מהני חשובה לענין שיהי' ש"ץ ומכש"כ בנד"ד דלא ידענו משום חשובה וז"ב:

שאלה ה

שלום לאהובי מחותני וכו' מוה' משה ני' נשאלתי על מה שכ' בש"ע או"ח סי' פ"ט סעי' ג' ולא לאכול ולא לשתות קודם התפילה אי מותר לטעום קודם התפילה של שחרית

הגם שכתב המ"א סי' תרנ"ב בהלכות לולב ס"ק ד' כל היכא דכתב לאכול משמע טעימא בעלמא שרי כמ"ש בסי' רל"ה ורל"ב וסי' תל"ו וע"ש וגם ראיתי בא"ז הט"ז בהלכות בציעת הפת סי' קס"ו ס"ק ז' כתב ג"כ דכל היכא דכתב לאכול טעימא שרי ועיי"ש היטב בל' ט"ז הכא מאי דיכול להיות דטעימ' נמי אסור הואיל והטעם בש"ס דלא תאכל מחמת דלא תאכלו על הדם לפי"ז טעימא נמי אסור ולכאור' יש לומר דטעימא שרי הואיל דאינו מרבה דם אך לפי דעת הלקט הקמח שהביא באר היטב בסי' פ"ט ס"ק י"א שאפילו שתית קאווע אסור קודם התפלה של שחרית אפי' שאינו מרבה דם וכו' עיי"ש בבאר היטב ולפי"ז י"ל דטעימ' קודם שחרית נמי אסור ומדי דברי בדבר שכתב הט"ז מדכתב לאכול משמע טעימה שרי זכור אזכרנו עוד שתמי' לי דבר זה במס' ברכות קאמר הש"ס אר"י א"ר אסור לאכול קודם שיתן לבהמתו ובמס' גיטין דף ס"ב דקאמר הש"ס אר"י אמר רב אסור לטעום קודם שיתן לבהמתו דלמה משנה הלשון וגם יש חילוק בין אכילה לטעימה וצ"ע הק' עקיבא בהרב הגאון אמיתי אור עולם מוה' יעקב ז"ל שהי' אב"ד ור"מ בק' קאמרנא ואגפי':

תשובה ע"ד שאלתו אם מותר לטעום קודם תפילת שחרית הנה בהרמב"ם פ"י מהלכ' תפילה הלכה ד' מפורש הדבר באר היטב וזה לשונו אסור לו לאדם שיטעום כלום מאחר שעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפילת שחרית ושם באותו הלכה כתב אבל טועם קודם שיתפלל מוסף או מכחה עכ"ד ולא נמצא שום חולק עליו רק שכולם סתמו דבריהם וכתבו סתם ובודאי ילמד סתום מן המפורש ונראה טעם רבינו הרמב"ם דבמנחה לא קיי"ל כריב"ל דמסכת שבת דף ט' ע"ב משום דפסק הלכתא להדי' בגמ' ברכות בפרק תפילת השחר דף כ"ח ע"ב דלא כריב"ל מ"מ בתפילת שחרית קיי"ל כן ממ"נ אם נימא דגם בתפילת שחרית הוי דרבנן וקראי אסמכתא בעלמ' מוכח כן דאל"כ למה צריך הגמ' להביא מקרא דלא תאכלו על הדם או מאותי השלכת אחר גוך דמ"ש מקל תפילה דאסור לאכול כשיגיע זמנה או סמוך לה א"ו דכאן אף טעימה אסור אן משום דגם טעימה מרבה דם או דגם בטעימה הוי גאוה שמכבד עצמו קודם שיכבד למלך הכבוד ואי סבר דבתפילת שחרית הוי דאורייתא א"כ פשיט' דגם טעימה אסור דבשלומ' הני תפילות דהאיסור דידהו מדרבנן הם אמרו והם אמרו ולא גזרו על הטעימה ויותר נראה לומר דבאלו שנזכר רק אסור לאכול סתמא אכילת קבע משמע אבל בתפילת שחרית שנזכר לא לאכול ולא לשתות א"כ אף שתי' אסרו ואין קבע לשתי' מסתמא והוי רק כמו טעימה ולכך אף טעימה חסור וז"ב לדעתי ומעתה לק"מ ממ"ש המ"א בסי' תרנ"ב דשם לא נזכר רק שלא יאכל וכן בסי' רל"ב ורל"ה ותל"א וכן בט"ז סי' קס"ז בכולם לא נאסר שתי' ולא

נזכר בש"ע רק שלא לאכול רק בסי' פ"ט לענין תפילת שחרית אית' בש"ע ולא לאכול ולא לשתות וכן הוא בגמ' ברכות דף יוד ע"ב וז"ב לדעתי דבכל מקום שנזכר שלא יאכל טעימה שרי' רק במקום שנאמר שלא לאכול ושלא לשתות גם טעימ' אסור ואף דבמסכ' ברכות דף ד' ע"ב איתא לענין ק"ש ערבית שלא יאמר אדם אוכל קמעא ואשתה קמעא ואישן קמעא והט"ז בסי' רל"ה ס"ק ג' כתב דאין איסור דוק' בעושה שלשתן רק באחד מהן משום שמא תחטפנו שינה עכ"ד א"כ מבואר דג"כ שתי' אסור מ"מ הא תברא בביד' דהא דאסור רק משום שמא תחטפנו שינה וכמ"ש הט"ז ג"כ א"כ ודאי אינו אסור רק שתי' שמביא לידי שינה וז"ב ולכך מעולם בא שמענו מי שאוסר קודם תפילת ערבית שתית עראי אף בשאר משקים לבד ממים רק שתי' הרבה או אף שתי' קמעא במשקה המשכר שיוכל לבא לידי שינה יש לאסור גם קודם תפילת ערבית ועיין במ"א סי' רל"ה ס"ק ד' ועיין עוד במ"א סי' תרצ"ב ס"ק זיין בהל' מגילה עיי"ש ודו"ק וז"ב לדעתי אבל קודם תפילת שחרית דאסרו אף שתית עראי חוץ מים אף טעימ' אסור וזה ברור לדעתי. ואין להתעקש ולומר דאולי הרמב"ם אוסר גם שתית מים לכך אוסר גם טעימ' אבל אכן דשרינן שתית מים גם טעימ' מתירין וכן ראיתי בספר מעשה רוקח על הרמב"ם שכתב דהרמב"ם אוסר שתית מים עיי"ש אבל אין דבריו מוכרחים די"ל דאף דאוסר טעימ' מ"מ מתיר שתית מים דאינה שתי' של גאוה וגם הראי' דמייתי ממ"ש הרמב"ם בפיה וכן הצמא והרעב וכו' לא דק דמה יענה יום שידובר בו בש"ע בסי' פ"ט סעי' ב' דפסק דשתית מים מותר ותיכף בסמוך סעי' ד' כתב הצמא והרעב וכו' אע"כ כמ"ש הפר"ח שהיא צמא וצריך לאכול ג"כ כגון שמזיק לו שתי' אליבא ריקנא וז"ב מי' אף אם נימא כדברי מעשה הרוקח דהרמב"ם אוסר שתית מים מ"מ אינו מוכרח דהמתירין שתית מים מתירין בטעימ' דשאני מים דאין בהו גאוה ובודאי לא דחינן המפורש ברמב"ם מפני סברת הכרס ומאן ספין ומאן רקיע לחלוק על הרמב"ם במקום שאין מבואר בפוסקי' להדי' ההיפך מדברי' ובפרט דמסתבר כדבריו כמ"ש ואפושי פלוגת' לא מפשינן ולענ"ד כ"ע מודים בזה ועוד הלא מבואר במ"א סי' פ"ט ס"ק י"ד הראי' בשם הזוהר שאפילו קם בחצות לילה אסור לטעום עיי"ש א"כ אף מאן דלית לי' חומרת הזוהר מ"מ משמע דמעלות השחר טעימ' אסור דהזוהר לא הוסיף רק מחצות לילה ועוד הלא שם מקילין בשתי' עיי"ש בפ"מ באשל אברהם סי' פ"ט ס"ק י"ד ומ"מ אוסר טעימא מכש"כ מעלות השחר דאסור שתי' דטעימ' אסור אף אם לית לן חומרת הזוהר דעכ"פ שמעינן דטעימ' חמורה משתי' ועוד אם הזוהר אוסר טעימ' משעה שקם ממיטתו אף אם קם ממטתו (בחצות הלילה) א"כ אף המיקל מסתיין להקל קודם עלות השחר ועכ"פ אחר עלות

השחר ראוי לאסור טעימה ולדעתי כן הוא מעיקר דין הש"ס ופוק וחזי מאי עמא דבר דמעולם לא שמענו להתיר אכילת פירות או כביצה פת קודם תפילת שחרית ומה שתמ' על הט"ז בסי' קט"ז כבר קדמו הפרי מגדים וכו' אבל באשל אברהם ס"ק י"ח עיי"ש ובגמ' אין כאן סתירה דהא מימרא אחת היא רק חילופי גרסאות וכהני טובא בש"ס לאין מספר דבמסכת אחת איתא המימר' בגירס' זו ובמסכ' אחרת בגרס' אחרת ולפעמים יש נ"מ לדינא בין הגרסאות והמעיין צריך להכריע איזו מהן עיקר וכל מ"ש נ"ל ברור בס"ד:

שאלה ו

הנה בסידור האריז"ל כתבו תלמידי האר"י והרח"ו ז"ל וז"ל אם הוא חלש יאכל וישתה כדי לחזק עצמו עכ"ל ור"ל קודם אור היום אחר שקם ממטתו וכתב שם ע"ז וז"ל וכן הי' נוהג מורי מהרח"ו ז"ל ואין בזה איסור אלא חצי שעה קודם שיאיר היום כמ"ש הפוסקי' עכ"ל והנה מבואר להדי' דמתיר אפילו כעין סעודה אם צריך לו דהא מדכתב דחצי שעה אסור כמ"ש הפוסקי' ובודאי כוונתו דהא אסרו בכל התפילות ח"ש קודם וז"ב א"כ הרי זה לא אסרו רק בקובע עצמו לסעודה אבל טעימ' ואכילת פירות או כביצה פת כדרך שאדם אוכל בלא קבע או לשתות יותר מכביצה אם אינו משקה המשכר שרי כמבואר כ"ז בש"ע או"ח סי' רל"ב סעי' ג' ועיין במ"א שם ס"ק י"ז א"ו דאיירי בקובע עצמו בסעודה קצת אעפ"כ התיר קודם ח"ש ואין לומר דלא התיר רק לחלש שהוא כחולה ואין יכול לכוין דעתו לתפלה בלא זה דא"כ אפילו כשהאיר היום מותר ומכש"כ ח"ש קודם כמבואר בש"ע או"ח סי' פ"ט סעי' ד' א"ו דלא איירי בכה"ג וז"ב ואעפי"כ התיר קודם ח"ש והנה בדפוס קאריץ הדפיסו בשם משנת חסידים לאיסור גדול מאוד שהוא כמעונן ומנחש ועובד ע"ז וכן הוא באמת בספר משנת חסידים פרק ז' משנה א' עיי"ש ובאמת כדברי המ"ח מבואר להדי' בזוהר ויקהל דף רט"ו ע"ב עיי"ש ואף שאינו מבואר להדי' דאיירי קודם אור היום וי"ל דאיירי דוק' כשהאיר היום וכמו שנזכר האיסור בפוסקי' מ"מ לכאור' נראה דהדין היא עם המשנת חסידים דבשלומ' לפי הטעם שנזכר בגמ' ברכות דף יוד ע"ב לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם יפה כיוונו הפוסקים דלא אסרו אלא לאחר עמוד השחר וכל הפוסקי' מודים בזה עיין בא"ח סי' פ"ט סעי' ה' הפלוגתא שבין הרמב"ם ובין הרא"ש בשם ר"י ושאר פוסקים עיי"ש דמבואר דכ"ע מודים דאיסור אכילה ושתי' אינו רק לאחר שעלה עמוד השחר עיי"ש דהיינו משום דכל שאינו זמן תפילה אין לאסור משום קודם שתתפללו על דמכם וכן לטעם הנזכר שם בגמ' לאחר שנתגאה זה וכו' עיי"ש צ"ל דלא הוי גאוה רק אם אוכל ושותה בזמן הראוי להתפלל

ומניח צרכי גבוה ועוסק בתענוגי הגוף אבל להזוהר דמפרש הטעם משום נשמת' לא איתישב אחר השינה עד אחר התפיל' ואין בו רק נפש היא הדם ועיין בספר מקדש מלך שם בזוהר ויקהל ע"כ יהיב תוקפ' לס"א א"כ זיל בתר טעמ' דא"כ אפי' קודם אור היום כמי ראוי לאסור כיון דלא אתיישב נשמתא ואין בו רק הנפש שנסגרת בלב ועדיין לא נתפשט' בגידים והרוח והנשמה לא אתישבו א"כ הרי מיהב יהיב תוקפ' לס"א כנ"ל לכאור' וכן כתב בספר קב הישר פרק ס"א עיי"ש א"כ הרי יש תמי' גדולה על רבינו הגדול הרח"ו ז"ל שהיו נהירין לי' שבילי דספר הזוהר כשבילי דמתא ובקי בכל חדריו והיכליו ואלמיו ותאיו ומפענח כל צפוניו ובודאי לא נשמטו ממנו דברי הזוהר המבוארין לכל תלמיד וצורב ואיך היקל לעצמו למעבד עובד' בנפשי' נגד דברי הזוהר בפרט במקום שהחמיר בו הזוהר כ"כ לומר דהוי כעובד ע"א וכמעונן וכמנחש יכשל בו צדיק ח"ו לעשות הלכה למעשה בנפשי' נגד דבריו ובהמתן של צדיקי' אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקי' עצמן לכש"כ ובפרט באכילת איסור ואף שמחלקי' התוס' בחולין דף ד' ע"ב בין אכילת איסור ובין בזמן האסור מ"מ לא יעלה על הדעת לומר שנשמט מרח"ו ז"ל דברי הזוהר הנ"ל:

והנה המ"א באו"ח בסי' פ"ט ס"ק י"ד כתב בשם ספר טוב הארץ בשם הרח"ו ז"ל לאסור טעימה קודם אור היום אפי' להקם בחצות לילה ואחריו נמשך הבאה"ט שם בס"ק י"א ובס"ק ט"ו עיי"ש הנה חפשתי בספר טוב הארץ ולא מצאתי כלום בשם הרח"ו בזה וגם לא דבר כלום בספ' ההוא מזה רק לענין שינה שיותר טוב שלא להפסיק בשינה דהיינו לילך לישן על מטתו אחר חצות עד היום אם אפשר לזה כוון במ"ש בלי הפסק אבל לא כוון להפסק מועט שצריך לחזק מידי דהוי אם צריך לקטנים או לגדולים וז"ב ובודאי דתלמידי האריז"ל נאמנים בעידותן שראו למהרח"ו ז"ל נוהג כן וחזי מנו גברי רברבי דקא מסהדי עלי' ובודאי דלא עביד היפך מה שכתב וכי יהי' ח"ו נאה דורש ואין נאה מקיים וא"ל דהיא הי' בכלל חולה א"כ מאי ראי' מייתי תלמידי האריז"ל ממנו דהא הם לא איירי מחולה כמו שהוכחתי וחזי מאן גברי רברבי דקא מסהדו ומביאין ראי' ממנו וכמו דמשני הגמ' בחולין בסוגי' דבית שאן עיי"ש א"כ הה"נ מדמביאין ראי' ממנו ודאי דקדקו בו דהי' נוהג כן תמיד אף שלא הי' כלל וכלל חולה וז"ב:

לכך נ"ל ברור דבאמת המדקדק בלשון הזוהר שכתב שם וז"ל הא איהו כמנחש ומעונן בגין דהא איהו ארחי' כמאן דמנחש לסלק' לס"א ולמאכ' סטרא דקדושה וכו' וכן פלח האי להההיא חילא דדמא ולא פלת ליה לקב"ה לאתקפא סטרא דקדושה סטרא דנשמתא עכ"ל. משמע להדיא דעיקר הקפדה דוקא בזמן תפלה. דעבודה זו תפלה דהיינו זמן

פולחנא דאז נראה דשביק פולחנא דקב"ה לאתתקפא סטרא דנשמתא סטרא דקדושה ופלח לחילא דדמא ומחשיבה יותר משא"כ כשאינו עת התפלה לא הוי כמאן דפלח לחילא דדמא כיון דאין אז זימנא דפולחנא דמארי' וז"ב בדעת רבינו הרחוז"ל וכן הוא באמת דעת הזוהר להמדקדק בדבריו וכן כתבי להלן שם מעונן דאשתדל בחובא ולא אשתדל בזכו ודו"ק. וכן כתב שם לעיל דיצלי' קודם דאכיל על דמי' אם כן היינו ממש כדברי הגמרא שראוי להתפלל על דמו קודם. והרי הסכימו כל הפוסקים כדברי הגמרא דאין הקפידה רק אחר שעלה ע"ה דראוי להתפלל א"כ הה"נ בדברי הזוהר הנ"ל. א"כ הזוה"ק ג"כ לא החמיר רק אחר שהאיר היום כדברי הגמרא והפוסקים רק שהחמיר באיסורו מאד לומר דהוי כעובד ע"א וכמעונן ומנחש אבל לא נתכוין לאסור כלל מה שהתירו הפוסקים והגמ' דודאי לא אסור רק בזמן שראוי להתפלל. דאז הוי מניח ברכי גבוה וצרכי נשמתא ועוסק בצרכי הגוף. משא"כ כשאין ראוי להתפלל וכעין שפרש"י במס' ברכות דף י"ד ע"א בד"ה חדלו לכם מן האדם כשיש לכם לעסוק בכבוד המקום וכו' דאי לאו הכי למה ליה לחדול עיי"ש הה"נ דכוותה כנ"ל ברור ואמת. ובודאי דהרחוז"ל בקי טפי בפי' הזוהר מן בעל מ"ח וט"ה במ"כ ובפרט מעשה רב ותלמידי האר"י הביאו דבריו לפסק הלכה ובודאי הי' לו קבלה מרבו האריז"ל דרוב ענייניו ודבריו הם דברי קבלה והלכה ומורין כן בלי פקפוק. ובחנם השיג הבאה"ט על זקני הרמ"א באו"ח סי' תקפ"א סעיף ב' על מ"ש ורבים נוהגים לאכול בער"ה קודם עלות השחר והוא ממהרי"ל עיי"ש בבאה"ט ס"ק י"ב דמהרי"ל וזקני הרמ"א ג"כ לאו קטלי קני' באגמי הויין ח"ו והיו יודעין מספר הזוהר א"ו כמ"ש ומנהג ישראל תורה וגם שום א' מהאחרונים לא חלקו על המנהג הק' ההוא וקיימו וקבלו אותו הט"ז ומ"א והלבוש. ומיהו ודאי צדיקים ילכו בם טעימא בעלמא או שתית קאווע וטעה מנהג ותיקין היא אבל המשתכרין והממלאים כרסם כאשר ידעתי שבאים לידי קלות ראש ושחוק וישנים ומבטלין התפלה. עליהם נאמר ופושעים יכשלו בם אוי להם ולנשמתם כי גמלו להם רעה בפרט ביום הקדוש והנורא ההיא סיומא דמילתא אותן שקמים קודם אור היום וחלש לבם ואין דעתם צלולה לעסוק בתורה כראוי עי"ז אם שותין קאווי להשיב נפשם וע"י כך הם זריזין יותר בתורה וגם היא טוב מאד לנקיות קודם התפלה עליהם אני קורא גומל נפשו איש חסד ויערב להם ויבושם להם. ובכל יהיה דעתו לשם שמים כאמרם וכל מעשיך יהיו לשם שמים רק שישתו קודם אור היום דוקא כנ"ל נכון ואמת בס"ד.

והנה גם הבאה"ט באו"ח בסימן פ"ט ס"ק ט"ו הביא בשם הבאה"ט שלפניו דמתיר בשתי' רק באכילה אוסר עיי"ש:

שאלה ז

בירך לקחתי ובירך אשיב ותשובתו בצידו ע"ד ששאל באשר שיש אחד מאנשי עירו שאמר שיש קפיד' שלא יתפלל לפני התיבה מי שלבוש בבגדי צמר מחמת חשש כלאים עד שילבש בבגדים אחרים בעמדו בתפלה:

הנה אמת שיש חשש גדול על בגדי הצמר אם לא נתערב בו חוט פשתן שהוא מצוי מאד כנודע ואשרי להנזהר ואין לובש בגדי צמר ובמדינות פולין כל מי אשר נגע יראת ה' בלבו אין לובש בגדי צמר וגם במדינה זו מעת שבאתי לכאן הרבה הסירו בגדי צמר מעליהם ויבא עליהם ברכה אבל מ"מ אין בידינו לכוף את המון שלא ללבוש בגדי צמר והנה בענין העברה לפני התיבה בבגדי צמר אמת אם יש ח"ו שעטנז בהבגד שלבוש בו דהיינו שמעורב בו חוט פשתן אף שהוא לא ידע ממנו מזיק מאד להתפלה דמלבד שהיא לאו דאורייתא יש בו טומאה גדולה בבגד שעטנז ודורשי רשומות אמרו שעטנז היא אותיות שטן עד שכח השטן הוא עז וחזק מאד מתוח על הלובשו וגם עז הוא עז דהיינו שעיר כמו ושעירים ירקדו שם ואיך יתכן שיעורר רחמים על הציבור כשהוא לבוש בכח עז של הס"א והנה אם הציבור רוצים לתקן דאף שהם לובשין בבגדי צמר ואינם חוששין לחשש תערובות מ"מ העובר לפני התיבה לא יעבור בלבוש צמר דמחמת שהוא שלוחם וצריך לעורר רחמי שמים על הציבור ראוי לחוש טפי ודאי תקנה טובה היא ויבא עליהם ברכה ואם הציבור אין חוששין לזה מחמת שרובם וכל הב"ב מלובשין בבגדי צמר רק יחיד רוצה למחות לא נראה לי כי מצד. הדין אם מתפללין שם בבה"כ בנוסח אשכנזי ולא בנוסח האר"י זצוק"ל אין כח ביד יחיד למחות ולתקן תקנה חדשה אף שהוא תקנה טובה אין כח ביד יחיד לכוף ע"ז אבל אם מתפללין בנוסח האר"י זצוק"ל שהוא נוסח של המתנהגים בחסידות ודאי דהדין עם היחיד דידוע שכל המתפללין בנוסח זה קיימו וקבלו עליהם לברוח מצ"ט שערי היתר כדי שלא יפגעו בשער אחד ממאה של איסור ח"ו ואין לובשין בגדי צמר ואפשר אם אירע יחיד שנכנס להתפלל והוא מלובש בבגדי צמר אין מחפשין אחריו אבל לירד לפני התיבה בהמניין שמתפללין בנוסח האר"י זצוק"ל בבגדי צמר זה לא נשמע מעולם דהוי תרתי דסתרי תפילותיו ומלבושו ומעורר ח"ו קטרוג גדול ע"כ אם מתפללין בנוסח האר"י זצוק"ל לא יעבור לפני התיבה בבגד צמר שיש בו חשש ומה שכתב שיהיה ללעג ולחוכא הלא מבואר בש"ע א"ח סי' א' ס"א בהגהת זקיני הרמ"א דצו"קל ולא יתבייש מבני אדם המלעיגים עליו בעבודת השם יתברך ובאמת לא ללעג ולא לחוכא יהיה והלצים כולם אם ילעיגו פעם אחת אבל אחר כך יבושו ויסתמו פיהם אם כוונתו לש"ש ויהיה לכבוד לאלקי הכבוד גם הוא יתכבד ולא יבושו ולא יכלמו

לנצח כל החוסים בך הובטח לישראל ובזה אצא ואומר שלמא מא"ה [א"ה ועיין חת"ם סופר א"ח סי' ט"ו וט"ז]:

שאלה ח

הנה בש"ע א"ח סי' רכ"ו איתא היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח אומר ברכת שלא חיסר בעולמו כלום וכו' ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד ע"כ משמע להדיא דקודם שגדלו הפירות. אף אחר ניסן מברך ברכה זו והכי איתא בהדיא בפמ"ג. והנה בשנה זו האילנות לא הוציאו פרח בימי ניסן רק בחודש זה יוציאו פרח ואמר חכם אחד בקהלתינו ששוב אין מברכין כלל ברכה זו הואיל ולא הוציאו כלל פרח בימי ניסן וחכם אחד אומר שגם עכשיו מברכין ובכן ילמדינו רבינו על מי לסמוך ועוד ילמדנו רבינו כיון שבאמת גם אחר ניסן מברכין ברכה זו קודם שגדלין הפירות למה איתא בגמ' בימי ניסן דוקא ליתני סתם הרואה אילנות שמוציאין פרח כו' ועוד שנית ילמדנו רבינו אם נפסלה מזוזה וקובעין אחרת אם צריכין לברך ברכת לקבוע מזוזה כמו בתחילת קביעתה גם יכתוב לי אדמו"ר סדר הלימוד:

תשובה דהנה שאל בשתים הנצו האילנות אם לברך כיון שלא הוציאו פרח ביומי ניסן הנה תשובתו בצידו דאין זה צריך לפנים דודאי צריך לברך על חסדי המקום ב"ה יהי' באיזה זמן שיהי' דמ"ש רק דהגמרא נקט ביומי ניסן דהוא אורחא דמילתא ברוב השנים ואם אמר יאמר למה לי' להש"ס למינקט הזמן דבשלומא אי הוי צריך למיתני זמן התחלה הוי א"ש דנקט התחלה דהוא ברוב השנים אבל כיון דאם רואה אח"כ ג"כ מברך א"כ למה נקט זמן כלל לזה אני אומר דאם הוי תני סתם הרואה אילנות שמוציאין פרח או האי מאן דנפק וחזי אילנות דמלבלבי הוי אמינא כל אימת דחזי ר"ל אף אם ראה פעם אחד ובירך אם הלך אחר ל' יום וראה:. עוד יברך שנית כמו ברואה מקום שנעשו בו ניסים בא"ח סי' רי"ח דקיי"ל שם סעי' ג' דאחר שלשים הוא חובה כמו בפעם ראשונה לכך תני האי מאן דנפק ביומי ניסן ולא אח"כ באייר או בכל השנה אף שהוא אחר למ"ד יום אבל כשלא ראה ביומי ניסן או שלא גדל הפרח רק אח"כ ודאי דמברך כל אימת דחזי ופירוש זה הבנתי מלשון רש"י שעל האלפסי ס"פ כיצד מברכין וז"ל שם וחזי אילני דמלבלבי פעם ראשונה בשנה כשהן מוציאין פרח עכ"ל ולדעתי הדבר ברור כשמש דכוון למ"ש דהי' קשה לרש"י מאי האי דנקט ביומי ניסן לתני סתם האי מאן דנפק וחזי אילני דמלבלבי לכך כתב רש"י פעם ראשונה כו' ר"ל כמ"ש דקמ"ל דאינו מברך אלא בפעם ראשונה ולא מלמ"ד יום ללמ"ד יום לכך תני ביומי ניסן דאינו מברך רק ביומי ניסן לפי האורחא

דמילתא ולא אח"כ אם ראה עוד ולדעתי הוא ברור כשמש ועיין בב"ח לטור א"ח בסי' רכ"ו ובפ"מ במשבצות זהב סי' רכ"ו סק"א שכתב הטעם דלא מברך כאן מל' יום ללמ"ד יום עיי"ש הוא הפירוש האמיתי בש"ס בלי שום פקפוק והשאלה השנית ששאל פשוט כביעתא בכותחא דצריך לברך כמו בכל המצות בכל פעם שעושה המצוה ואם נפסלה וקובע אחרת הרי מקיים המצוה וכמו בטלית ותפילין כ"ז שמניחן מברך עליהן ואף אם לא נפסלה כלל רק שמסירה וקובע אחרת נאה הימנה ודאי ג"כ מברך לפי דעת הרמ"א בא"ח סי' ח' סעי' י"ב בהג"ה בפשט הראשון קודם שלבש השני אך לפי דעת המ"א שם ס"ק י"ו אין צריך לברך ועיי"ש בסעי' י"ד בש"ע ובט"ז ובמ"א כשנפסלה דאזדא ואוחה מועיל דמסירה ע"ד לקבוע אחרת ודאי מברך כשקובע אחרת וז"ב בלי פקפוק:

ומ"ש שאכתוב לו סדר הלימוד כללו של דבר מה שנפשו חשקה הוא חלקו וההיוב היותר גדול הוא גמרא ופוסקים וגם ראוי ללמוד תנ"ך וספרי מוסר ושיעור עיון בגמ' ביגיעה רבה והיה בזה שלום מאה"ו הכ"ד הדש"ת באהבה:

שאלה ט

איש אחד שכר מאדון אחד גיט עם ערלים הנקראים יאבאדיס ושאל איך יתנהג עם הערלים הנ"ל המחוייבים לעבוד עבודתם בשדה הקצובה להם ואיך יתנהג עמהם בשבת ויו"ט והשדות המה בתוך התחום וחוץ לתחום וגם יש להאיש הנ"ל ערל אחד הממונה עליהם הנקרא הויף רעכטער אשר על פיו יצאו ויבואו רק בצווי היהודי ע"כ יורינו מורינו ורבינו איך יתנהג והנה השדות עדיין אינם נקראים על שם היהודי וגם אחר כך בקושי' יהיה נקראים על שמו.

תשובה לכבוד ידידי הרב המופלג מו"ה יחיאל הכהן נ"י. מחמת דטרידנא טובא לא יכולתי להאריך והנה כשהפועלים עכו"ם המה שלוחים של ישראל הרי אסור מן הדין ולא משום מראית העין א"כ לא מהני מה שלא נקרא שם ישראל עליו אך אם ההויף רעכטער הוא מושכר בקבלנות שעליו מוטל שיראה שיהיה כעשה כל עבודת האדמה כראוי באיזה זמן שירצה ולישראל אין נפקותא כלל במה שעובדין בשבת דאם לא יעבדו בשבת יעבדו ביום אחר אם כן נראה לכאורה דרק מפני מראית עין אסור א"כ יש לצדד להתיר בלא נקרא שם הישראל עליו אך אלי' וקוץ בה דזה הי' נכון אם הי' ההויף רעכטער שוכר איזה פועלים שירצה אבל כיון שהפועלים הם המושכרים לישראל ולא היו שומעים לההויף רעכטער רק בכח הישראל והפועלים אינם עושים מעצמן בשבת רק בצוות ההויף רעכטער בכח ישראל א"כ הפועלים המה השלוחים של ישראל ואסור

מן הדין וא"כ לא מועיל מה שלא נקרא שם הישראל עליו וזה ברור וגם בלא זה דבר קשה הוא למר דלא נקרא שם ישראל כיון ששכרו ולא חזר והשכירו לעכו"ם ודרך הוא שנקרא שם השוכר על המושכר לו והמעיין היטב בש"ע א"ח סימן רמ"ג ורמ"ד ובאחרונים יתבאר לו כל מ"ש כי הוא הנכון ע"כ אין היתר לענ"ד בזה וצרעת נושנת היא וראוי למחות בעוברי עבירה וראוי להם להתאמץ בכל היכולת שיפעלו אצל האדונים שהפועלים עכו"ם יהיה מוכרחים לעבוד עבודת ישראל בימות החול דוקא ובשעת הדחק גדול אולי יש להתיר ע"י שימכור זכותו מהשדות באופן המועיל לאיזה נכרי קודם השבת וגם מהפועלים שיהיה מכירה גמורה ואחר השבת יחזור ויקנה הישראל מהנכרי כולי האי ואולי יש להתיר ושומר נפשו ירחק מזה דברי ידידו. (מאת בן בנו של המחבר ז"ל)

שאלה י

ע"ד החברה שומרים לבקר המשכימים יום יום לביה"מ קודם אור היום וגומרים תהלים. האם מותר לומר לנכרי להדליק להם נרות בשבת קודש קודם אור היום ואם למחות ביד הנוהגין היתר.

תשובה מקור הדבר בעירובין פ"ו דף ס"ז ע"ב ההיא ינוקא דאישתפיך חמימי בשבת אומר רבה ניתי חמימי מגו ביתאי א"ל אביי והא לא ערבינן כו' נימרו לי' לנכרי דליתי לי' כו' א"ל הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות מה הזאה א"ד שבת אף אמירה לנכרי אינו דותה שבת א"ל ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה דהא מר לא אמר זיל אחים כ"ה הגירסא לפנינו ודעת בה"ג הביאו תוס' פ"ק דגיטין וב"ק דף פ' דמפרש ניתי לי' מביתי או דרך ר"ה דהוא איסור דאורי' אפ"ה שבות שרי וכפי"ז צ"ל דאיהו לא גריס דלא אמר לנכרי זיל אחים דאידי אידי דאוריי' אלא מפרש שבות דהזאה הוא שבות דמעשה דישראל עושה מעשה משא"כ כאן אינו אלא אמירה וכמ"ש הרי"ף פר"א דמילה וע"ז הקשו בתוספו' מהא דאמר התם ניחם ליה אגב אמי' אמאי לא על ידי נכרי עיי"ש. ובעירובין ריש ס"ח בתוספ' ומהרש"א דקשיא לשיטת בה"ג עיי"ש ולכאורה יש לומר דאפי' לפי פי' הנ"ל גרסינן דלא א"ל זיל אחים ולתרץ קושית תוס' והיא עפמ"ש הפר"מ לשיטת סמ"ג דאמירה לנכרי דאורי' בחפץ ישראל מקרא דכל מלאכה לא יעשה אפי' ע"י עכו"ם כפירש"י במקומו היינו בכל המלאכות שבתורה זולת הוצאה דמלאכה גרועה היא ושרי ביו"ט אפי' שלא לצורך כלל לרש"י ביצה י"ב א"כ האי קרא דכתיב ביו"ט לא קאי אהוצאה ושבת דיליף מי"ט דיו כיו"ט ולא אסור בי' אמירה אלא מדרבנן

עכ"ד בפתיחתו סי' רמ"ג עוד כ' שם אפילו למאי דקי"ל דאמירה שבות מדרבנן כיון דאסמכו' אקרא אסמכתא כהאי חשיב כד"ת כמ"ש תוס' לענין מלאכת חוה"מ עיי"ש:
ולפ"ז י"ל הא דמחלקינן בין שבות דמעשה לשבות דאמירה היינו רק לענין הוצאה דלית לי' סמך מהתורה וקיל איסורו לכך מותר במקום מצוה אבל בשאר מלאכות דאמירה אסור אסמכתא כד"ת יחשב ואסור אפי' במקום מצוה והיינו דקא' דלא א"ל זיל אחים לי' דזיל אחים לי' אסור אע"ג דגם כאן אינו אלא שבות דהאמירה דבכל המלאכות יש לו סמך חמור איסורו וכד"ת ממש הוא וקושי' תוס' לק"מ:
אמנם המעיין בהלכות גדולות ובהרי"ף פר"א דמילה יראה מבואר דבכל המלאכות מותר לדידי' אמירה לנכרי בשבת לענין מילה שהרי כ' וז"ל והיכי דאייתי איזמל מע"ש ואיפגם או איגנב שרי למימר לגוי לצבותי' או לאתוי' כו' וע"כ כתב הרי"ף דבה"ג ע"כ לא גריס דלא א"ל זיל אחים כו' וכן מבואר ובתשובת הריב"ש סי' שפ"ז דבה"ג וסייעתו מתירין במקום מילה לומר לעכו"ם לעשות איזמל ולהחם בישועת יעקב בסי' ש"ז בדעת בה"ג עי"ש] והר"ן כ' פר"א דמילה וז"ל ואם באנו להשוות שאר מצו' למילה אף בכל המצות נתיר אפי' במלאכה גמורה ונראה שזה דעת בעה"ע שהתיר לומר לגוי להדליק נר לסעודת שבת הרי להדי' לדידי' שרי בכל מצות וכ"כ ב"י סי' ש"ז ובס' מנחת כהן למהר"א פמינטל וכן מבואר ברמ"א סי' ש"ז שכ' ויש מקילין אפי' במלאכה דאורי' וקאי נמי אדבר מצוה דנקט המחבר עיי"ש ולא כמו שעלה על דעת מעל' דהר"ן לא התיר רק לסעודת סבת דנהפוך הוא דהרמב"ן אוסר לומר לנכרי להדליק לסעודת שבת דיש בו הנאת הגוף ומתיר לצורך מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו עי' תשו' הריב"ש הנ"ל דשאר מצוה יותר מסתבר להתיר ומכח זה נצמח מה שנהגו באיזה מקומות שהגוי מדליק נרות ביה"כ עת תפילת נעילה וג"כ יש מקומות שנוהגין שהגוי מדליק נרות בשבת קודם אור הבוקר לתפלת השכמה וכמו שהעיד הפ"מ והגאון מלבוב סי ש"ז כי סמכו על בה"ג וסייעתו והגאון הנו"ב צווח ככרוכי' מאין להם להקל בדבר שרוב פוסקים חולקין ואוסרי' והרמ"א סיים להחמיר במקום שאין צורך גדול גם הפר"מ כתב שאין היתר ברור למנהג הנ"ל והנה בס' ישועות יעקב העלה לחלק היכי דאינו אומר בשבת וביוהכ"פ להדליק רק שכרו לנכרי בחול להדליק בשבת או ביוהכ"פ אין כאן אמירה לעכו"ם בשבת ויוה"כ רק שנעשה בשליחותו דישראל בכה"ג שרי לצורך מצוה אמנם הנוהגין לומר בשבת לעכו"ם להדליק אין סמיכה להתיר וראוי למחות בידם עכ"ד עיי"ש באורך הרי דבאומר בחול לנכרי להדליק בשבת וביוהכ"פ הסכים להתירא אלא שלא הביא שום ראי' לדבריו דאכתי מנלן דבכה"ג גם החולקין על בה"ג מודים דשרי במקום מצוה עיין

עליו ואני אבוא אחריו ואמלא את דבריו דלכאורה אפשר ללמוד זכות גם על הנוהגין לומר בשבת ויוהכ"פ להדליק לצורך תפילה דהנה המ"א בסי' ש"ז ס"ק ח' הקשה על היש אוסרין וסוברי' דלא הותר אלא לגבי מילה הא מצינו בעירובין דבשעת סכנה הי' מעלין ס"ת מגג לחצר לקרות בו ותירץ דאין מדמין השבותין והאלי' רבא הקשה ע"ז הא היש אוסרין הם התוס' והרי כתבו להדי' דאין להביא ספר בשבת אפי' דרך כרמלית לקרות בו וכתב דאפשר לחלק בין ללמוד בו ובין לקרות בו ר"ל בציבור ביאור דבריו דאפילו האוסרים שבות דשבות במקום מצוה היינו דיחיד אבל מצוה דרבים שאני וכהא דפ"ג שאכלו דר"א שיחרר עבדו והשלימו לעשרה אע"ג דעבר בעשה לעולם בהם תעבודו משום מצוה דרבים שאני ואפי' רק מצוה דרבנן וכמבואר ברא"ש שם אפ"ה דחיין לעשה דאורי' ה"ה הכא משום מצות תפילה דרבים דחינן לשבות דרבנן ומה שהקשה שוב הא"ר מהא דכ' הגה"מ ורשב"א דאין להביא ס"ת לקרות בו לדעתי משום הא לא ארי' די"ל לקרות בו הפרשה ביחיד שמו"ת וכמ"ש המ"א סי' רפ"ה בשם רדב"ז אם הוא רגיל בטעמים יקרא מתוך הס"ת ואשכחן לשון קורא בתורה אפי' ביחיד בר"פ הי' קורא עיי"ש אבל לעולם בציבור שרי ולפ"ז גם שבות דאמירה לעכו"ם שרי במקום מצוה דרבים דהאוסרים לא איירי אלא ביחיד אבל כרבים אפי' שבות דמלאכה דאורי' שרי דמצוה דרבים דחי כי' ומה"ט התיר הט"ז לקמן סי' תרכ"ה שבות דאמירי' לעכו"ם לענין לולב דהוי עשה דרבים ע"ש וה"ה לתפלה דרבים וראיתי להפ"מ סי' ש"ז העיר בכ"ז ושקיל וטרי מהא דמג"א סי' תמ"ו שמביא שם דברי הר"ן לענין שופר דאין מפקחין עלי' את הגל כו' מטעם דיו"ט הוי עשה ול"ת וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ולא דחי להו מצוה דשופר אף דהוא עשה דרבים ה"ה הכא שבת עשה ול"ת ולא נדחו מכח מצוה דרבים ולכן סיים דאין היתר ברור להנוהגים להדליק נר ע"י גוי בשבת להתפלל עיי"ש.

ואחר העיון נראה דלענין אמירה לעכו"ם אין כאן אלא ל"ת ולא עשה והוא ע"ד שכ' ריטב"א ביבמות דף ואו לענין מחמר דעשה דשבתון לא קאי כ"א אלא אאבו' מלאכות שהן מלאכה ממש ויש בהן לאו וכרת אבל מחמר דאינו בכלל מלאכה דהא לית בי' כרת אצא לאו גם עשה דשבתון לית בי' הביאו הגאון מלבוב בספרו בדוכתי טובא כן נאמר לענין אמירה לנכרי שבות דאסמכי' אקרא דכל מלאכה לא יעשה אפי' ע"י גוי משמע א"כ לא אסרו חז"ל אלא בל"ת דרבנן אבל עשה דשבתון אפי' מדרבנן לית בי' דהרי הוא שובת וסברא זו מבואר בישועות יעקב סי' רס"ג דהאמירה לגוי אינו מבטל השביתה עיי"ש ובדברי בנו הגאון בסי' תצ"ח עי"ש תדע דלאו מטעם דהאמירה מבטל השביתה אסור דהרי אפי' באומר לנכרי בחול שיעשה בשבת אסור כמבואר בסי' ש"ז ועיקר

הקפידא שלא תעשה המלאכה ע"י גוי בשליחותו דישראל אף שהוא שובת א"כ ליכא אלא ל"ת דרבנן ושאני התם לענין שופר דהנהו דתני התם משום לתא דמלאכה נינהו דחז"ל אחשבוה למלאכה א"כ בעשיתו אחת מהנה איננו שובת ממילא עובר בעשה ול"ת דרבנן אבל כאן באמירה לעכו"ם שהגוף שובת אין כאן עשה אפי' דרבנן אלא ל"ת [דמה דכתיב ודבר דבר היינו לדבר רשות אבל לדבר מצוה אפילו דיחיד שרי] ודחי כי' מצוה דרבים אע"ג דלא הוי בעידנא דבעשה דרבים לא בעינן בעידנא כמ"ש המ"א סי' תמ"ו ועיין תוס' רפ"ק דשבת ובגיטין דף מ"א דבמצוה דרבים אמרו חטא בשביל שיזכה חבירך ועפ"י האמור נבין היטב מה דמחלק הגמ' בין שבות דאית בי' מעשה לשבות דלית בי' ועשה דבשלומא להרי"ף דמפרש אית בי' מעשה היינו מלאכה ולית בי' מעשה היינו שבות דשבות ניחא אכל לבה"ג דמתיר שבות אפי' במלאכה דאורייתא אלא דמחלק בין שבות דמעשה לשבות דאמירה הוא מחוסר הבנה דאידי ואידי שבות היא ולא מצינו חילוק זה רק לענין מלקות דלאו שיש בו מעשה לוקין עליו ולא לענין שבות דרבנן וגם על אמירה לעכו"ם לוקה מכות מרדות ככל שאר שבותין כמ"ש הרמב"ם פ"י הלכה ח' וכמ"ש הזאה שבות שיש בו מעשה איכא בי' עשה ול"ת דרבנן לכך לא דחי' לי' פסח אבל אמירה לעכו"ם לית בי' מעשה א"כ הגוף שובת וליכא עשה אלא ל"ת לכך מילה דחי' לי' וזה נכון:

ולמאי דכתיבנא דאינו אלא כ"ת ממילא נדחה מפני מצוה דרבים דאפי' האוסרין מודו בי' כדכ' הא"ר והט"ז א"כ הרי מצאנו סמך להמקילין אפי' לומר בשבת לנכרי להדליק לצורך תפלה דרבים כך הי' אפשר לכאורה ועמ"ש בתו"ש בשם תשו' פנים מאירות בסי' רמ"ג אות ד' ובס' חכמת אדם כלל כ"ב סעי' י"א אבל מפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה להקל בדבר חלילה וחלילה במה שהגאונים אסרו וגדרו גדר די"ל אדרבא זיל לאידך גיסא מדלא מפרש הרי"ף כפי' בה"ג ע"כ ה"ט דאיהו סובר דהאמירה גופ' כמעשה יחשב לו כדקי"ל בכ"ד עקימת שפתיו הוי מעשה כיוון דע"י דבורו איתעבד מעשה עי' תוס' שבועות דף כ"א ע"א ומבטל השביתה ואית בי' ל"ת ועשה מדרבנן וכסברת הפ"מ.

ואמנם כ"ז ניחא בא"ל בשבת לנכרי לעשות מלאכה אבל בא"ל בחול לעשות מלאכה בשבת ובשבת אינו א"ל כלל א"כ הרי הישראל שובת ממעשה ומאמירה אלא דאפ"ה אסור מקרא דלא יעשה דנעשה שליחותו בזה ודאי ליכא שום עשה אלא ל"ת דרבנן ונדחה מכח מצוה דרבים והרמ"א לא כ' להחמיר אלא כלפי מ"ש שנהגו לצוות לעכ"ם ר"ל בשבת להדליק אבל לומר לו בחול לצורך מצוה ונשואין לא שמענו להחמיר וכל השקלי' וטרי' דגמ' בעירובין קאי אהא דא' נימרו לו לנכרי דניתי ר"ל לומר לו בשבת

ואותבי' מהזאה והוכרח לחלק בין שבות מלאכה דאורייי' ובין שבות דשבות להרי"ף אבל בחול קודם שבת לא מצינן למילף כלל מהזאה דהתם עושה מעשה דהזאה בשבת ואית בי' עשה ול"ת דרבנן משא"כ כשאינו אומר ולא עושה כלל בשבת לית בי' אלא ל"ת לחודי' מסתברא דנדחה במקום מצות וכיון דליכא ראי' מהזאה לאסור ממילא הדרינן לסברא קמייתא להתירו במקום מצוה דהרי רבה התיר בלא שום ראי' אלא מסברא והבן.

וראי' נכונה לזה דלצורך מצוה דרבים שרי מהא דכ' תוס' בר"ה דף כ"ד אהא דקא' שאני ר"ג דאחרים עשו לו אע"ג דבכל מילי אמירה לעכו"ם שבות כו' הכא לא גזור משום מצוה וכבר הקשה הב"ח ביו"ד סי' קמ"א הלא דעת התוס' דאין להתיר שבות דאמירה לגוי אלא במצות מילה דהוא דוחה שבת ולא בשאר מצוה ומה שתירץ היד אהרן דעדות החודש נמי דוחה שבת כבר דחאוהו האחרונים דה' דעת התוס' דאף במילה לא הותר מלאכה דאורייי' אלא שבות דשבות דלא כבה"ג עיין ס' ערך השלחן סי' ש"ז אלא ע"כ הכא שאני דהוא מצוה דרבים לצורך קידוש החודש שכל המועדות תלוים בי' לכך שבות שרי אפי' באיסור דאורייי' אלא דלענין לומר לנכרי בשבת לא מצינן למילף מהכי דאימא שבת שאני דהוא עשה ול"ת אבל לומר לו בחול דאין בו אלא ל"ת דרבנן שפיר ילפינן מהכא דמותר לצורך מצוה דרבים:

עוד י"ל בטעם הדבר להקל בא"ל בחול משא"כ לומר בשבת דיש להבין מנ"ל הא דאמרו רבנן דאפי' בחול אסור לומר לנכרי שיעשה בשבת הא איסור אמירה לעכו"ם נפקא לן מאסמכתא דכל מלאכה לא יעשה ואימא דזהו דוקא בא"ל בשבת ובאמת נמצא בתשו' מהר"ם מרוטנבורג סי' תק"נ להתיר לומר לנכרי בחול אך בסי' ר"ב דחה דברי האומרים כך בראיות ברורות והכי קי"ל דאסור אפי' בחול כדע' הרא"ש פ"ק דשבת ופ' השוכר את הפועלים ובהר"ן שם ובש"ע סי' ש"ז ועכ"פ ע"ז לא מצינו שום סימן מקרא הנ"ל ומה"ת אסרוהו חז"ל ואין לומר מדכתב סתמא לא יעשה משמע ע"י אחרים אסור מטעם דנעשה בשליחותו דישראל ממילא אין חילוק בין א"ל בשבת או בחול הניחא להפוס' דאפילו ע"י רמיזה אסור כדכ' רמ"א בסוף סי' ש"ז אבל להפוס' והב"ח מכללן דע"י רמיז' מותר לרמוז לנכרי אפי' בשב' אע"ג דהנכרי מבין ועושה בשליחתו ע"כ דעיקר האיסור רק על האמירה שלא לומר לו לעשות מלאכה א"כ אימא דרק בשבת אסור אמירה לעכו"ם אבל בא"ל בחול שרי אע"ג דנעשה בשליחותו ואסמכתא דלא יעשה היינו שלא לומר בשבת:

וראיתי בס' תוס' שבת סי' רמ"ג אות י"א הביא קושית חוות יאיר למאי הוצרכו לאסור אמירה לעכו"ם ת"ל משום ודבר דבר דהוא דאורי' [ועמ"ש הפר"מ סימן ש"ז בזה] והוא ז"ל תירץ דמודבר דבר שרי במקום מצוה ומצד אמירת לעכו"ם אפי' במקום מצוה אסור

ולהפוס' דאמירה לעכו"ם נמי שרי במקום מצוה יש נ"מ דאסור מצד אמירה לעכו"ם אפילו לומר לו קודם שבת שיעשה בשבת דלית בי' משום ודבר דבר עכ"ד תוס' שבת ולפי"ז להפוס' כבה"ג דאמירה לעכו"ם שרי במקום מצוה ניחא דע"כ אסמכתא דכל מלאכה לא יעשה אתא להורות איסור על שלא לומר לו אפי' קודם שבת דבשבת בלא"ה אסור מודבר דבר אבל להרי"ף ופנ"י דאמירה לעכו"ם אסור במקום מצוה אם כן אכתי קשה אימא דכל מלאכה לא יעשה היינו שלא לומר לו בשבת ואי דתיפוק לי' מודבר דבר אכתי אתי' להורות לאסור אמירה לעכו"ם אפי' במקום מצוה אבל לומר לו קודם השבת אימא דשרי אפי' לדבר רשות והנ"ל בזה כיון דכבר מצאו חז"ל סמך מקרא דלא יעשה שלא לומר לנכרי בשבת והאי אסמכתא כד"ת יחשב וכדכתב הפ"מ הנ"ל בסי' רע"ג שוב גזרו חז"ל לאסור אפי' לומר לו בחול שמא יאמר בשבת וכמ"ש הפר"מ בפתיחה ובסימן רע"ו דבזה גזרו גזירה לגזירה ולפי"ז דעת לנבון נקל לחלק בין א"ל בשבת לאומר לו בחול דבא"ל בשבת דיש לו סמך מקרא אסור אפילו לדבר מצוה ובפרט לפמ"ש דע"כ האי אסמכתא לאסור אפי' לדבר מצוה אתי' דאי לדבר רשות ת"ל מודבר דבר אלא ע"כ אפי' לדבר מצוה אסור ולכן לא שרינן אמירה לעכו"ם אפי' במקום מצוה אלא דשבות דשבות אבל לומר לנכרי בחול לעשות דלא מצינו לו סמך מקרא אלא דאסרו חז"ל מכח גזירה לא אסרו אלא לדבר רשות אבל במקום מצוה לא גזרו וכ"כ במקום מקצת חולי וצער וכדומה ותבלין לחילוק זה מבואר במג"א סי' רע"ו ס"ק ט"ו עכ"פ יזהירו שלא יאמר לו בשב' להסיק ע"ש מכלל דבא"ל בחול להסיק בשבת קיל יותר ועיין במג"א סי' של"א ס"ק ד' ובאחרונים שם וראי' ברורה לזה דאפי' האוסרים שבות במקום מצוה מודו דלומר לנכרי בחול שרי במקום מצוה דהא הגה' מרדכי בשבת פרק י"ח כתבו ע"ש הראבי' דאמירה לנכרי שבות באיסור דאורי' אפי' במקום מצוה אסור ובפ' משילין כתב המרדכי ע"ש אבי העזרי (הוא הראבי' ז"ל) בזה"ל דגוי המנגן בכלי שיר בבית נשואין אפי' אם ישראל יאמר לו לעשותו בשבת שרי כי בין שמחה אלא בכלי שיר ואיסור מדרבנן שרי במקום מצוה כו' וכש"כ אאינו אסור אלא משום גזירה עיי"ש ומדכ' תחילה ואיסור מדרבנן שרי שמקום מצוה מבואר דמתיר שבות אפי' בדאורייתא במקום מצוה וא"כ דבריו סותרין אהדדי וכאשר עמד ע"ז בעל מנחת כהן פ"א והניח בצ"ע ולא מצא טענה אלא ע"כ כדאמרן דדוקא בשבת אסור אמירה לעכו"ם במקום מצוה אבל לומר קודם שבת שרי ולכך כ' ראבי' אפי' אם יאמר לו לעשותו בשבת ר"ל שיאמר לו בחול לעשותו בשבת והאי בשבת קאי על לעשותו שהגוי יעשה ר"ל הכלי שיר בשבת וזה ומלאכה דאורייתא ועמ"ש לקמן דזה שלא כ' אפי' אם יאמר לו בשבת לעשותו דזה אסור אפי' במקום מצוה

אבל לומר לו קודם שבת מותר אפי' במלאכה דאורייי במקום מצות נשואין וז"ב וע"ש הטור בסי' של"ח על דברי ראבי' ואני כתבתי למעלה שאין להתיר אמירה לנכרי רק במילה היינו לפי שהי' סובר דראבי' מתיר אפי' בשבת אבל לפמ"ש דראבי' מן האוסרין שבות במקום מצוה והכא איירי לענין דמותר לומר לו קודם שבת אין כאן השגה ועיין בסי' של"ח סעי' ב' הביא הרמ"א ע"ש המרדכי הנ"ל דמותר לומר לנכרי לתקן כלי שיר משום כבוד חתן וכלה והקשה המג"א הא המרדכי לא התיר אלא שבות דרבנן והניח בצ"ע ולא ידעתי מה קשי' דנראה פשוט דהרמ"א מפרש מ"ש המרדכי אפי' אם ישראל יאמר לו לעשותו בשבת שרי ר"ל לעשות הכלי שיר ולתקנו בשבת דעשי' לשון תקון דהוי שבות במלאכה דאורייתא אפ"ה שרי במקום מצוה וזה שכ' ואיסור דרבנן (כלו' שבות אפי' דאורי') שרי במקום מצוה ומה דסיים וכש"כ שאינו אסור אלא משום גזירה זה קאי אריש דבריו גוי המנגן כו' ולאלומי למלתא דזה אינו אלא שבות דשבות אבל לעולם אפי' לומר לנכרי לעשות הכלי שיר ולתקנו בשבת כמי שרי להראבי' הגם דהוכחתי דהראבי' איירי רק לומר לו קודם שבת היינו משום דהראבי' אוסר שבות במלאכה דאורי' באומר לו בשבת אבל הרמ"א לטעמי' דלעיל סי' רע"ו וסי' ש"ז וסי' שכ"ה דיש מקילין אפי' שבות דמלאכה דאורי' במצו' נשואין ע"כ כתב סתמא דאפי' בשבת שרי לומר ולק"מ.

היוצא לנו מזה דקהלות הנוהגין להקל לנכרי לומר בחול להדליק בשבת קודם אור הבוקר או ביוהכ"פ לצורך תפילה דהוא מצוה דרבים יש להם על מה שיסמוכו וכבר יצא להיתר מפי הגאון מלבוב בספרו וכמש"ל ומעתה לא נפלאת ולא רחוקה להתיר כמו כן לומר לנכרי להדליק בשבת בשביל ת"ת דרבים דתפילה כנגד תמידין תקכו וכבר אמרו חז"ל בפ"ק דמגילה גדול ת"ת דרבי' יותר מהקרבת תמידין וממילא ה"ה לגמור תהלים ברבי' דחשיב כמו תפילה ות"ת דרבים וממילא דתו מותר אפי' לכל א' ללמוד ולקרות הפרשה מאחר שהודלק בהיתר ושמענו מכמה גדולי הדור וצדיקים בדור שלפנינו במדינה זו שהי' נוהגים להקל להדליק נרות ע"י נכרי בש"ק קודם אור הבוקר בביה"מ ללמוד תורה ברבים:

עוד אני אומר אם יש נר תמיד הדולק בביה"מ גם בליל שבת לא יכבה כרו וגם הרי הנר שמדליק הגוי לעצמו להחם תנור בית החורף בביה"מ קודם אור הבוקר יכולי' לומר לו להניחו על השלחן ולהשתמש לאורו כמבואר בסי' רע"ו סעי' ג' ברמ"א ועי' טו"ז שם בסוף הסימן [הגם שכ' המג"א דאין להתיר רק לבני תורה מ"מ כבר נתפשט המנהג בזה להקל] א"כ כיון שכבר יש כר הדולק שוב רשאי לומר לנכרי בחול למה לא הרבית נרות בשבת העבר כדי שיבין ויעשה כך לשבת הבאה וכמבואר בהגה"מ פ"ו מ"ה שבת

ובש"ע סי' ש"ז סעי' ב' ואפי' לומר לו בפירוש אם עשית כך בשבת העבר הייתי נותן לך שכרך שרי כמבואר בא"ר שם ס"ק ח' בשם תשו' מהרי"ט צהלון ומותר להשתמש לאור הנוספים כיון שבלא"ה יש נר הדולק כמבואר היטב בס' תוס' שבת סי' רע"ו ס"ק ח"י ואין צריך למחות ביד הנכרי אף דהנר הוא של ישראל כיון דבלא"ה יש נר הדולק לא חשיב הנאה ותו דיש סברא לומר דללמוד דלא חשיב הנאה דמצו' לאו להנות נתנו כהא דקי"ל ביו"ד סי' רכ"א המודר הנאה מחבירו מלמדו מדרש הלכות ואגדות מהאי טעמא וראיתי בס' ח"א כלל ס"ב החמיר ללמוד דגם זה חשיב הנאת הגוף אף כשלומד ונראה מלשונו שם שכן מבואר בתשובת הריב"ש סי' שפ"ז אמנם המעיין שם יראה דליתא דעד כאן לא כ' הריב"ש שם אלא לענין סעודת שבת דזה ודאי יש הנאת הגוף שאוכל ושותה אצלו וכבר כ' הר"ן בנדרים דף ט"ו היכי דמתהני הגוף בהדי מצוה חשיב הנאה עיי"ש אבל ללמוד ולקרות מה הנאת הגוף יש בזה וכפי הנראה הרב חכ"א כ' כן מסברא דנפשי' ואינו מוכרח והסברא להיפך כדכתיבנא ולפי"ז יש לומר דאפי' אם אמרו לנכרי כבר להדליק בשבת הלא לא אמרו לו רק על שבת א' ובשבתות שאחריו הנכרי מדליק מעצמו שמבין שרצונו בכך שוב א"צ למחות בידו דלא גרע מאלו אמר לו בחול מדוע לא עשית כך בשבת העבר ומותר להנות לאורו כיון דבלא"ה יש נר הדולק בהיתר או מטעם דלמוד לא חשיב הנאה סוף דבר נשמע דאין למחות ביד המקילין בזה מכל הנך טעמא דאמרן נאום ידידו יקותיאל יהודא ט"ב.

שאלה יא

[מבעל המחבר ספר יד הקטנה] וז"ל בש"ע א"ח שי"ח סעיף י"ט וז"ל אסור לטוח שמן ושום על הצלי בעודו כנגד המדורה ואפילו נצלה הצלי דמכל מקום נתבשל בשמן והשום עכ"ל וכתב שם המ"א ס"ק מ"ה ונ"ל דבשומן מותר לטוחו דאין בו משום בישול כדלעיל סעיף ט"ז עכ"ל. וכלומר דשם כתב בשומן שנתבשל ונצטנן ונקרש דאין בו דין צונן לח דאסור במבשלו שנית משום דיש בה בישול אחר בישול אלא דין יבש יש להשומן דאין בו בישול אחר בישול ולכך כאן בצלי' מותר בשומן דהא ליכא בה משום בישול אחר בישול כיון שכבר נתבשל ע"כ תורף כוונתו ואני איש בער ולא אדע ולא אבין שהרי זה שאמרו דבנתבשל כל צרכו ועוד הוא עדיין רותח הרי בין יבש בין לח ודאי דלכ"ע ליכא בה עוד שום דררא דחיוב במבשלה שנית ואפילו במבשלה על האש בבישול ממש וגמור ורותח ומשום דהלכה מרווחת דאין בישול א"ב הודאי והברור דזה הוא דוקא בתבשיל עצמו לבד ומשום דהא לא עביד מידי בבישול השנית ומה פועל בה כלל כיון דכבר

נתבשלה כולה ועוד היא רותח עדיין אבל במבשל שנית דבר בדבר כגון הנוטל דייסא או פירות ושאר כל דבר שכבר נתבשל כל צרכה ועוד עדיין היא רותח וכן דבש וכיוצא שג"כ כבר נתבשל כל צרכה וג"כ הוא עדיין רותח ונותן זה בזה על האש שיתבשלו שנית למען שהדייסא או הפירות יהי' נרקח בהדבש הרי ודאי וברור דחייב בחיוב תורה משום מבשל ממש וגמור ואע"ג דהא כבר נתבשל כל אחת לעצמה כל צרכה עד לתכליתה מ"מ מה בכך כיון דעושה כאן בישול חדש והוא במה שמקבל זה מזה טעם חדש ע"י הבישול הגמור וכן בחתיכה בשר שנתבשל כל צרכה ורותח ומים פשוטים רותחין שנתנם זה בזה ומבשלים שנית דג"כ חייב משום מבשל גמור ואע"ג דהבשר נתבשל במים לראשונה מ"מ נעשה כאן בישול חדש במה שהמים הפשוטים נעשו רוטב גמור בטעם בשר ע"י הבישול וכן ברבות ענינים בכיוצא בזה וכן בעושה ענין כזה בהגסה לבד כמו הנותן בשר רותח במים פשוטים לבד רותחין ואפילו אינה על האש והגיס בהן הרי נ"כ חייב בחיוב גמור לדידן דקיימא לן דהמגיס בקדירה אפילו אינה על האש דהוי מבשל גמור. וכל זה כראה לפשוט וברור בלי שום שאלת רב ובלי פקפוק וא"כ לפי הנהוג והסדור בדרך העולם בצלי שצולין בשפוד על האש למשוח את הצלי בעת צלייתו בשומן למען יוצלה ויתבשל הבשר בשומן היטב ודאי דיש בזה משיחתו בעת הצלי' חיוב בישול גמור מן התורה ואף במושח בשומן שכבר נתבשל וגם רותח דהא יש כאן בישול חדש וכנ"ל וכן אפי' למשחה אחר שהעבירה מעל האש כל זמן שהצלי רותח דג"כ ודאי דיש לחוש בה לחיוב תורה גמור לפי מה דקי"ל דדבר גוש כ"ז שהוא רותח הוא מבשל ומעתה מה גדלה התימא על הרב הגדול המ"א שזה דרכו תמיד וביותר בדיני שבת לדקדק בהן על דקדוק קל דרבנן דדרבנן ובהרחקה דהרחקה על כחוט השערה לגודל חומרות וקדושת שבת וכאן פסק בפשיטות דצלי מותר לטוחן ולמשחו בשומן והיאך שגה ולא הכיר מגודל וחומר האיסור שיש בה מצד בישול גמור שמחיוב התורה ואין זה אלא הפלא ופלא. ואין לדמות לזה מה שכל ישראל נוהגין בהיתר פשוט בשבת לערות מכ"ר רוטב רותח על מיני הריפות רותחין שהן בקערה כמו גראפין ושאר דברים. ואע"ג דהרב המ"א בסי' רנ"ג בס"ק ל"ב מחמיר בזה לערות הרוטב ראשונה להקערה ואח"כ ליתן הריפות כ"ז הוא בשביל חשש שמא יש רוטב צונן בתוך הריפות או הלאקשין או הרוטב עצמה אינה חם כ"כ ואיכא בה משום חשש בישול צונן לח אבל בשניהן רותחין גמורין ודאי דליכא בה שום חשש ולא אמרינן דהא דבר גוש אפי' בכלי שני מבשל כ"ז שהיס"ב ומה גם העירוי שמכלי ראשון. וא"כ בשניהן רותחין הרי יש כאן בישול חדש במה שהגראפין נתבשלין בשומן הרוטב ומקבלים טעם השמנונית בדרך בישול. התם שאני ושאני דאין זה מעשה

בישול כלל כיון דכבר הנהוג והסדר לאכול הכל עם רוטב אף בשאין היס"ב בשניהן אלא שהן חמין. ואפי' נוהגין לאכול מיני הריפות ושאר דברים בשומן עצמה ואף בשאינן רותח שהיס"ב אלא שהן חמין שפיר לבד והוא כי אין הכוונה בהן כלל שיתבשל דוקא הריפות עם השומן דרך בישול אלא הכוונה דהם להטעים ולהכשיר לבד את הריפות בשמנונית הרוטב ובשומן ועל דרך שאוכלין לחם עם חמאה ולכן אף שלפעמים מזדמן שהיס"ב בשניהן ואיכא בהם' בישול מ"מ כיון דאין כוונתו בה כלל להבישול לא חשיבה כלל ומותר בהיתר גמור דהא ודאי אין לחוש בה משום קבלת הטעם לבד מה שמקבלין זה מזה דהא ודאי דמותר בשבת לערב חומץ ודבש יחד ואף שמקבלין טעם גמור זה מזה אלא דכל החשש הוא מחמת שקבלת זה הטעם הוא ע"י מעשה בישולו וכיון שאין מכוין כלל לזה מותר וכמו שכבר מצינו ברבות מאיסורי שבת אשר מכוין לה יש בה חיוב חטאת גמור וכשאין מכוון לה מותר בהיתר גמור והוא לפי שרק הכוונה אחשבה למעשה ובאין כוונה אין כאן כלום וכמו שכבר נתבאר זה במקומות רבים בדיני שבת ובאמת אף בריפות ושומן כשמכוון לה לבשול וכגון שנוטל ריפות ושומן שנתבשלו כבר כל א' לעצמה וכותבין יחד על האש למען יתבשלו הריפות שבית בתוך השומן לקלוט השומן לתוכה בדרך בישול ודאי דחייב בחיוב תורה גמור דהא מכוון לבישול הוא א"כ מכש"כ כאן בצלי דודאי אין דרך הנהוג בשעת אכילתה ליתן או לטבל זאת הצלי בשומן ולאכלה. והרי גם הוא אינו מושחו בעת אכילה אלא דוקא בשעת צלייתה על האש והוא למען יקלוט ויבלע השומן בדרך בישול דוקא ורק לזה הוא מתכוון בכוון גמור שיצלה ויתבשל הבשר עם השומן יחד ולכן ודאי דנראה דיש בזה חיוב תורה גמור ואף לא איסור דרבנן לבד ומעתה ילמדנו רבינו בדין זה דטיחות שומן על הבלי ובכל שאר עניני בישול זה בזה אחר שנתבשל כבר כל אחת לעצמה כל צרכה מה דינן ונא לבל ישיבני במהירות ולדחות אותי בקש ובדיחוי ובפרט לדבר הנוגע לחיוב תורה גמור ובגודל חומר וקדושת שבת כ"א להעמידני ב"ה על מקור הדברים ואמתתן:

עוד יבאר לי רבינו את הדין שבסי' שכ"א סעיף ב' וז"ל אין עושין מי מלח הרבה לתת לתוך הכבשין משום דדמי לעיבוד עכ"ל וכ"כ הטור לתת לתוך הכבשים שכיון שעושהו כדי להתקיים דמי לעבוד כדי שיתקיים שהמלח מקיימה עכ"ל. והוא מל' רש"י שבמשנה וז"ל מפני שהוא כמעבד מהקן את האוכל הנתון לתוכו כדי שיתקיים עכ"ל עתה ילמדנו רבינו אם האיסור הוא רק על הנתינה לתוך הכבשים וכן הבינו התוס' שבת שכתב כאן ס"ק ה' וכן בסי' ש"ך ס"ק ק"ו וז"ל דבמי מלח ליכא איסור רק לתת לתוך הכבשים אבל שלא לתוך הכבשים ליכא איסור ועוד משיג בזה על הט"ז שכתב דאיסור ליתן מלח

במים הוא משום מי מלח עכ"ל או כוונת האיסור היא על עשיית המי מלח לבד ואף בלא עשה בה דבר ואחר שכל הסוגיא דגמ' מוכיח בביאור דהאיסור הוא על עשיית המי מלח לבד לכן יבאר לי רבינו ני' לשון רש"י והטור והש"ע גם בזאת בקשתי לבאר לי לאמתתה ובכל זאת לא נזכר דבר בכל האחרונים לדבר בה בביאור:

תשובה הגיעני דבריו הנעימים באור ליום ו' עש"ק בנפול תרדמה על אנשים ולא ראיתי בהם אז והנחתי הדברים למשמרת עד אחר השבת וכעת פתחתי וראיתי במכתבו דמר שהרבה להשיב אפו על הרב רבינו המ"א שאגה לו כלביא על שהתיר איסור דאורייתא ח"ו באיסור שבת החמור על זה תשוב אמרי חס לו לאותו צדיק שיצא מכשול כזה מת"י ובודאי יפה דן ויפה הורה כי מה שהמציא מעלתו ז"א דוודאי מה שמפליט ומבליע אינו מזיק לענין איסור שבת רק מבשל כמבואר בכל הפוסקים וכמ"ש המ"א להדיא בסי' שי"ח ס"ק כ"ח וס"ק ל"ב לענין כ"ש למ"ד דמפליט ומבליע או לענין כ"ר שאין היס"ב ע"ש א"כ מעתה הדעת נותן כיון שכל א' לבד נתבשל ולא שייך בהו בישול אף דמפליטין ומבליעין זה בזה מ"מ כיון דמצד הבישול לית בהו איסורא דכל א' בפ"ע כבר נתבשל ואין בישול אחר בשול גם מצד מפליט ומבליע אין איסור כיון דאין מצד זה שייכות איסור לענין שבת ולהמציא דבר חדש כזה לומר ולהרכיב כיון דמפליט ומבליע ע"י בישול אף שהוא בישול אחר בישול אסור ודאי דהמחדש צריך להביא ראי' על החידוש דמה"ת לחדש דבר שלא נזכר בש"ס ופוסקים ומה שהעמיד מעלתו סניגורין לדבריו דאף מגיס חייב בכה"ג ערבך ערבא צריך בוודאי דמגיס אינו חייב רק באינו מבושל כל צרכו רק אם נימא דכ"ז שעומד על האש שייך בישול אף שמבושל כל צרכו כמבואר כ"ז במ"א סי' הנ"ל ס"ק מ"ב וזה פשוט וברור אצלי עד שלא נצרכתי להביא שום ראי' לדעתי אך לרווחא דמלתא אביא ראי' שאין עלי' תשובה לענ"ד דבכל ענין אמרינן אין בא"ב אף היכא דמפליט או מבליע ע"י בישול זה וממקומו הוא מוכרע דמקור הדין דאב"אב הוא מהמשנה דשבת דקמ"ה ע"ב כל שבא בחמין מע"ש כו' ע"ש וכמבואר בהרא"ש במס' שבת ד' מ' ע"א דמשם הוציא דין זה ע"ש וא"כ הרי שם מבואר בפשיטות דכל שנתבשלו קודם שבת מותר לשרותו בחמין בשבת יהי' באיזה חמין שיהי' דמידי קתני שורין אותה באותו החמין בשבת בחמין קתני ובפרט לפי מ"ש דאיירי בדבר יבש לגמרי שכבר נתייבש איך נוכל להתעקש ולומר דמיירי דאותו החמין עדיין בעין ובאותו החמין דוקא מותר או בחמין אחרים שכבר קבלו הטעם מתרנגולת דוקא זה אין ספק אצלי שלא יעלה על דעת משכיל שיאמר כן וכ"מ להדיא בש"ע סי' שי"ח סעיף ד' מותר לשרותו בחמין משמע להדיא באיזה חמין שיהי' ואמאי הלא מפליט ומבליע בהחמין א"ו כמ"ש

דאב"אב אף במקום שמפליט ומבליע וכמבואר שם בש"ע ובמ"א ס"ק י"ד וזה פשוט וברור אצלי בלי שום ספק ומעתא מרגניתא טבא דתלוי' בצואורו של אברהם נהיר נהורא וזהר זוהרא באין מכבה כנ"ל ברור.

ועל השנית במה ששאל במי מלח הברור דעיקר האיסור במי מלח הרבה אף שלא נתן לתוך הכבשים והוא מוכרע לדעתי מהגמ' ומהפוסקים דהנה מר"י בשבת דף ק"ח ודאי מוכח דבמי מלח לבד אוסר מדאוסר בנותן מום ומלח תחלה ואח"כ שמן והטעם כמו שפי' רש"י דבשעה שנותן מים ומלח יחד הוא כראה כמעבד ואי אמרת דלא כראה כמעבד רק בנותן לתוך הכבשים א"כ לסגי בנתינת השמן קודם שיתן לתוך הכבשים אף אחר שנתן מים ומלח דהא אז שנראה כמעבד כבר בא השמן לתוכו שמתיש כחו א"ו דבעשיית מי מלח לבד כראה כמעבד ומדר"י נשמע לרבנן דע"כ לא פליגי רק במי מלח מרובה או מועט אבל בהא לא פליגי ומה"ת להמציא פלוגתא חדשה ות"ק דנקט לתוך הכבשים היינו אורחא דמילתא שלכבשים דרך לעשות הרבה. ועוד דמש"ה דמי למעבד עשיית מי המלח משום שדרך ליתן לתוך הכבשין מש"ה נקט התנא לתת לתוך הכבשין וכמו שאבאר בסמוך בדברי רש"י ולטבילת פת ולתבשיל דרך לעשות מעט וגם מדברי הת"ק עצמו מוכח כמ"ש מדאמר וטובל בהן פתו ש"מ דבמי מלח מרובה אסור אף דלא נתן לתוך הכבשים דומיא דהכא בלא נתן כלל לתוך שום דבר וזה ודאי לא מסתבר דבשעת טבילת פת הוי כמעבד אלא ודאי כמ"ש וטבילת פת ונתינת לתבשיל ולתוך הכבשין אורחא דמלתא קתני כמו דלקמן שם בגמר' גבי מי מלח עזין פריך למאי עבדי לי' ע"ש וגם מדברי הב"י מוכרח כמ"ש דכתב והא פשיטא דמי מלח עזין דאסרינן אפי' במועטין אסור דאי דוקא במרובין מאי אריא עזין דאפי' אן עזין נמי וכ"כ הר"ן עכ"ל וקשה דנימא דנקט עזין דשם במי מלח לבד אסור כדמוכח לעיל מיניה שם בב"י בשם הרמב"ם דנראה כעושה מורייס ע"ש א"ו כמ"ש דאף באינן עזין אסור במי מלח לבד וכ"מ מדברי המ"א סי' שכ"א ס"ק ד' דכתב דלצורך סעודה אחרת אף מעט אסור רק לצורך טבול אותה סעודה מותר מעט והוא מהר"ן א"כ משמע להדיא אף שלא נתן לשום דבר אסור היכא דאסור בהא נחתי ובהא סלקי דדבר ה' בפי מעלתו אמת בזה דהאיסור היא על עשיית מי מלח לבד ודברי רש"י שכתב מפני שהוא מעבד מתקן את האוכל הנתון לתוכו כדי שיתקיים בהכרח צריך לפרש מפני שהוא מתקן כו' דהיינו שדרכו של המי מלח בכך לכך בעשיית המי מלח לבד דמי למעבד וכעין שמפורש בבית יוסף וברמב"ם גבי מי מלח עזין משום דדרכו לתת לתוך המורייס כמפורש בגמ' ונראה כמו עושה מורייס במי מלח עזין ומורייס עבדי לי' לזמן מרובה לכבוש בו דגים מש"ה אסור

במי מלח עזין דמחזי ככובש כבשין עיין בגמ' ובב"י וא"כ ה"נ דמ"ש כנ"ל ברור ומ"ש מעלתו בשם התוס' שבת לא ידעתיו ולא ראיתיו ואולי מביא ראיות ברורות יתנו עידיהן ויצדקו ואם אינו מביא ראיה על עמדי אני עומד וקורא אני על בעל תוס' שבת במחכ"ת אלף פעמים בדבר זה כל המוסיף גורע ואף שהוא אהובנו האמת אהוב מן הכל ומיני אין לזוע:

שאלה יב

ע"ד ששאל השואל וז"ל א' מכר יין כמה ח' לאדון אחד בעד סך מסוים וקיבל מהאדון הנ"ל כל המעות כפי המקח עד פ"א ויחד לו מקום במרתף מיוחד שלא יהי' שם יינו רק הנ"ל ומסר את המפתח לערלית ואחר זה באו עגלות מהאדון הנ"ל בי"ט ומסרה הערלית המפתח והיינו' לשלוחי האדון והשואל כתב שבעל היין אמר שהפקיר היין קודם י"ט עכ"ד השואל ששאל אם איסורא עביד בכה"ג או לא ותשובתו בצידו הנה דבריו בהפקר אך למותר דאף אם לא הפקיר כלל לאו איסורא קא עביד אם כדברי השואל כן הי' ואין זה צריך לפנים כלל ואף לא לפלפלת כל שהו כי הוא פשוט ומבואר דהלא מבואר בחו"מ ס"ס ר"א דבכל דבר שנהגו הסוחרים לקנות קונה א"כ ביין שהמנהג הוא שהגמר של המקח הוא שהלוקח מניח חותמו על החביות ודאי כיון שהמנהג כן קונה קנין גמור ולא גרע מרושם על המקח במקום שנהגו כמבואר שם בסי' ר"א ס' א' ועיין בחק יעקב סי' תמ"ח ס"ק י"ז וא"כ כיון דכבר נקנה להאדון ליכא מאן דמחמיר כמבואר במ"א סי' שכ"ה ס"ק ד' וא"כ הוא היתר גמור בלי שום פקפוק לכ"ע ולא זו אלא אף זו אף אם לא הי' מניח חותמו עדיין על החביות ג"כ הי' מותר כיון שכבר נתן כל המעות דהא לדעת הרמב"ם ורש"י ועוד כמה גדולי פוסקים עכו"ם קונה בכסף לבד ואף אם נימא דלא קיי"ל כן מ"מ בכהא דיחד לו מקום דהוא חומרא בעלמא כמבואר בא"ח סי' שכ"ה ע"ש ודאי דיש לסמוך על הרמב"ם ורש"י ושאר גדולי הפוסקים הנ"ל דהא קיי"ל בדרבנן הלך אחר המיקל וא"כ מכ"ש בחומרא דרבנן בעלמא שאין לה שורש בש"ס והוא חומרא גדולה לאסור אף ביחד לו מקום א"כ ודאי דיש לסמוך על הרמב"ם ורש"י דסברו דכסף לבד קונה ועוד דבלא"ה קרוב הדבר לומר דמותר באדון כזה שקנה יינות האלה כי באלו אמרו מפני דרכי שלום וגם אדון גדול כזה לפי דברי השואל מסתמא הוא אלם ובפרט שכבר שילם סך מסוים והיהודי לא יניחנו ליטול את שלו אתמהא וכמבואר שם בא"ח סי' שכ"ה סעיף ב' ומיהו כל זה לרווחא דמלתא אבל כבר כתבתי ובהא סלקי ובהא נחתי

דאם כך הי' כמו שבא בהשאלה שכבר נתן העכו"ם כל המעות וגם חתם חביתיו וגם יחד לו מקום לא קא עבד שום איסור ויתענג על רוב שלום הכ"ד:
שלום וי"ר באהלו יקרב לכבוד א"ה חותני ידידי הרב הגאון המאור הגדול החריף והבקי משנתו קב ונקי המפורסם בישראל נ"י ע"ה פ"ה כ"ש מפארים מוהרר משה יצ"ו נ"י.

שאלה יג

להיות שאירע מקרה פה קהלתינו יצו שמתה אשה מעוברת ועפ"י פוסקים לא מצאתי רמז לזה כ"א מה שמבואר בש"ע או"ח סי' ש"ל דאנו אין נוהגים לקרעו ויותר לא מצאתי עפ"י היקף שלי בפוסקים והנה דעת העולם בזה רבו כמו רבו מהם אומרים שכ"ז שלא יהא איזה התפעלות שתלד אין לקברה ומהם אומרים לקרוע את בטנה ומהם אומרים כי יש סכנה בדבר בקריעות בטנה וגם לקברה קודם שתלד יש סכנה בדבר לכן הנני שולח שליח מיוחד למע"כתר ויכתוב תיכף איזה תשובה חוות דעתו האיך להתנהג בזה או יוכל להיות שיש לו איזה ידיעה בפוסקים מזה יכתוב ותו כא מידי רק חיים ושלום מנאי חתנו הדו"שת בלב ונפש חפיצה נאום ה"ק ארי' ליב ליפשיץ מיערסלב אב"ד דפה ק"ק קרעשוב:
ע"ד דשאילנא קדמו ומה אדע אשר לא ידע הלא תעלומות חכמה בעזה"י נגלו לפניו ובודאי אין שום רמז מזה בפוסקים והג"מ במס' שבת ובש"ע א"ח ה' שבת לא מיירי רק מזה באם יכולין להציל הולד שיחי' מה שאין באפשרי בזמנינו כמבואר ברמ"א שם אבל מזה שנעשה תחבולות שהמליט הולד מת ולא תקבר כך עם הולד לא נרמז מזה בשום מקום וגם בספרים המדברים מענינים כאלו כמו בספר לחה"פ ובספר מעבר יבק לא נמצא מזה כלל רק שהוא קבלה ביד בני עמינו וכבר ידעת מ"ש הרשב"א בתשובותיו דאין לדחות הקבלה שיש ביד נשים הזקנות מבני עמינו מפני ששים ריבוא מופתים המראים סותרו דחק הישראלי הוא למעלה מהטבע והשכל אך מה שאומרים קצת אנשים לחתכה ולקרוע הבטן ולהוציא הולד חלילה וחלילה אל תאבה ואל תשמע להם לנוול המת כמו דאמרינין בחולין דף י"א ע"ב וכ"ת דבדחינין לי' הא קא מינוול אלמא דזה להם למונח קיים דאין לנוול המת אף לקיים מצות מיתת ב"ד בהרוצח דהוא מצוה רבה דדחה עבודה וקבעי למילף במס' סנהדרין דף ל"ה ע"ב דדוחה שבת מק"ו אי לאו דנפיק מקרא דאינו דוחה שבת אבל עבודה דוחה וע"ש בתוס' ד"ה שנאמר מעם מזבחי כו' דאפי' אין שם כהן הראוי לעבוד עבודה נדחית עיי"ש רק משום איבוד נשמה רצה לומר שם בחולין ננוולי' דפקוח נפש דוחה הכל ולא באופן אחר אף דכבר עמדו על זה הלא אדרבא אי

לא ננוולי' ליכא איבוד כשמה כיון דקיימינן עכשיו בהאי וכ"ת דלא אזלינן בתר רובא נ"ל פשוט דה"פ וכ"ת דאף אם נימא דאזלינן בתר רובא מ"מ ננוולי' משום איבוד נשמה דאולי יצילו אותו עי"ז דאולי ההרוג הוא מן המיעוט וימצא טריפה ורחמנא אמר והצילו העדה כפירוש רש"י וכיון שע"כ אנו מוכרחין לומר דלא מקיימין מיתה ב"ד רק אחר הבדיקה א"כ נוכל לומר שפיר דלא אזלינן בתר רובא רק דהתורה ציוה לנוול המת כדי לקיים מיתה ב"ד אף דעכשיו אין כאן איבוד נשמה אף אי לא נבדוק מ"מ התורה צוה כך כדי לקיים מיתת ב"ד דא"ל דמה"ת נימא כן דהתורה צוה לנוול המת מה דלא מצינו בפירוש יותר טוב לומר דאזלינן בתר רובא דהא ע"כ צריך אתה לומר דבדקינן לי' אף אם ניזל בתר רובא לזה אמר דאף אם נימא דבדקינין לי' מ"מ מוכרח דאזלינן בתר רובא דדילמא במקום סייף נקב הוי כנ"ל אלמא דלא אמרינין ננוולי' רק או משום איבוד נשמה או משום הכרח גזה"כ ויש הוכח' דע"כ איירי קרא בכה"ג כמ"ש ולא באופן אחר.

והנה יש לי עוד להביא ראי' שלא לנוול המת דהא לכאורה קשה לפי דמשמע מסוגיית הש"ס כאן דמשום והצילו העדה ראוי לבדוק אף אם ניזל בתר רובא א"כ ראוי להיות כן לפסק הלכה גם דקי"ל דאזלינין בתר רובא ולא נמצא כן בשום מקום לא בש"ס ולא ברמב"ם בה' רוצח ובה' סנהדרין ואדרבא מבואר היפך ברמב"ם פ"ב מ"ה רוצח הלכה חית שכתב שם דכל אדם בחזקת שלם וההורגו נהרג עליו עיי"ש ולא כתב כלל דבדקינין לי' ובאמת כן מוכרח בש"ס במס' מכות דף ז' ע"א דלמה דקיי"ל א"צ לבדוק כלל דאמר שם בגמ' על ר"ט ור"ע היכי הוי עבדי ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג א"ר אשי את"ל שלם הוה דילמא במקום סייף נקב הוה פי' רש"י את"ל שאמרו בדקנוהו כו' ע"ש דר"י ור"א דברו רק מחשש טריפה שלא במקום סייף ואם הדין הוי דצריכין לבדוק א"כ מה קאמרי ר' יוחנן ור' אלעזר ומה הוסיף ר' אשי בלשון את"ל כיון דע"כ לא נהרג רק אם ידעינן דשלם הוה ולא הוה להגמ' לפרש רק הא מילתא לחוד דילמא במקום סייף נקב הוה א"ו דלפי האמת א"צ לבדוק כלל לכך קאמרי ר' יוחנן ור"א שפיר ור' אשי הוסיף באת"ל דאם אמרו אנו בדקנוהו כמו שפירש רש"י וז"ב ואם כן הסוגיות סותרין עצמ' לכאורה וגם זולת פירושי בגמ' דחולין הנ"ל מ"מ קשה לגדולי הפוסקי' דסברו בכל מקום דאין סומכין על הרוב במקום דיכולין לבררו מגמ' דמכות הנ"ל דמבואר דלדידן א"צ בדיקה כלל ואם בד"נ כן דכתיב ושפטו העדה כו' עאכו"כ בשאר דברים דא"צ לברר כיון דאיכא רוב והנה לכאורה קשה בל"ז על הפוסקים הנ"ל מהא דלא בדקינין לשום בהמה אחר ח"י טריפות ואף דהוי מיעוט דל"ש דהא מיעוט דאינם מומחין בשוחטין ודאי הוי מיעוט דל"ש כמ"ש הרא"ש בחולין דף י"ב אף על

פי כן כתבו בזה הפוסקים דאין סומכין על הרוב במקום דיכולין לבררו וכ"ש בטריפות דלא כמשא בשום מקום דהוי מיעוט דל"ש רק דטריפות הריאה הוי מיעוט המצוי ושאר טריפות הוי סתם מיעוט והתינח לדעת העיטור הובא ביו"ד סי' א' סעיף א' בהג"ה דסובר דרק לכתחלה אין סומכין על הרוב דהיינו קודם שישחוט אבל אחר שישחוט סומכין ואין בודקין אפי' הוא לפנינו א"כ לק"מ דאחר ח"י טריפות הוי דיעבד אבל לדעת המחבר שם דהוא דעת הגאונים הובא בהרא"ש בחולין ד' ג' ע"ב דאם כבר שחט בודקין אותו אם הוא לפנינו א"כ קשה והתינח להראב"ן הובא בש"ך ס"ק ה' דבמצינו למרדף אבתרי' א"צ לטרוח א"כ י"ל דטרחא דבדיקה אחר ח"י טריפות הוי כטרחא דרדיפה אבל למ"ש הש"כ דמשאר פוסקים לא נראה פירוש זה עיי"ש א"כ ממילא לדידן אף דלא קיי"ל כרבינא כל היכא דמצינא למרדף עכ"פ צריכין למרדף א"כ קשה והנ"ל דלא אמרינין אין סומכין על הרוב במקום דיכולין לבררו רק באם שאחר הבירור לא נצטרך לסמוך על הרוב כגון בחשש דאין מומחין דאחר שנבדק וימצא מומחה שוב לא נצטרך לסמוך על הרוב מה שא"כ בהא דח"י טריפות אף אחר שנבדק עדיין יש חשש דילמא שחיט במקום נקב וצריך ע"כ לסמוך על הרוב לכך א"צ לברר כלל דהוי אין יכול לברר כיון דע"כ צריכין אנו לסמוך על הרוב כנ"ל ברור.

ואין להקשות ע"ז מהא דכתב זקיני הרע"א ז"ל ביו"ד סי' א' סעיף ב' בהג"ה ואם שחט ולית קמן למבדקי' ע"ע יבדקו בסימנים אם נשחטו רובן דכל מה דאפשר למבדק בדקינין עכ"ד וע"כ צ"ל דדברי הרמ"א בכאן הוא על המקומות שנוהגין כהמחבר בסעיף א' דהיכא דהוא לפנינו בודקין אותו דלדעת י"א שהביא שם בהג"ה אין מקום לפסק זה דהא אפילו היא בפנינו אין בודקין אותו כלל כיון שכבר שחט ומה לן בזה דלית קמן אלא סמכינן בזה שכבר שחט על הרוב ואמרינן דמסתמ' עביד כדינו ובדק בעצמו אחר הסימני' וז"ב לדעתי וא"כ לפי מ"ש קשה דגם להנוהגין כהמחבר אין מקום לפסק זה דהא כיון דלית' קמן א"כ אף אם נבדוק בסימנים מ"מ צריכין למסמך על הרוב מצויין דאל"כ ניחוש שמא שהא או דרס ומה מועיל דהסימנים נשחטו רובן וכיון דע"כ צריך למסמך על הרוב א"כ א"צ לברר כלל רק כסמוך על הרוב דמומחה הוא ובודאי עביד השוחט כדינו לק"מ דבשלומ' היכא דאמרינין דאין בעולם בירור בזה הענין שלא יצטרך לסמוך על הרוב א"כ לא הונח כלל בדיקה על זה הענין מעיקרא אבל במה דמשכחת בירור לפעמים א"כ כבר הוכח בזה בדיקה ובירור א"כ שוב אמרינין במקום דאינו יכול לברר בירור גמור עכ"פ כל מה דמצינא לבדוק בדקינין כנ"ל והוא נכון בס"ד. וא"כ לפ"ז ל"ק ג"כ עלייהו מגמ' דמכות הנ"ל דכיון דאף אם לבדוק צריכין לסמוך על הרוב דדילמא

במקום סייף נקב הוה לכך א"צ לבדוק כלל והשתא גם הסוגיות אין סותרין זא"ז גם לפי מה שפירשתי במס' חולין והוא מוכרח בפשט גמ' שם דהא לפי הה"א דשם דאכתי לא ידע מהא דדילמא במקום סייף נקב הוה א"כ הוי ראוי לומר דצריך לבדוק אף אם ניזל בתר רובא כיון דע"י בירור לא יצטרך לסמוך על הרוב משא"כ למה דמסיק דילמא במקום סייף נקב הוה שוב אין צריכין לבדוק למה דאזלינין בתר רובא וכמו שמבואר בסוגי' דמכות והנה להפוסקים דסברי דאין סומכין על הרוב היכא דיכולין לבררו ודאי א"ש הסוגיות הנ"ל כמ"ש אבל להפוסקי' דסוברין דסומכין על הרוב בכ"מ א"כ צ"ל דרק כאן בד"נ כיון דכתיב ושפטו העדה כו' צריכין לבדוק וכפירש רש"י בחולין שם ר"ל דאולי נציל אותו עי"ז שימצא טריפה א"כ עדיין הסוגיות סותרות דהא אף לפי המסקנא דלחשש שמא במקום סייף כו' צריכין אנו לסמוך על הרוב מ"מ ראוי לבדוק דהא הבדיקה לא הוי משום שאין אנו רוצין לסמוך על הרוב דנימא הלא סוף סוף אנו סומכין על הרוב כמ"ש רק דהבדיקה הוא משום דאולי הצל נציל שימצא טריפה במקום אחד א"כ אף דממקום הסייף אין הצלה דלא ניכר הנקב ואזלינין בתר רובא מ"מ שמא יהי' הצלה ממקום אחר וע"כ צ"ל להפוסקים הנ"ל דהגמ' בחולין לא אמרה רק בדרך וכ"ת ר"ל דאף אם תרצה לומר סברא כזו מ"מ מוכח דאזלינין בתר רובא אבל לפי האמת לא אמרינן כלל לבזות המת מש"ז וכמו שמבואר בסוגי' דמכות שכן דרך הש"ס באמרו וכ"ת דרוצה לדחות לפעמים בדרך אף אם נימא כך אבל באמת אינו כך כמ"ש התוס' במס' כתובות דף ע"ב ע"ב תוס' ד"ה דאי בעי מסר לה כו' שם ואומר ר"י דאורחי' דהש"ס דבעי לדחוי' אפילו אי קים לן דבשת ופגם הוי דאביה ממקום אחר עיי"ש והנה לדעת הפוסקים דסוברים דאין סומכין על הרוב במקום דיכולין לבררו כ"ל לומר דזה הוא רק אשי שם במס' מכות דלכאורה אינו מובן מי סני לי' הא דאמרי ר' יוחנן ו"ר אלעזר רק דבא לישב הקושי' שקשה על ר' יוחנן ור"א דמפרשין דהוי אמרי ראיתם כו' קשה הלא אף לדידן צריך לבדוק דהא אין סומכין על הרוב במקום דיכולין לבררו וא"כ מה קאמרי ר"ט ור"ע לכך בא ר' אשי ואמר את"ל כו' ר"ל דאף אם אומרין העדים שהם בדקוהו מ"מ י"ל ד דלמא במקום סייף נקב הוה ולכך לדידן א"צ בדיקה כנ"ל. המורם מכל זה דלפ"ז אין לנוול המת אף דיוכל להיות עי"ז הצלה להורג ורחמנא אמר והצילו העדה אלמא דנוול הוא דבר קשה מאד אף שמצינו חנטה גבי יעקב כבר כתבו דהי' רק ריקוחין מבחוץ (ועיין בתרגום יונתן פ' ויחי ובזוהר סוף פ' ויחי ובדרך אמת שם) וכן מבואר לדעתי מלשון הגמ' דמקשה על הא דאמר יעקב אבינו לא מת וכי בכדי חנטו חנטי' ולא מקשה קושיא אלימא מינה האיך חנטו חנטי' לחתוך בבשר החי א"ו דלא הי' אלא ריקוחין

מבחוץ וא"כ ל"ק רק דהיה בכדי דכיון דחי הוא א"צ לחנטה וז"ב לדעתי היוצא מזה דח"ו לחתוך ולקרוע ולנוולה ואם יש מנהג וקבלה אינו רק לעשות תחבולות שתלד אבל לא לחתוך ולקרוע וגם דרשתי וחקרתי ונודע לי מנהגן של ישראל מכמה מקומות שאירע שלא הועילו החרמות והתקיעות והוציאו אותה אחר כך מהחרם שלא תהיה מנודת ח"ו ובקשו ממנה מחילה ונקברה כך ולא היה אח"כ שום היזק כי כן נעשה לפני איזה שנים בק"ק פרעמשלא ובק"ק לבוב ובק"ק קאליש זה נודע לי בבירור אך המכסה אני מאוהבי מה שעלה על דעתי היות שמבואר ביו"ד ס"ס רס"ג ובסימן שנ"ג בתינוק נפל דמהלינין ליה ומשימין לו שם והוא קבלה מר' נחשון גאון הביאו הרא"ש סוף מ"ק ועיין בב"י ס"ס רס"ג ובטור סי' שנ"ג דשימת השם הוא סיבה דכד מרחמין מן שמי' והוי תח"ה הוי ביה דיעה ומבחין ליה לאבוה ופשוט דאף לתינוקת משימין שם והא דאיתא בס"ס רע"ג רס"ג ומשימין לו שם לזכר שירחמוהו מן השמים הוא לזכר בצירי ולא לזכר בקמץ והכה קבלתי דבלא שימת שם נעשה ח"ו מהתינוק חיצון והנה זה כמו שלש שנים שעלה על דעתי שמא אין יודעין מזה השמשים המתעסקים בקבורת הקטנים ושאלתי להשמשים דקהלתינו שהיה מתעסקין בזה כמו עשרים שנה והשיבו שלא שמעו מזה כלל ואין קורין שם כלל לא לזכר ולא לנקבה רק אם הוא זכר מוהלין אותו אבל קריאת שם מאן דכר שמי' והזהרתי אותם שינהגו כך שישימו שם לקטנים שיקברו ח"ו ומן אז והלאה הם נוהגין כך ודברתי עם כמה אנשים ואמרו שגם בשאר קהילות אינם יודעים מזה כלל מחמת שאין משגיח על השמשים והמה בורים ע"כ חששתי שמא גם בקהילתכם לא נודע זאת לשמשים של החבורה קדישא ואולי מש"ז לא הי' ניחא להנפטרת להמליט הולד עת דאם יצא לאויר העולם ולא יקרא שם אזי יזיק לו וכל זמן שלא יצא עובר ירך אמו הוא ע"כ זאת עצתי שיעמידוה שני נשים וילכו שלשה אנשים כשרים אצלה בתורת ב"ד ויאמרו לה בדברים רכים את פב"פ כבר הוזהרת עפ"י חרם בתקיעת שופר שתמליט הולד ולא שמעת ואולי הוא מפני שחששת שמא לא יקרא שם להולד ע"כ אנחנו הב"ד מבטיחין אותך שיקרא לו שם בישראל הן אם יהי' זכר הן אם תהי' נקבה ואם יהי' זכר נימול אותו ואח"כ נקרא לו שם ע"כ אל תעשה באופן אחר רק שתמליט הולד וע"י קריאת השם יזכה לעמוד בתח"ה עמך כן יאמרו לה שלשה פעמים בלשון הקוד' ושלשה פעמים בלשון אשכנז ובאם שיראו שח"ו ב"ז לא יועיל אחר עבור זמן מה אזי יפטרוה מן החרם ויבקשו ממנה מחילה ויאמרו לה שנעשה הכל עפ"י מנהג ישראל ויקברוה כך ולא ידאגו כלל וכלל ואין שטן ואין פגע רע ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבוליכם רק שלום ושלוה בארמנותיכם הכ"ד חותנך:

והנה אחר שכתבתי כל הנ"ל ראיתי בפרי מגדים ליו"ד סי' א' בשפתי דעת ס"ק ה' שכתב דהיכא דלא מצינו למרדף אבתרי' רק ע"י טורח לכ"ע לא מבררינין דאל"כ אמאי לא בדקינין אחר ח"י טריפות עכ"ד הרי דעתו דגם להחולקים על הראב"ן אינם חולקין רק באם מצינו למרדף אבתרי' בקל ובדיקה אחר ח"י טריפות הוי כמו מצינו למרדף ע"י טורח ואמת דכן כתב המנחה יעקב בכלל נ"ט ס"ק ח' דע"י טורח א"צ לברר והביא ראי' מפסחים דף ד' ע"א שם לאטרוחי להאי מאי עי"ש והנה אם כך נימא דהבדיקה אחר ח"י טריפות אינו בכלל יכול לברר דהוא טורח גדול ומכש"כ באדם דהוא ניוול א"כ לפ"ז כב"ע צריך לומר דהה"א שבגמ' דחולין דנבדקי' הוא רק בד"נ משום דכתיב ושפטו העדה כו' וכדי שלא יסתור לסוגי' דמכות צ"ל דהג"מ בחולין לא אמרה רק בדרך וכ"ת אבל לפי האמת אינו כמ"ש ומי' מ"מ נראה ברור דמ"מ אנחנו צריכין לבא להסברא שכתבתי דודאי יש מהן מהטריפות שהבדיקה אחריהן הי' בנקל מאוד א"ם עכ"פ בבהמה הי' ראוי לבדוק אחריהן א"ו דצ"ל כמ"ש כיון דמ"מ אנו צריכין לסמוך על הרוב או משום דילמא במקום נקב קשחיט או משום אלו טריפות שיש טורח לבדוק אחריהן שוב אין צריך בדיקה כלל וע"כ צריך לחלק כמו שחילקתי כדי שלא יקשה על מ"ש זקני הרמ"א ז"ל בסעיף ב' בהג"ה כמ"ש ומי' לפ"ז יש לחלק עוד חילוק אחר דדוקא היכא דסומכין על הרוב אף במה דיכול לברר ג"כ אז סומכין לגמרי על הרוב כמו בבדיקה אחר ח"י טריפות כיון דסומכין באלו טריפות שיש טורח לבדוק אחריהן אף דמ"מ יכול לברר ג"כ לכך סומכין לגמרי על הרוב וא"צ בדיקה אף באלו שאין בהם טורח דמ"מ הם בסוג אחד בסוג יכול לברר אבל לא משום זה דסומכין על הרוב ולא חיישינן דילמא במקום נקב קשחיט סומכין לגמרי דהא בזה א"א לברר כלל ואינם בסוג אחד כלל דנימא מדסומכין בהא סומכין בהא וא"כ לפ"ז ממילא ל"ק על הגה"ת זקני הרמ"א בסעיף ב' דשם בליתא קמן דשוב א"י לברר יותר לא אמרינין כיון דסומכין בזה על הרוב נסמוך ג"ב במה דיכולין לברר כמ"ש לכך צריכין לבדוק בסימנים ודו"ק ומי' לפ"ז הי' ראוי לומר דדוקא בלא מצינו למרדף אבתרי' כלל צריכין למבדק בסימנים אבל כשמצינו למרדף אבתרי' ע"י טורח אז א"צ לבדוק כלל בסימנים ודו"ק והוא מלת' דלא מסתבר לכך נראה עיקר כמו שחילקתי בראשונה כנ"ל נכון בס"ד ועיין בב"י לטור א"ח ה"פ סי' תל"ז שהקשה אמאי שיילינין להמשכיר אף דחזקתו בדוק כיון דיכול לברר ואמאי לא בדקינין אחר ח"י טריפות ותירץ שם וז"ל וי"ל דשאני בהמה שהוא בחזקת כשרה משנולדה אבל בית כל שנה בחזקת שאין בדוק הוא עכ"ד א"כ לפ"ז לק"מ קושית הפ"מ דבשוחט ע"כ משנולד לא ידע כלום

וכן ל"ק קושיתי ממס' מכות דשם משנולד הוא בחזקת שלם ע"כ סמכינין אף במקום דיכול לברר ודו"ק].

ויודע אני שעדיין יש לבעה"ד לחלוק בנידון דידן ולומר דע"כ לא אסרינן לי' לנוול המת אלא כשאינו לצורך המת ולכבודו אבל כשהוא לצורך המת או לכבודו אפשר דשרי מדי דהוי אהלנת המת דהוי בעשה ול"ת [כמבואר בסנהדרין דף מ"ו ע"ב בגמ' ואף דלא אמר שם רק בל"ת הא אייתי' לי' מכי קבר תקברנו דאיירי בעשה רק דה"פ דגם בל"ת עובר דכיון דמרבינין לי' דאיירי הקרא שם בכל המתים א"כ גם הל"ת דכתב שם עלייהו קאי וכש"כ העשה דבי' רבי' קרא וז"ב ועיין בספר החינוך להר"א ז"ל פ' תצא וברמב"ם פ"ד מ"ה אבל הלכה חית ובל"מ שם ודו"ק] אעפ"כ מותר לכבודו כמבואר כל זה שם בסנהדרין דף מ"ו ע"א בהמשנה ואפילו לפי הה"א דרוצה לומר דהוי רק כבודו של חי רוצה לומר שם הגמ' דף מ"ז ע"א דשרי דכיון דהוי כבודו של חי אין בו בזיון למת עיי"ש ועיין ביו"ד סי' שנ"ז ואפשר לומר לפ"ז דה"פ שם בגמ' דחולין וכ"ת משום איבוד נשמה דהאי ר"ל משום דהוי איבוד נשמה להרוג או לאידך ניסא כדי למהוי איבוד נשמה להורג ננוולי' שזה כבודו לנקום נקמתו וכל לכבודו מותר ודלא כפירוש רש"י ולפ"ז א"ש דלפי מה דקיי"ל דאזלינין בתר רובא אין בודקין אותו כלל ומה"ט א"ש ג"כ חנטה הנאמר ביעקב גם אם היא חנטה הפשוטה מי' כבר הוכחתי דחנטה הנאמר ביעקב הי' רק ריקוחין בחוץ (וכן מבואר ג"כ בתרגום יונתן פ' ויחי ובזוהר סוף פ' ויחי ובדרך אמת שם) וח"ו להעלות על הדעת כלל ששלטו ידי' בבחיר שבאבות לחתוך בבשר קדש וגם על חנטה זו אמרו במדרש רבה פ' ויחי שנענש יוסף שאמר הקב"ה וכי אין אכי יכול לשמור צדיקי ר"ל דזה אצלו העדר כבוד שצריך לריקוחין לשמרו והנה בדרושים הצדקתי את הצדיק זה יוסף וביארתי כוונתו לש"ש וטעמו ונימוקו עמו בטוב טעם ודעת ואין כאן מקומו ובנד"ד גם אם י"ל כן מ"מ כיון דאיסור ניוול הוזכר בש"ס וזה שלא נקבר אותה עם הולד אין זכר למו בודאי לא דחינין תני' מקמי לא תני' ואם אנו מחזיקין להמקובל ביד המון היינו להחמיר אבל לא להתיר מש"ז איסור מפורש וגם מי יודע הטעם של זה הענין אם הוא צורך העת או יש בו איזה טעם אחר שאינו צורך המת כלל ואף דר"ל בגמ' בהלנה דאף אם הוא צורך החי שוב אין בו בזיון למת לא דמי דהתם אין הבזיון רק משום דמה דמשהינין מירה דלא איכפת לן בי' ואין אנו חוששין עליו כלל לכך כל שמלינין אותו לאיזה טעם וסבה שוב אין בו בזיון אבל כאן שמנוולין אותו ממש דודאי הוי בזיון שייך שפיר לומר ומשום צורך אחר מבזינין להמת כקושית הגמ' שם ושמא באמת אין בו צורך המת וזו סברא נכונה הוא ועוד דגם שם לא אמרינין סברא זו רק לפי הה"א דהוי

צריך לומר כן ע"כ אבל לפי האמת דנפשט' האבעי' אפשר דשוב לא אמרינן סברא זו ע"כ על עמדי אני עומד להלכה ולמעשה כמ"ש כל זה נ"ל ברור:

שאלה יד

מעשה הי' בחודש טבת תקפ"א לפ"ק שלא נראת הלבנה בטהרתה בלי כיסוי העבים עד ליל שיתסר ואז נראת זכה וברורה בהירה וקודם שנראת הי' לנו צער גדול מאוד עד אין לשער על שלא זכינו לקבל פני אבינו שבשמים פעם אחד בחדש בברכה זו ואמרתי ועניתי הלא בשכנה"ג בא"ח בסי' תכ"ו ס"ק ב' כתב דמצא לשטת סנהדרין לאחד מגדולי האחרונים בשם תלמידי מהרי"ף ובשם הרב המאירי ז"ל דאפי' י"ז בכלל עכ"ד עיי"ש והנה ודאי כל פה יודה ויאמר דראוין הגדולים הללו ז"ל לסמוך עליהם עכ"פ בשעת הדחק אך אולי יתעקש המתעקש לומר דלא יתכן זה בענין ברכה דספק ברכות להקל לזה אומר דזה אינו דהא במסכ' ברכות דף ח' ע"ב רשב"י אומר וכו' פעמים שאדם קורא ק"ש שני פעמים ביום וכו' ושם ט' ע"א מסיק כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק עיי"ש והנה לפי"ז הי' ראוי כומר דלענין ק"ש שאמר רשב"י סמכינן עלי' בשעת הדחק אבל ברוכי לא מברכינן דספק ברכות להקל והרי קיי"ל דמברכין רק השכיבני לא יאמר כמו שפרש"י שם הטעם אבל שאר ברכות מברכין בשעת הדחק וכן פסק הרמב"ם והסמ"ג והטור והש"ע אלמא כיון דקבוע לברך בק"ש ערבית ויש צער לבטל הקביעות מברכין וסמכינן עלי' דר"ש בשעת הדחק ולא אמרינן ספק ברכות להקל מכש"כ כאן שאין כאן רק הברכה והוא המצוה וקבוע בכל חדש וצער גדול הוא לכל איש ישראל שיתבטל ממנה דלא אמרינן ספק ברכות להקל בזה וסמכינן עלייהו בשעת הדחק וז"ב כשמש:
ועוד אומר אני ממ"נ יש לסמוך על הגדולים אלו ולברך בשעת הדחק בליל שיתסר דהא במסכ' סנהדרין פרק היו בודקין דף מ"א ע"ב בסוף העמוד איתי' בגמ' בזה"ל נהרדעי אמרי עד ששה עשר ומובן דהסוברים ולא ששה עשר סוברים עד ולא עד בכלל אמרי' והסוברים ששה עשר כמי סוברים עד ועד בכלל אמרי' וא"כ אומרים אנחנו דיש לסמוך על הני פוסקים הגדולים דאמרי שיתסר כמי עכ"פ בשעת הדחק ולברך דאם נימא ספק ברכות להקל ולא לברוך הלא אם נימא כך א"כ מוכרח הוא דעד ועד בכלל ואפרש שיחתי דהא במסכ' ברכות פרק תפילת השחר דף כ"ו ע"ב בעי' שם בגמ' ר' יהודה דאמר תפילת השחר עד ארבע שעות עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל ועיי"ש בתוס' ד"ה איבע' להו דהקשו התוס' תימא דאמר בנדה כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים אלמא עד ולא עד בכלל ע"כ קושייתם ור"ל דזה הוי להחמיר דאין יכול

להתפלל רק עד ארבע שעות ותירצו וז"ל וי"ל אי אמרינן עד ועד בכלל יש בו ג"כ חומרא שיתפלל ולא אמרינן עבר זמנו בטל קרבנו אפי' במזיד עכ"ל התוס' ורצונם לומר כיון דיש בו להטות החומרא לכאן ולכאן אין להוכיח ולברר הפירוש מכח הכלל דכל שיעורי חכמים להחמיר והבן ועכשיו נחזור לענינינו דאם נימא דזה הוי הקולא שאין מברכין ולכך אמרינן ספק ברכות להקל א"כ ע"כ מוכח דשיתסר נמי בכלל ועד ועד בכלל דהא כל שיעורי חכמים להחמיר והבן זה כי הוא דבר מושכל ומי' ראי' זו יש לדחות די"ל דאף דלענין דלהחמיר על האדם יש להטות החומרא לכאן ולכאן ולכך לא מוכרח ומוכח הפירוש מכח הכלל דכל שיעורי חכמים להחמיר מ"מ מחמת חומרא דלא תשא וחשש ברכה לבטלה אין ראוי לברך בספק מ"מ כבר אסתגרין בקמייתא דראי' הראשונה היא חזקה ובצורה ואמת בס"ד והנה הי' נראה לומר דהאיבעי' הנ"ל דמס' ברכות שהבאתי אי עד ועד בכלל או עד ולא עד בכלל לפי קושית התוס' ותירוצם הנ"ל שהבאתי א"כ עיקר האיבעי' הוי איזה צד נחשב לחומרא אם שאין לו רק זמן מועט הוי החומרא או דהוי החומרא שאם לא התפלל עד שעה רביעית מ"מ חייב להתפלל דהא כל שיעורי חכמים להחמיר א"כ איזה דהוי החומרא בזה כוון ר"י באמרו עד ארבע שעות רק דזה בעצמו הוא הספק איזה מהן הוי החומרא וכיון דפשיט' דעד ועד בכלל א"כ ממילא נפשט דזה הוי החומרא שצריך להתפלל גם בשעה רביעית וכיון דזה הוי החומרא א"כ בהא דמברכין על הירח ג"כ הוי החומרא דגם בשיתסר מחוייב לברך א"כ ממילא מוכח דעד ועד בכלל דהא כל שיעורי חכמים להחמיר והבן מי' ג"ז אינו דהא כתבו התוס' במסכ' חולין דף מ"ו ע"א בד"ה עד ועד בכלל דהאי כללא דכל שיעורי חכמים להחמיר אינו רק במשנה או בברייתא אבל לא במימרא עכ"ל והיא מוכרח שם מן הש"ס דאל"כ לא הוי מקום להאיבעי' אי עד ועד בכלל בהא דאמר שם עד אחת טריפה וכו' עיי"ש וא"כ לפי"ז הא דאמרי נהרדעי וכו' לא הוי רק מימרא וליתא בהאי כלל' שכל שיעורי חכמים להחמיר רק דמ"ש בראשונה היא אמת ויציב ונכון וקיים בס"ד:

שאלה טו

מעין הנובע ממקור החכמה ינבעו לפניו מצפונו תעלומי החכמה חכמתו בחוץ תרונה עמוק עמוק מי ימצאנה. עושה ציצים ופרחים לתורה כשושנה ה"ה אדמ"ו הרב המפורסים הגאון אמיתי פניו פני אפי רברבי רב בגוברין גיבור ואיש במלחמתה של תורה נ"י ע"ה פה"ח צנא מלא ספרא וספרי ותוספתא כק"ש קדוש יאמר לו מו"ה משה נ"י אב"ד ור"מ דק"ק אוהעל:

הנה השאלה הוא מומר הוא פה המחזיק האראנדי וציוונו לו קודם פסח למכור החמץ כדינו ע"פ איש ישראל ווירטשאפטער שלו וכן עשה שמכר כל החמץ ע"י שטר מכירה ומעות ד"ג רק בשטר מכירה התנה עם הלוקח הערל שמה שיצטרך להמומר תוך המועד כל ימי הפסח רשאי ליקח מהערל כפי המכר שמכר כפי הנראה לאדמ"ו בקונטראקט המוסגר ולאחר פסח שמענו וראינו שהמומר עשה מלאכתו במועד דהיינו י"ש ברענין וגם שכר ברייען מאותן תבואות שמכר כפי התנאי שעשה וכעת השאיר לו מאותן שכר שנעשה בפסח שמרים והנה כל אנשי קהילתינו רובם ככולם קנו מאותן שמרים תיכף יום ו' אחר חג ואפו ב' אפיות באשר שהם חושבים לטובה ששומעים שמכר המומר חמצו כדינו וגם בני הכפרים קנו מאותן שמרים למלאכת הי"ש הצריך להם והרבה עשו מלאכתם מלאכת הי"ש עם אותן השמרים לחוד שהי' ע"ע הפסח אצל המומר ויורינו רבינו היכי נידיינו להאי דינא הנה אותן אפיות שנעשה פה עם אותן השמרים לחוד אסרנום מחמת שעבר עליו הפסח כדאית' בשו"ת מהר"ם לובלין סי' קכ"א אף שנתערב אחר פסח משום דדבר המעמיד הוי כמו בעינא ולא סני גם בהשלכת הנאה לים המלח הגם שהגאון ח"י צידד להקל קצת אין אנו יכולים להכניס ראשינו ולהכריע בין גדולי מורים שפסקו לאיסור רק העיקר לנו איך ומה נעשה עם אותן הי"ש הנעשה ע"י שמרים אילו בזה אנו נבוכים לכן אנו שואלים ההתרה ממע"כ אדמ"ו הרב נ"י ולחות דעתו דעת אמיתית. וגם דרוש דרשנו מאת פני אדומ"ו הגאון נ"י להשיבינו כי אותו מומר חשב תמיד שאינו מנסך יינו וכפי המבואר ביו"ד שהוא מנסך וכעת קנה לו הווירטשאפטיר ישראל שלו יינות והניח במרתף שלו תחת רשות המומר וגם המפתח ברשותו רק הווירטשאפטיר השגיח עליו כל יום שאל יגיע פסידא ביינות וכ"פ הלך לבד. במרתף כאשר הוא מודה בעצמו כי דומה שהוא אינו מנסך ע"כ יורנו אדומ"ו על אותן היין המשומר כעת אחר ששמענו את כל אלה אם מותרים המה לשתות יען הצורך לנו לקנות מאתו כי הוא המחזיק הראנדי ואין רשות ליקח לכו ממקום אחר:

תשובה הנה מחמת בגידת הזמן והשליח נחוץ לדרכו לא יכולתי להאריך ואחזתי בסנסני הקיצור בנידון שאלתם בהשמרים שנעשו מהם מלאכת הי"ש הנה המג"א בסי' תמ"ז ס"ק מ"ה הביא בשם מהר"ם לובלין דעיסה שנתחמצה בשמרי שכר אסור דהוי כאילו הוא בעיני' עכ"ד ור"ל משום דהוי דבר המעמיד והנה לכאורה פשטות לשונו משמע דלא מהני השלכת הנאה לים וכן כתב הפ"מ לאו"ח באשל אברהם שם ס"ק הנ"ל וז"ל ויראה דלא מהני חוץ מדמי איסור דהוי כבעין עכ"ד והטעם דהוי כבעין כתב באשל אברהם הנ"ל של הפ"מ בסי' תמ"ב ס"ק ט' משום דניכר פעולתו עיי"ש [ומ"ש בעטרת זקנים בשם

התוס' בע"א דשמרים לא הוי מעמיד דאינו אלא תוסס הוא טעות במח"כ וכבר השיבו הגאון בעל מקור חיים בסי' תמ"ב בביאורים ס"ק וא"ו עיי"ש ועיין בסי' תמ"ב בט"ז ס"ק א' ובמ"א ס"ק א' ועיי"ש בט"ז ס"ק ד' ובמ"א ס"ק ט' ועיין במג"א בסי' תמ"ה ס"ק ה' ו' ודוק] ואני תמה מאד דיהי' טעם החומר של דבר המעמיד מה שיהי' מ"מ ודאי דפחות משששים באינו מינו הוא יותר חמור דהרי אנחנו רואין דדבר המעמיד לא אסרה התורה רק דרבנן אסרוהו כמו שהסכימו כל הפוסקים [ועיין במ"א סי' תמ"ב ס"ק ט' ובחק יעקב שם ס"ק ט"ז מ"ש בשם התוס' והאו"ה ובחק יוסף שם ס"ק יו"ד ובפ"מ בא"א שם ס"ק ט'] ובפ' משששים אסרה התורה כדקיי"ל טעם כעיקר דאוריי' וא"כ אם בפ' משששים קיי"ל לאחר הפסח דסגי בהשלכה מכש"כ במעמיד דכל עיקרו הוא רק דרבנן דסגי בהשלכה **(הג"ה אף דבשאר איסור דרבנן מעמיד לא בטל הלא בשאר איסור דרבנן בעינן ששים ג"כ אף בלא מעמיד רק דבאיסור זה דהוא רק קנס הקילו א"כ מכש"כ דמקילין באיסור זה לענין מעמיד.)** ולא מיבעי אם יש ששים רק דהוי דבר המעמיד ודאי דסגי בהשלכה דודאי קיל דבר המעמיד ביש ששים מתערובות פחות משששים אף באין דבר המעמיד דהא ודאי הפעולה של הטעם בפ' משששים הוא יותר חזק לענין האיסור מהפעולה של דבר המעמיד דהא בכל איסורי תורה התירה התורה בששים אף במעמיד ובפ' משששים אסרה התורה באינו מינו אף באין מעמיד א"כ בלאה"פ דקנסא דרבנן דשרי בהשלכה בפ' משששים דחמיר מכש"כ במעמיד דקיל אלא אפי' באוך ששים והוא דבר המעמיד מ"מ כיון דכל א' בפ"ע אינו נאסר בהשלכה מנ"ל לומר דע"י צירוף נאסר ומנין לנו לחדש דבר כזה וגם אין זה במשמעות דברי המ"א כלל שיהי' האיסור ע"י צירוף חק משמע דע"י מעמיד לבד אוסרין אף אם יש ששים וא"כ קשה מאוד אע"כ דכוונת המג"א ומהר"ם לובלין באין הפסד מרובה דאז אין מתירין בלא השלכה רק ביש ששים אז אם הוא דבר המעמיד אסור ולא מהני ששים אבל בהפסד מרובה דאז מתירין ברוב בעלמא אף בפחות משששים כמבואר במ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ד ובחק יעקב שם ס"ק מ"ט וכן על ידי השלכה דמותר אף בפחות משששים אף באין הפסד מרובה לא מיירי דזה פשיטא וא"צ לפנים כלל דלא חמיר ענין דבר המעמיד דרבנן מטעם כעיקר דאורייתי' וזה ברור לדעתי בכוונת מהר"ם לובלין והמ"א וגם מהראיה שהביא המ"א לא מוכח כלל לאסו' בהשלכה דמהיו"ד סי' קכ"ג סעי' ט"ו אין ראי' לאסור בהשלכה דשם ביי"נ לא מהני השלכה אבל כאן דהוא רק קנסא מהני כמבואר בט"ז ס"ק י"ח ובמ"א ס"ק מ"ה ואם איירי שם בסתם יינם דמהני השלכה לענין הנאה כמבואר שם ביו"ד בסי' קל"ד סעי' א' ודאי דלא איירי בסי' קכ"ג מתקנת' דהשלכה רק מגוף הדין דנאסר כולו מכח דלטעמי' עביד ואסור כולו

בהנאה כל זמן שלא השליך כמבואר בש"כ סי' קל"ד ס"ק ז' עיי"ש ואינו בטל אפילו באלף אף דיי"נ בשאר דברים בנ"ט רק יין ביין בכל שהוא כמבואר בגמ' ופוסקים וביו"ד בסי' קל"ד שם מ"מ העיסה אסורה אפי' באלף משום דלטעמי' עביד וכן מבואר בתוס' והרא"ש בע"ז דף ל"ד והוי דינו כמו יין ביין דהוי במשהו אבל מתקנתא דהשלכה דמהני אף ביין ביין בסתם יינם אף להמחבר דהוי במשהו לא מיירי וסמך אסי' קל"ד וזה ברור לדעתי רק דשם לא אהני תקנתא דהשלכה רק לענין הנאה כמבוא' בסי' קל"ד שם ולא לענין אכילה ושתי' וכאן דהוא רק קנסא שרי אפי' באכילה כמבואר במג"א ס"ק מ"ה וגם יש לחלק בין לטעמי' עביד' דהיינו שהטעם נרגש כמבואר בש"ך יו"ד סי' צ"ח ס"ק כ"ח ובין דבר המעמיד דאין הטעם נרגש והפ"מ הקשה על לשון המ"א דכתב דהוא רק קנסא משמע דהוא רק קנסא בעלמא מש"ז מהני השלכה אבל בשעה ששית דהוא ג"כ רק דרבנן לא מהני פדיון כיון דאינו משום קנס והלא בסתם יינם מהני פדיון משום שהוא דרבנן ע"כ קושיתו ובמח"כ טעה בזה ולק"מ דמשום שהוא דרבנן לא מהני השלכה רק להתיר בהנאה כמו שהוא בסי' קל"ד וכן בשעה ששית אין ראוי שיועיל הפדיון רק לענין הנאה אם נתערב אבל לאחר הפסח כיון דהוא רק משום קנסא מועיל גם לענין אכילה וזה ברור ודוקא כשנתערב לאח' הפסח בפחות משששים אבל כשנתערב בפסח בפחות משששים והיה שם כזית דעבר בב"י ועבר עליו הפסח אינו מועיל הפדיון לענין אכילה כיון דעבר בב"י על זה התערובות וכן בהפסד מרובה דמהני ביטול ברוב בלי השלכה אינו מועיל רק כשנתערב לאחר הפסח אבל כשנתערב בתוך הפסח ועבר עליו בב"י אינו מועיל כן מבואר במ"א ס"ק מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה עיי"ש והראי' שהביא המ"א בסי' תמ"ב סעי' ה' משם ודאי אין ראי' לאסור בהשלכה דהא שם מיירי בפסח דלא מהני השלכה בתערובות אף במשהו שנתערב בפסח ואין דבר המעמיד ואמר שם דבדבר המעמיד אף קודם הפסח לא מהני ס' לקיימו בפסח דהא בפסח לא מהני השלכה וז"ב וא"כ כיון דמהראיות הנ"ל אינו מוכח כלל לאסור השלכה לאחר הפסח בדבר המעמיד ע"כ לא מיירי המ"א כלל לענין תקנתא דהשלכה ואין להביא ראי' מדברי הרמב"ן בתשובה שהביא המ"א בסי' תמ"ב ס"ק ט' שכתב וז"ל ונפלאתי על דבריו דהכא כיון דהוא מעמיד חשוב כאילו הוא בעינא כו' עיי"ש משמע דחולק על ר"ת ואוסר בכ"ע מכח דבר המעמיד ואינו מתיר גם בהשלכה מדלא כתב תקנתא דהשלכה ואף דשם מיירי להשהות בפסח מ"מ הרי כתב אח"כ ועוד הא ר"ש לא מתיר רק בששהא חמץ ואחר הפסח נתערב כו' עיי"ש א"כ משמע קצת דדבריו הראשונים הוא אף בנתערב אחר הפסח דהא מהרמב"ן ז"ל ודאי אין ראי' דהא איהו דסובר במלחמות בפסחים בפ"ב דאף בחמץ בפסח עצמו

שנתערב שמועיל הפדיון לענין הנאה למכרו לעכו"ם תיכף ואם בחמץ באיסור הנאה דאורייתא ובנ"ט ובזמן איסורו מתיר ע"י פדיון איך יעלה על הדעת שאח' הפסח דהוא רק קנס ודבר המעמיד דרבנן יאסר ע"י פדיון א"ו דלא מיירי מתקנת' דפדיון ואין צריך לומר כלל כיון שגם למכור בפסח עצמו מועיל לדידי' וזה ברור לדעתי כשמש בצהרים ולפי"ז מ"ש החק יעקב בסי' תמ"ב ס"ק ט"ז וז"ל ומ"מ נ"ל דאפשר דכל הני דאמרינן דלטעמי' עבידי כו' לא גרעי מנתערב פחות מס' כו' עיי"ש הנה אף שכתב בלשון ספק במח"כ אין בזה שום ספק כלל דכוונ' בהספק הוא די"ל דדבר המעמיד אינו חמור מפחות מס' וי"ל דחמו' יות' משום דפעולתו ניכר והוי כבעין אבל לא שם אל לבו היטב דאיך אפש' לומ' דזה חמו' כיון דזה אסר' התורה וזה התיר' התורה א"ו ש"מ דפעולת דבר המעמיד אינו כמו פעולת טעם כעיק' לענין איסו' וז"ב:

והנה מצאתי לי חבר בספר מקור חיים בביאורים ס"ס תמ"ז וז"ל עוד כתב המ"א דאם חימץ עיסה בשמרי שכר שעבר עליו הפסח אסור ונראה דגם כאן מהני הולכת איסור דלא עדיף מעמיד דרבנן מטעם גמור שהוא מדאורייתא דסגי בפדיון עכ"ל והוא רב מובהק וראוי לסמוך עליו והנה מה שכתב החק יעקב וז"ל ומדברי קצת האחרונים שהבאתי מבואר דכולו אסור דהוי כמו בעיני' עכ"ד הנה לענ"ד אין ראי' כלל לא ממהר"ם מלובלין ולא מהמ"א דהם לא מיירי רק מעצם הדין דהוי כמו בעיני' דהיינו כמו טעם בעין שהוא פחות מששים ולא כמו ע"י תערובות משהו אף שהוא רק משהו וא"כ אסור כולו בלא עשה התקנה וכמ"ש הש"ך ביו"ד סי' קל"ד שהבאתי לעיל ומסקנתא לא מיירי וכבר נשמע התקנה וכש"כ מהט"ז דאין ראי' דהא איירי משתי' בפסח הדבש שהחמיצוהו בשמרי שכר דלא שייך תקנת' דהשלכה וזה ברור ומ"ש ראי' מהרמב"ן סבר בואחתי בדברים נכוני' בס"ד דודאי אין ראי' מדבריו כלל ומי' במקום הפסד מרובה גם הח"י מתיר ונידון דידן הפסד מרובה הוא ובפרט דדעת הרשב"ם הביאו התוס' ביבמות דף פ"א ע"ב ד"ה כולן ובזבחים דף ע"ב ע"ב ד"ה כולן וכן הוא דעת הרמב"ן במלחמות פ"ב דפסחים והמרדכי ס"פ כל הצלמים והג"א שם בד"ה ולא התירן כו' וחמץ כו' בשם הרשב"ם ורש"י דחמץ בפסח שלא במינו בנ"ט ואסור בהנאה דיוליך דמי הנאת חמץ כים המלח ומותר בהנאה רק באכילה אסור דס"ס טעם חמץ קטעים רק דלא קי"ל כן בפסח רק כהתוס' ביבמות ובזבחים והרז"ה בפסחים ובע"ז והרא"ש בע"ז והר"ש בסוף ערלה והר"ן בעא ובפסחים עיי"ש מ"מ לאחר הפסח דהוא רק תקנתא דרבנן ראוי לסמוך על העמודים הגדולים רש"י והרשב"ם והרמב"ן והמרדכי והג"א שהם מתירין בהנאה דאיסורו מה"ת בפסח עצמו ע"י פדיון עכ"פ ראוי לסמוך עליהן לאחר הפסח דהוי קנסא בעלמא וקיל

משאר דרבנן כמבואר בפוסקים אף לאכילה ובפרט בדבר המעמיד דנם באיסורי תורה הוי דרבנן והוי ממש כמו דאמרינן במס' חולין אינהו מיכל אכלי לדידן מסתם נמי לא סתים ובודאי ראוי לומר דגם החולקין תוך הפסח מודים לאחר הפסח ובאמת כן קיי"ל כמו שפסק זקני הרמ"א ז"ל וכש"כ בדבר המעמיד ובפרט דר"ת ז"ל מתיר לשהותו לכתחילה בפסח הדבש שנתחמץ בשמרי דבש שהוחמץ בשמרי שכר בלא פדיון כלל ואף דקיי"ל כהרמב"ן החולק עליו מ"מ לאחר הפסח וע"י פדיון ראוי לסמוך עלי ולדעתי אין שום חולק בזה ואף אם היה איזה חולק הלא קיי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל ובפרט בקנסא בעלמא ועיין בפרי מגדים באשל אברהם שלו בסי' תמ"ח ס"ק ג' שכתב כללא דמילתא ספק מעשה וספק פלוגתא כל שעבר הפסח קנסוה אבל ספק פלוגתא ומעשה לאחר הפסח מודינא דספק דרבנן לקולא עכ"ל והנה לכאור' היה נראה לומר דכאן בנידון דידן לא יצטרך גם להשלכת הנאה לים המלח דהא כבר כתבתי דבהפסד מרובה מותר ע"י ביטול ברוב לחוד בלא פדיון וכבר הוכחתי דדבר המעמיד קל מפחות משששים וא"כ אין צריך לפדיון כלל בהפסד מרובה מי' דין זה שכתבו הפוסקים דבהפסד מרובה מותר ע"י ביטול ברוב תמי' לי מאד דדין זה אין לו מציאות כלל ולא משכחת לה כלל בשום אופן דאי ע"י פדיון א"צ להפסד מרובה כמבואר בדברי הרמ"א ז"ל ובכל הפוסקים ואי בלא פדיון קשה מה מועיל הפסד מרובה שלא יצטרך להשליך דמי איסור הנאה הלא כיון שאין נפסד מן ההיתר כלום לא הוי הפסד מרובה כלל מה שנפסד האיסור הנאה דהלא התורה אסרו או רבנן אסרוהו דאיסור הנאה הוא דהא אם הי' בעיני' ודאי היה צריך להשליכו א"כ למה ירויח ע"י מה שנתערב ואין נפסד ע"י התערובות כלל במה שמשליך דמי איסור הנאה דומה לזה הקשה הש"ך ביו"ד בסי' ק"ל ס"ק ט"ו על הב"ח ודו"ק כי זה כוונתו רק שהוא בשינוי הלשון מי' באמת על המג"א לק"מ דהמ"א לא כתב לענין ביטול ברוב להקל בה"מ רק סתם המיקל לא הפסיד ור"ל אף בלא הפסד ולק"מ ור"ל דמי שרוצה להקל אף בלא פדיון רק ע"י ביטול ברוב הרשות בידו דיש לו על מי לסמוך לומר דרבנן לא קנסו בכה"ג ומי שאינו רוצה להקל כ"כ יקל עכ"פ ע"י פדיון כדברי זקני הרמ"א אבל הח"י שכתב להקל בה"מ ע"י ביטול ברוב לחוד ובתראי דבתראי שהעתיקו דברי החק יעקב במח"כ כולם שנו ברואה דדין זה אין לו מציאות כלל כמ"ש וזה ברור בס"ד וא"כ לפ"ז הרווחנו דגם בלא ה"מ ובלא פדיון המיקל לא הפסיד ומכש"כ בהפסד מרובה וע"י פדיון והנה לכאור' היה עולה על הדעת דכאן א"צ פדיון כלל דהא עקרו של הפדיון הוא שלא יהנה מהאיסור דכיון שהפסיד כנגדו בדמיו אין לו הנאה מהאיסור דהא בעד אלו הדמים הי' יכול לקנות היתר א"כ לפ"ז י"ל דהיינו דוקא באיסור

הנאה שלו צריך לפדיון דהא בלא הפדיון הי' נהנה מהאיסור דאם לא האיסור הי' צריך לקנות מן ההיתר לכך צריך להפדיון כדי שלא יהנה רק דצריך לכתחילה להשליך כדי שלא יהנה לאדם דאל"כ הרי מחשב הנאה שנהנה מדמי איסורי הנאה והא דשרי במוכר במוכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו היינו במוכר כולו בב"א דאינו מתיר השאר אבל במתיר השאר צריך להשליך דוקא [עיין בתוס' מס' ע"א דף ע"ב ע"א דיה אמר רב] אבל בנד"ז שלקחו בעד מעותיהם מן האיסור א"כ אין להם הנאה כלל דהרי שלמו כמו בעד היתר ואף שנתנו הדמים למוכר ולא השליכו הרי בשגנה נהנו מהדמים אבל אין ראוי לאסור הי"ש דהרי אינו נהנה מהשמרים ואף דאם אינו משליך לים המלח או למקום שנמצא לא הותרו השאר כמבואר בש"כ סי' קל"ד ס"ק יו"ד היינו משום דשם באמת מדין תופסת את דעי' אתינין עלי' כמבואר בתוס' יבמות פ"א ע"ב דלא כרשב"ם ועוד בשאר מקומות שציינתי לעיל א"כ צריך להשליך דוקא אבל בהא דמקלינין בחמץ לאחר הפסח ע"י השלכה אף דחמץ אינו תופס את דמיו ע"כ היינו משום דכיון דאין לו הכאה לא קנסו א"כ נראה להתיר בכה"ג מיהו כד דייקינין שפיר זה אינו דהרי כשאיסור הנאה בעין לא מהני השלכה לכ"ע רק כשנתערב עכ"פ ברוב כמבואר בחק יעקב סי' תמ"ז ס"ק נו"ן והוא פשוט א"כ כל זמן שהיה בעין היה אסור בהנאה אף שנתן דמים כבר בעדו א"כ ממילא הרי נתחמץ באיסורי הכאה וצריך להשליך דמיו עכשיו שלא יהנה מאיסורי הכאה והבן כי נכון הוא בס"ד בהא נחתי ובהא סלקי דהיי"ש מותר בהנאה על ידי השלכת דעי השמרים למקום שהוא אבוד כגון נהר עמוק מקום שא"א למצא כמבואר בש"כ יו"ד סי' ק"י ס"ק מ"ג ושם בסי' קל"ד ס"ק יו"ד ועיין בא"ח סי' תמ"ז בהלכה ב' ס"ק ל"ח וזה ברור להלכה ולמעשה בס"ד:

ובנידון היין זה א"צ לפנים כלל דהוא יי"נ האסור בשתיה לכל בני ישראל ואף מסגרת וחותם בתוך חותם לא מהני כיון שהיי' עומד ברשותו והוא שלו של המומר ואין נתפס עליו כגנב ולא הביאו ממרחקים ואין ישראל דר בחצר שהיין שם ואין פתחו פתוח לרה"ר כמבואר כל זה ביו"ד סי' קל"א ובזה אצא ואומר שלום:

בעזה"י יום א' י"ב מנחם אב תק"ה לפ"ק

שאלה טז

מאל רוכב ערבות רבוא רבבות ברכות וטובות לכבוד ידיד ה' וידיד עמו וידידי הרב המאור הגאון האמתי המפורסם בכל הגולה צדיק יסוד עולם נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מוהר"ר משה ספרא רב' דישראל נ"י לנצח האב"ד ור"מ דק"ק פרעסבורג המעטירה

והמדינה יצ"ו מחמת נחיצת ויריטת בעה"ג לא יכולתי לבא בארוכה כראוי לגאון ישראל כי"ב כי פתאום נתוודע לי מנסיעתו כד קאים חד כרע' אארעא וחד כרע' אעגלה על כן באתי בקיצור אמרים רק על מלתא חדא שנתקשה בה הדר כבוד גאונו בסידור האריז"ל ובאמת הוא פליאה נשגבה והנה כת"ר א"צ לא לגמרא דידי ולא לסברא דידי ואתו החכמה והמדע בכל עוז ותושי' הן בנגלה הן בנסתר כל רז ממנו לא נעלם רק ענוותו תרביני ובאמת כבר ישב הגאון כ"י במכתבו בטוב טעם ודעת והצדיק את הצדיק דמעיקרא קדוש עליון האר"י זצוק"ל והנה מטיבותי' אמינא דכבר העיר בזה בספר דרכי נועם וזה לשונו מה שקשה בסדור בספר הכוונות המכונה להאר"י ז"ל שחבר ר"מ פאפרש ז"ל וזה לשונו שם בענין שאור וחמץ כו' התמי' היא גלוי' לעין כל שהוא בהיפך מהדין ומשנה המפורשה כו' והיא דלא כב"ש ודלא כב"ה ואף שלא נמצא באמת במכתבי האריי זלה"ה זה הנז' מ"מ גם הוא לא קטיל קני' באגמא הוי אך יובן עפ"י שכתב המקובלים שכמו שזי"ן דקדושה עומדים בנצח והוד דאריך דקדושה איהו בנצח ואיהי בהוד כן זו"ן דקליפה הם בנ' וה' דאריך דקליפה אך שם הוא היפך הקדושה שהנוקב' בנצח ודוכר' בהוד כדאית' בזוהר פ' פנחס דף רל"א ע"ב יותרת על הכבד דשלטא איהו על דכור' דילה מצח אשה זונה וגו' ולכן איהי בנצח ואיהו בהוד והרמז לזה כאשר תכתוב נצח במלוי כזה נו"ן צד"י חי"ת המלוי גימ' לילית להורות שהיא כלולה בנצח והמלוי של הוד כזה ה"י ו"ו דל"ת הוי המלוי לבד בלי אותיות של התיבה עצמה הוד גימ' מות והוא סמאל מלאך המות ולכן כנגד זה בקדושה הלילית בעונות יונקת מן הנצח ששם הוא דכורא בסוד ושפחה כי תירש גבירתה וס"מ יונק מן ההוד בעונות בסוד בא נחש על חוה והיוצא מזה שבטומאה להיפך מהקדושה שהזכר עומד בהוד דקליפה ויונק מנוקב דקדושה והנוקב' דקליפה עומדת בנצח ויונקת בעו"הר מזכר דקדושה א"כ לפ"ז דברי הס' כנים שדבר מבחינה עצמם של הס"מ ולילית וכך פירושו הנה החמץ רומז לס"א הזכר לכן הוא בכזית ר"ל שהזכר הוא מכונה בכזית לפי שהוא סוד דכור' דוגמת הקדושה כקוף בפני אדם וכן הנקבה שלו הנקראת שאר היא מכונה בכותבת כמו בקדושה אמנם אנו שמבערין למטה החמץ ושאור כוונתינו לבער הס"א הנקראים ג"כ חמץ ושאור מנוקב' העליונה רצוני בזה לומר לבטל כח אחיזתם ויניקתם מזו"ן דקדושה שאף מה שיונקים מזעיר אינו אלא באמצעית הנקב' דז"א כנודע והרי אחיזתם שם היא להיפך שאחיזת הס"מ הוא בנוקבא דקדושה שהיא כותבת ולכן נפסק הדין למטה חמץ שיעורו לבער בכותבת שלא ינק ממנה ששיעור יניקתו היא בככותבת וכן הפלונית אחיזתה בז"א דקדושה שהוא כזית ונמצא ששיעור יניקתה מהקדושה היא בכזית לכן

נפסק שאור בכזית כדי לבטל שיעור יניקתה וא"כ אלו ואלו דברי אלקים חיים הן ודברים אחדים רק שהמקובלים דברו מבחינת עצמן וכינוייהם ובעלי התלמוד כוונו אל מקום אחיזתם ויניקתם משם שזהו עיקר סגולת הביעור כנודע ודו"ק עכ"ל ספר דרכי נועם והנה עדיין קשה לדברי בעל הספר הנ"ל דא"כ דברי המלקט והמסדר הסידור הקדוש הנ"ל הוא רק לב"ש ולא לב"ה דהלכתא כוותי' דאינו מחלק כלל לכך נ"ל להוסיף נופך על דברי הספר הנ"ל ויתישב הכל בס"ד והוא דנ"ל שכוונת הסידו' הקדוש להסבי' טעם ב"ש וגם טעם ב"ה ולהבין במאי פליגי ע"ד הסוד והוא שהטומאה הוא להיפך מהקדושה שהזכ' עומד בהוד דק' ויונק מנוקב' דקדושה והנוקב' דטומאה עומדת בנצח דטומאה ויונקת מזכר דקדושה והנה בבחינת עצמן החמץ הוא דכור' ומכונה בכזית שהוא סוד דכורא דוגמת הקדושה כקוף בפני אדם והשאו' הוא נוקבא מכונה בככותבת דוגמת הקדושה לכך כיון שהחמץ הוי דוכר' ומכונה בכזית והשאו' נוקבא ומכונה בככותבת לענין הדין הוי להיפך לב"ש דאנו שמבערין השאור והחמץ למטה כוונתינו לבער הס"א הנקראים שאו' וחמץ ס"ם ולילית מזו"ן דקדושה עליונה ולהוציא אותם משם ולבטל כח אחיזתם ויניקתם וחיותם משם ואחיזתם הוא להיפך מעצמותם וב"ה סברי ע"ז צריך לשרש אחריה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם כתיב ולכך זה וזה לחומרא בכזית דחמץ הגם שמצד יניקתו ראוי להיות בככותבת מ"מ הוי בכזית להכריתה גם מצד עצמותה לכלה פשע להתם חטאת ושאור הגם שמצד עצמותה היא כותבת מ"מ צריך להכריתה גם מצד יניקתה והלכה כב"ה ורוח הטומאה יבוער מן הארץ ולא ישא' לו שורש ולא ענף לא יניקה ולא עצמות וכשיכרת הרע יתגלה הטוב ונגלה כבוד ה' ב"ב אמן:

שאלה יז

נסתפקתי בחמץ שנתערב בו משהו תוך הפסח שדינו מבואר שאסור ושהא לאחר הפסח ומותר ונשתהא עד הפסח הבא אם מותר לאכול בפסח משום דכבר נתבטל אחר הפסח הראשון ודומה לחמץ שנתערב בו משהו קודם פסח שמותר בפסח משום שכבר נתבטל וה"נ דכוותיה או נימא דאסור דאם הוי טעמא דשרי' לאחר הפסח משום דנתבטל שפיר הוי אמרינן דגם בפסח הבא שרי אך די"ל דביטול לא שייך רק בעת נפילה כמו דאמרינן בנתערב משהו קודם פסח שמותר גם בפסח אף דמשהו בפסח אסור שאני הכא דכבר נתבטל בשעת נפילה ומהיכי תיתי שיהיה חוזר וניעור מעצמו בפסח אם אינו כ"ט בפסח ובזה כ"ע מודים ועיין בפוסקים וא"כ ה"ה להיפך באם נתערב תוך הפסח כיון דבשעת נפילה לא נתבטל והוחזק לחמץ האיך יתבטל אחר הפסח מעצמו א"ו הא דשרי לאח'

הפסח לא משום דבטל לאחר הפסח רק משום דאח' הפסח אין זמן איסו' חמץ וכל עצמו של חמץ שעבר עליו הפסח הוא רק מטעם קנס משום דעבר בבל יראה והכא בתערובות משהו לכ"ע לא עבר בב"י וא"כ לא קנסינן לי' לכך שרי לאח' הפסח כמו שאר חמץ דמות' אבל מידי חמץ לא נפקא כיון דלא נתבטל בשעת כפילה ואסו' בפסח הבא ואין להקשות איך מצינו דבר הנית' שיהי' חוז' לאיסורו לק"מ דבשלומא אם הוי ניתר בזמן האיסו' שפיר הוי קשה או אם הוי חוז' לאיסורו בזמן ההיתר אבל הכא כיון דלא כיתר רק לאחר הפסח דשעת היתר הוא דחמץ גמור מותר והאי כיון דליכא למקנסי' כיון דלא עבר בב"י הוי כשאר חמץ שלא עבר עליו הפסח ובפסח שמגיע זמן איסור חמץ גם זו אסור והזמן גרמא דחמץ מקרי כיון דלא נתבטל בשעת נפילה וראי' לדבר דאחר הפסח דשרי הוא משום דליכא למקנסי' כיון דלא עבר בב"י, ואף היכא דלא נתבטל שרי דהא מין במינו קיי"ל דבטל ברובא מדאורייתא בכל האיסורים ומדרבנן צריך ששים ואם נתערב קודם פסח חמץ מין במינו ברוב אסור אף בפסח דלא גרע משאר איסורים דצריך ששים עכ"פ מדרבנן ודוקא לענין משהו מקלינין בנתערב קודם פסח דחומרא דמשהו אינו רק גבי חמץ דלא מהני ביטול וכיון דקודם פסח שעת היתר שפיר בטל וכיון דנתבטל בשעת נפילה תו לא הדר לאיסורא אבל בפחות מששים דאף בשאר איסור אסור ממילא דלא הוי ביטול הלל וא"כ אף קודם פסח לא נתבטל כלל ואסור בפסח ואעפ"כ שרי לאחר הפסח דכיון דמ"מ מן התורה בטל ברוב א"כ תו לא עבר בב"י ולא קנסינן לי' עיין בריש סי' תמ"ב בא"ח ובח"י שם אלמא אפילו היכא דלא שייך למימר דבטל כיון דלא עבר בב"י לא קנסינן לי' ואותו התערובות שכתבנו שנתערב מין במינו ברוב דשרי לאחר הפסח ודאי דאסור בפסח הבא דלא עדיף משאם נתערב כה"ג קודם פסח דאסור בפסח וזה פשוט וברור וא"כ ודאי ה"ט כמ"ש דחמץ מקרי ולאחר הפסח שרי כיון דלא קנס ובפסח הבא אסור כיון דהגיע זמן איסור חמץ וא"כ ה"ה בנתערב משהו בפסח עצמו י"ל כן כמ"ש וגם י"ל להיפך דבאמת אף במקום דלא שייך ביטול מ"מ כיון דלא עבר בב"י לא קנסינן לי' ושרי לאחר הפסח ובכה"ג ודאי דבפסח הבא אסור כיון דלא הוי ביטול רק אם נתערב משהו כיון דכל איסורים שבתורה בטלי בס' וה"ט דשיערו חכמים דטפי מס' ליכא טעמא דאיסור' כלל וא"כ ודאי דגם בפסח ליכא טעם דחמץ כלל וממשו ולא טעמו הא בטל אפילו ברובא בכל איסורין ומכ"ש באלף רק דארי' הוא דרביע עלה חומרא דחמץ דאף דליכא טעמא ובטל מ"מ החמירו חכמי' וא"כ לאחר הפסח דאזדא לי' חומר' זו וממילא בטל וא"כ אף בפס' הבא שרי דהוי כנתבטל קוד' פסח וג"כ י"ל דחכמים אמרו דלא לבטל בפסח כלל ואסור באכילה ובהנאה כמו חמץ גמור אך אם

שהא לאחר הפסח מותר כיון דבפסח גופא מותר מן התורה א"כ תו לא עבר בב"י ולא קנסינין לי' אבל מבטל לא בטיל כיון דלא נתבטל בשעת נפילה וא"כ אסור בפסח הבא והואיל והסברא והדעת מראה פנים לכאן ולכאן ונותן טעם לכל צד ואל אשר יהי' הרוח ללכת שמה ילכו וכדי לברר וללבן אצלול במים אדירים ים התלמוד צי אדיר לא יעברנו ונבא דרך האתרים לתור ולחפש לדעת איזה מקום בינה ואיזה דרך ישכון אור בש"ס דילן שהוא אב ומקור הכל ומיני' בי' אבא ליזול בי' נרגא והיה כעץ שתול על פלגי מים מתוקים מדבש ונופת צופים ועליהו לא יבול בע"ה ועד א' נאמן באיסורין דנ"ל להביא ראי' דאסור בפסח הבא דבגמרא דפסחים דף כ"ט ע"ב איתא אמר רב חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו במשהו רב לטעמי' דאמר כל איסורים שבתורה במינו במשהו שלא במינו בנ"ט רב גזר חמץ בזמנו שלא במינו אטו מינו ופירש רש"י הואיל ובכרת הוא שלא בזמנו במינו אסור כר' יהודא ופירש רש"י דאמר לאחר הפסח דאורייי' הלכך אף תערובות אסור ושלא במינו כו' אטו מינו כול' האי לא גזרינן עכל"ה ולכאורה יש ראי' מכאן דבנדון דידן שרי בפסח הבא דהא רב כיון דסבר כר' יהודא דאמר לאחר הפסח בלאו ולא מטעם קנס א"כ הוי אחר הפסח לדידי' כמו פסח הבא לדידן דקיי"ל כר"ש דלא אסור לאחר הפסח רק מטעם קנס וא"כ בשלומא אם אמרינין כמ"ש הסברא לקולא דבטל גם בפסח שנעשה בו התערובות רק דארי' הוא דרביע עלי' חומרא דחמץ א"כ ה"נ שלא במינו בטל ב"ס גם תוך הפסח רק דאמרי' ארי' הוא דרביע עליו חומרא דחמץ שים בו כרת לכך אסור וא"כ אחר הפסח דאזלה לה חומרא זו דאין בו כרת רק לאו שרי דהא נתבטל אבל אם אמרינין כמ"ש הסברא לחומרא דחכמים אמרו דלא לבטל בפסח וכיון דלא נתבטל בשעת נפילה תו לא בטל ולאחר הפסח דשרי היינו משום דקי"ל כר"ש דהאיסור הוא משום קנסא דעבר בב"י ובמשהו לא עבר ולא קנסינן לי' א"כ קשה רב דסבר כר' יהודא אמאי אמר דלאחר זמנו שלא במינו בנ"ט נהי דשוב ליכא כרת והוי דינו כמו שאר אסורים מ"מ כיון דנתערב תוך הפסח ולא נתבטל בשעת נפילה גם אח"כ לא יתבטל וחמץ שעבר עליו הפסח דאורייתא הוא לדידי':

ומי' כד דייקינן שפיר אין ראי' מכאן דמאן לימא לן דכולה מילתא דרב אייריי בנתערב תוך הפסח ותני הדין של החמץ הנ"ל בזמנו ושלא בזמנו דילמא ה"פ חמץ בזמנו דהיינו אם נתערב בזמנו בין במינו ובין שלא במינו במשהו כו' כדמפרש טעמי' ושלא בזמנו דהיינו אם נתערב שלא בזמנו ששהא בעיני' ונתערב לאחר הפסח שלא במינו בנ"ט כו' כדמפרש טעמי' והשתא א"ש דנתבטל בשעת נפילה וזה נכון דהא ע"כ בנתערב אייריי וא"כ ליכא ראי' מכאן היוצא מדברינו אלה דלסברא שכתבתי לקולא י"ל דכולה מילתא

דרב בנתערב תוך הפסח איירי ואמר הדין של החמץ הנ"ל בזמנו ושלא בזמנו ולסברא שכתבתי לחומרא ע"כ הא שלא בזמנו דרב איירי שנתערב שלא בזמנו ושם בדף ל' ע"א אמרינין אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור במשהו כרב שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר"ש ומקשה הגמרא מי אמר רבא הכי והא אמר רבא קנסא קא קנס ר' שמעון הואיל ועבר על בל יראה ובל ימצא ומשני ה"מ בעיני' אבל ע"י תערובות לא ופירש רש"י ואפי' שהא בעיני' ועבר עלי' לא קנס למיסר תערובות דילי' עכ"ל ויש להבין מאי כוון רש"י בזה דרש"י פרשן הוא ולא פסקן ועוד מנ"ל לרש"י דילמא בשהא בעיני' הואיל ועבר בב"י קנס ומי' כד מעיינת שפיר תמצא דרש"י ז"ל מוכרח לפרש כן דהא דאמר ע"י תערובות לא יש לפרש בשני אופנים או שנפרש ה"מ בעיני' שעבר הפסח על חמץ בעין כיון דעבר בב"י קא קנס אף לאסור התערובות שנתערב אח"כ אבל ע"י תערובות לא פי' שעבר הפסח על תערובות חמץ דלא עבר בב"י לא קנס [ומה שקשה ע"ז עיין בסמוך] וגם יש לפרש דכול' מילתא קאי אחמץ בעין שעבר עליו הפסח וה"פ ה"מ בעיני' שנא נתערב אחר הפסח אם אסור משום קנס אבל ע"י תערובות שנתערב אחר הפסח שרי דלא קנס למיסר תערובות דילי' ועל פירוש הראשון קשה תרתי חדא מאי התחיל להקשות דקארי לה מאי קארי לה והא א' רבא ר"ש קנסא קא קנס הואיל ועבר על ב"י כו הלא קושיתו הוא תירוצו דהא המקשן בעצמו אמר בדברי רבא הואיל ועבר על ב"י לא מבעי' באיסור משהו דודאי לא עבר בב"י אליבא דכ"ע אלא אפי' בנ"ט להפוסקים דפסקו דאינו עובר בב"י רק בכזית בכדי אכילת פרס קשה ואף להפוסקים דפסקו דעובר בב"י אף דליכא כזית בכדי אכילת פרס רק כיון דאיכא כזית בכל התערובות עובר במקום דלא נתבטל מ"מ קשה מאי מקשה הגמרא דילמא רבא איירי דליכא כזית חמץ בכל התערובות וא"כ לא עבר בב"י ומותר לר"ש אבל לר' יהודא אסור ואשמועינן רבא דהלכתא כר' שמעון וביש כזית בתוך התערובות דעבר בב"י לא הוצרך לאשמעינן לסברת המקשה דכבר נשמע באמרו ר"ש קנסא קא קנס וכאן לא מיירי במאי דמדה ר"ש רק במאי דנ"מ בין ר' יהודא ור' שמעון כגון במקום דלא שייך קנס דהוא קאי אפלוגתא דרב ושמואל דרב פוסק כר"י ושמואל פוסק כר"ש עיי"ש וכי תימא דאף דלא עבר על התערובות מ"מ עבר על החמץ קודם שנתערב דאף אם משהא רגע א' עוב' וזו הוא קושית הגמרא ותירוצו עיי"ש ז"א לא מבעי' למ"ש דליכא כזית בכל התערובות הנ"ל א"כ לק"מ דגם מקודם לא עבר רק דעוד משכחת כגון חמץ של גוי שנתערב במאכל ישראל דלא עבר עליה מקודם וכשנתערב נעשית שלו וגם איכא לאוקמי אף בנתערב קודם פסח דהא רבא מתיר גם בנ"ט לאחר הפסח דאלו הוי אסר

בנ"ט רק במשהו הוי מתיר לא הוי יכול לומר דאיירי בנתערב קודם הפסח דאם כן בפסח גופא שרי אך כיון דמתיר אף בנ"ט א"כ איכא לאוקמי בנתערב קודם הפסח דבפסח אסור ככל האיסורים ואחר הפסח שרי דלא עבר אך דאוקימתא זן יש לדחות אך דבקמייתא בחמץ של גוי שנתערב די ואם כן קשה מאי הקשה הגמרא ועוד קשה דמהא דמשני אבל ע"י תערובות לא משמע דעובר בב"י רק דלא קנסו אלא צ"ל דקושית הגמרא לא קאי רק אנתערב לאחר הפסח והפסח עבר אחמץ בעין ועבר שפיר בב"י ופריך הגמרא שפיר והשתא ל"ל בגוונ' דלא עבר עליה בב"י אם כן לא הוי חמץ שעבר עליו הפסח כלל ואפי' בעיניה מותר לאחר הפסח ומאי איכפת לן במה שנתערב ומשני שפיר כמו שפירש רש"י ולכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש כן:

ומיהו קשה מנ"ל להגמרא להקשות דילמא איירי רבא באמת רק בנתערב תוך הפסח דלא עבר בב"י אבל היכא דעבר בב"י אין צורך לאשמועינן דקנסא קא קנס כו' כמ"ש א"ו כמ"ש הסברא לחומרא וא"כ מוכח דרב לא איירי בשלא בזמנו רק שנתערב לאחר הפסח ואם כן רבא דקאי עליה וסובר כוותיה בלזמנו ופליג עליה דשלא בזמנו ודאי דאיירי כהך שלא בזמנו דאיירי רב דאל"כ לא פליג אדרב בהך שלא בזמנו דאיירי בי' א"ו דאיירי בנתער' לאחר הפסח ומקשה שפיר ומשני שפיר אבל לפי מ"ש הסברא לקולא קשה ואף להתוס' דלא גרסי במשהו כרב ופליג בכולה מילתא אדרב מ"מ צריך להיות בגונ' דאיירי רב ומיהו לר"ת דלא גריס במשהו יש לדחות ראיה זו דיש הוכחה מצד אחר דרבא איירי שנתערב לאחר הפסח או תוך הפסח ובגוונ' דעבר בב"י דאלת"ה קשה קושית התוס' למה לא אמר הלכה כר' יוחנן ותירוץ התוס' לא שייך אם נימא כך דהא ליכא קנס ומיהו הא לא קיי"ל כהך גרסא דהא אכן פסקינן דחמץ במשהו ואם כן ראייתי נכונה:

הג"ה מב"ב של המחבר

א"ה עיקר הראיה מהא דרב לא הבינותי דבשלמא רב דסובר כר"י דחמץ לאח"פ אסור מדאורייתא וצריך ביטול שפיר איכא למימר אף על גב דבפסח כשנפל לא נתבטל משום חומרא דחמץ מ"מ אחז"מ מיהו מבטל בטל ממילא משא"כ לדידן דקיי"ל כר"ש ואח"פ דשרי אפי' בפחות מס מך לרוב הפוסקים ע"כ לאו מטעם ביטול הוא דהרי אפי' באיסור דרבנן בשאר איסורי' בעינן סמך אע"כ דכאן שאני דכל היכא דיש רוב לא קניס ר"ש וליכא איסור כלל אם כן אפי' ביש סמך י"ל דבפסח חוזר ונאסר דשם חמץ עלי' ולא נתבטל דלא הוה צריך ביטול כיון שהוא בתערובות וראי' לזה דלא מטעם ביטול הוא בתערובות שלאח"פ ממה שכתב הר"ן דרבא דקאמר חמץ בזמנו במשהו לאו משום דסובר כרב דרבא ס"ל במינו ושלב"מ בנו"ט אלא מטעם דהו"ל דבר שיל"מ דאע"ג דר"ש אסר לאח"פ

משום קנסא מ"מ מודה הוא דע"י תערובות שרי נמצא תערובות זה דבר שיל"מ הוא עכ"ל ואי אמרת דגם לאח"פ מטעם ביטול הוא דשרי מה לי תוך הפסח או אח"כ סוף סוף יצטרך לבוא לידי ביטול אע"כ דאחר כך פרח איסור בתערובות רוב דליתא לאיסורא בעיני' ומש"ה הו"ל יל"מ וכן פי' המקו"ח סי' תמ"ז ס"ק ה' ובזה יש לפרש הא דפריך והא אמר רבא ר"ש קנסא קניס קאי אירישא דמלתא דרבא דקאמר חמץ בזמנו במשהו מטעם יל"מ והא ר"ש קנסא קניס לאח"פ ואל"מ ומשני על ידי תערובות לא קניס ומותר בלא טעם ביטול ושפיר הו"ל יל"מ ולפירוש זה אזדא לי' מה שנתקשה מוזל"הה בזה והבן.

ומתורץ דעת הטור דבעי סמ"ך לאח"פ והקשה המג"א ס"ס תו"ז מהא דפריך והא קנסא קניס וכי ס"ד דמשום קנס יהא חמור משאר איסורים ועוד דלפז"מ נמי בטל בסמ"ך ולמ"ש ניחא דלא פריך אהא דלאח"ז דפשיטא דבטל בסמ"ך אלא אירישא דמלתא הא קנס' קניס וע"כ וטעם ביטול וא"כ אמאי בזמנו במשהו הא לא הוי יל"מ ואהא משני ע"י תערובות סמ"ך לא קניס ופקע איסורא ולאו מצד ביטול ומש"ה הו"ל יל"מ.

הדרן לדידן כיון דלא מטעם ביטול אתי' דל"ל ביטול בתערובות ממילא בפסח הבא י"ל דחוזר ונאסר מיהו אכתי בכ"ז אינו מוכרח די"ל דלא אסרו חכמים במשהו בפסח רק מה שקודם שנתערב הי' עליו שם איסור בפסח בזה גזרו דלא ליבטל בפסח מטעם חומרא דחמץ אבל מה שהוא בתערובות מכבר והותר אפי' בלא ביטול תו לא החמירו לאסרו במשהו דלא יהיב טעמא והבן. ועכ"פ למה שכתבתי שפיר איירי רב בכ"ע אפי' נתערב תוך הפסח כמי שלא בזמנו בטל כיון דצריך ביטול וכן משמעות דבריו ככתבן דמה דבזמנו אסור שלא בזמנו מותר והדק"ל מנ"ל למפרך ארבא דילמא איירי בנתערב תוך הפסח אבל נ"ל דלק"מ דכמו דרב איירי בכ"ע בנתערב תוך הפסח וכ"ש בנתערב לאח"פ כמו כן רבא איירי בכ"ע אפי' היה בעין ונתערב אח"פ ואהא פריך והא קנסא קניס ומשני ע"י תערובות לא קניס ומוכרח רש"י לפרש אפי' הוא בעין בפסח ואזדא לי' כל הראי' מכאן ואין משמעות שום הוכחה לא לאיסור ולא להיתר לענין בנתערב תוך הפסח בס' והותר לתח"פ אי חוזר ונאסר בפסח הבא. שוב ראיתי במקו"ח סי' תמ"ז פשיטא ליה דכה"ג שרי בפסח הבא שהקשה אהנך דפליגי וסברו דחמץ לא הוי יל"מ דחוזר ונאסר לשנה הבאה להר"ן דהו"ל יל"מ משום דהתערובות מותר הרי לא יאסר לשנה הבאה כיון דכבר נתבטל קודם פסח אינו חוזר וניעור ותירץ כיון דלשנה הבאה יצטרך לבוא לידי ביטול מקרי חוזר ונאסר עכ"ד הרי דפשיטא לי' דמותר בפסח הבא אע"ג דלהר"ן התערובות מותר שלא מטעם ביטול עכ"ז בטל בפסח וכמש"ל.

ועוד נ"ל לפמ"ש דרב דקא' שלא בזמנו מותר כוונתו דמה דנתערב בזמנו ואסור' שלא בזמנו הוא מותר כפשטן של דברים אם כן מוכח אפי' לא נתבטל בפסח בעת נפילה עכ"ז לאח"פ בטל אלא דכתבתי דאכתי ליכא מזה ראיה לדידן דאח"פ לא קניס ר"ש ול"צ ביטול מש"ה אפשר דחוזר ונאסר בפסח הבא לפי"ז אזדא לה הספק דנהי דבכל שנה מותר בלא ביטול הרי בהגיע ע"פ אח"ז איסור חמץ דודאי שרי ביש סמך מטעם ביטול דזה דמי לדרב אע"ג דלא בטל מתחלה בטל אח"כ מאליו בעת שצריך לטעם ביטול בסמ"ך וא"כ הרי נתבטל קודם פסח ותו אינו חוזר ונאסר בפסח כמו בכ"מ שנתבטל קודם פסח וזה ברור כנ"ל ייט"ב.

שאלה יח

בשנת תקס"ז הי' גשמים מרובים ע"כ הי' מאד מאד בקישוי למצוא חטים על פסח שנת תקס"ז שיהיה עכ"פ בודאי ששים כנגד החטים שצמחו ולאפות הכל קודם פסח ואחר הרקדה ובירור שנעשה בכל מה דאפשר מ"מ היה עדיין הכל בספק וקרוב לודאי שאין ששים כנגדן וגם מלבד אותן שצמחו הרבה שלמעלה במקום שדרך לצמוח נתקלקל ונתרכך רק שלא התחיל לצמוח עדיין וגוף החטה קשה כדרך כל החטים ועניתי ואמרתי לכאורה הגם שמבואר בש"ע א"ח סימן תנ"ז בהג"ה דצריך להיות ששים נגד אותו שצמח היינו דוקא בצמח לפי שבצומח יש כח המוליד והיא כמו זרע באדם וכמו דכתב אשר זרעו בו וכמו דבאדם הוא כח כל שייפין ולכך מוליד בדמותו בצלמו כך בחטה הוא כח כל החטה וכיון דאין מצמיח אא"כ נתחמץ מלחלוחות א"כ כל החטה נתחמץ משא"כ בלא נצמח אחזוקי איסורא לא מחזקינן ואמרינן דלא נתחמץ רק אותו מעט שנתרכך ורק ננגדו בעינן ששים.

והנה נפשי תשיב אמרי' לה דלכאורה גם בצמחה יש מקום להקל דלא בעינן ששים נגד כולו רק נגד מה שנצמח ומה שנראה מן החטה נתרכך ולא נגד הקשה דאינו דומה לאדם שאינו מוליד רק בעת קיומו משא"כ בצומחים דאדרבא אחר הבילוי והקלקול מצמיח ולא בעת קיומו כמבואר בתשובת החבר למלך אלכזר וא"כ לפי"ז באדם ודאי יש כח כל האברים בהטיפה משא"כ בהחטה דאינו מצמיח רק מה שנתבלה ממנו והלא גם חצי חטה מצמיח כשנתבלה משא"כ אדם דאינו מזריע רק אדם שלם א"כ אחזוקי איסורא לא מחזיקינן כנ"ל לכאורה. אבל אחר עיון קצת אין להקל בזה כלל דהצמיחה והריכוך מעיד שירדה בה לחלוחית ואף בלא ביקוע כיון דמינח נייחי אתי לידי חימוץ ואינו דומה לליחה ומכש"כ דזה הוי נתבקע ממש. ולפי"ז אף שלא נראה צמיחה עדיין רק ביקוע

הרי היא חמץ דנתבקע ודאי חמץ רק אם לפעמים נסדק מהדישה אין לחוש וניכר הוא כללו של דבר שאם נראה ביקוע למעלה שנראה שהיא הכנה לצמיחה ודאי אין להקל כלל וכלל עכ"פ בפחות משש כנגד כל החטה. ועיין בסי' תע"ג סעיף ב' ובט"ז ובמ"א בסעיף ד' ה' ו' שם ובאחרונים ודו"ק דודאי אין להקל ולומר אחזוקי איסורא לא מחזקינן כיון דאתחזק איסורא בהאי חטה גופא וזה ברור.

שאלה יט

הנה אקרב לפני מכ"ת שאלה הא דכתב בש"ע אסור לאכול קודם שיטול האתרוג אם מותר לשהות קאווע או שאר משקים קודם שיטול האתרוג את"ל דטעמא דאמרו רז"ל דאסור לאכול קודם שיטלנו שמא ישכח מחמת אכילה ליטול האתרוג ובמשקים לא שייך טעם זה ועוי"ל דשתי' בכלל אכילה כמ"ש הט"ז בהלכות מגילה וע"ש ולפי"ז אסור לשתות קודם שיטלנו אבל לי קשה דלמה כתב בש"ע בהלכות תפילה ולא לאכול ולא לשתות דהא שתי' בכלל אכילה בכן יל"ר האיך הדין נוטה אם מותר לשתות או לא וכו' עקיבא בהרב הגאון אמיתי אור עולם מו"ה יעקב ז"ל האב"ד דק"ק קאמרנא ואגפי':

תשובה הואיל וכעת רבו השואלים במילי דפסחא אשיב בקצרה הנה לפי דעת המג"א בסי' הרנ"ב ס"ק ד' דטעימא שרי' כש"כ דשרי שתי' שאינה מהמשקה המשכר דכבר ביארתי בתשובה למע"ל דטעימא חמורה משתי' ואף לפי מ"ש המ"א דמשמע מהתו' דטעימ' אסור מ"מ שתי' דקי"ל מותר דהבו דלא לוסף עלה היא ואפושי פלוגתא לא מפשינן ועוד זכר לדבר דטעימא חמורה דבגיטין דף ס"ב איתא אסור לטעום קודם שיתן מאכל לבהמתו ואלו בלשתות אדם קודם כמבואר בפ"מ לאו"ח סי' קס"ז באשל אברהם ס"ק ח' וכמפורש בתוה"ק באליעזר עבד אברהם ותכל להשקותו ותשאב וגו' וכן כאמר והשקית העדה ובעירם כנ"ל ברור רק דמ"מ אולי יש לחלק בין שתי' של צמא לשתי' של תענוג והכל לפי מה שהוא אדם דאם מצטער ואינו עושה לתענוג ולא יוכל להשיג בנקל לצאת י"ח בנטילת לולב אז המיקל לא הפסיד וז"ב הכ"ד הק' משה:

שאלה כ

אבקש מאת מעכ"ת הרמה להודיעני דעתו בנידון האתרוגים הקאפירר ואם יהי' הזמן גורם למעכ"ת בקשתי לראות בפרק הזהב בסוגי' דהאונאה אי הוי שתות מקח אי שתות מעות ובתוס' ד"ה שוי חמשא בניתא בס"ד ועוד כשנתאנה מוכר לא תמצא שתות מלבר וכו' ובעוה"ר דרכי החכמה נעלמו ממני לא ידעתי פירושו והמהר"ם שיף מציין שם

אף דמשכחת שוי חמשא בארבעה זה הבל ולא זכיתי להבינם אמאי הוא הבל בקשתי להודיעני פירושו אם באפשרי דברי תלמיד תלמידו המתאבק בעפר רגלי החכמים ומצפה לתשובתו ה"ק יעקב קאפל בר"י מאוליינאב.

תשובה הנה בדבר הקאפירר אשר בקש להודיעו דעתי בזה הנה בתשובת הרמ"א סי' קכ"ו כתב הגאון מהר"י פאדאווא ז"ל האתרוגים המורכבים זיל קרי בי רב הוא בארצנו שלא לצאת בי' אפי' ע"י הדחק והעיד בשם אביו הגאון מהר"ם פאדו' ז"ל שקרה מקרה שלא הי' בפאדו' רק אתרוג אחד ושלחו אותו מקהל האשכנזים לקהל הלועזים פגעו השטודנטו בהמביא אותו וגזלוהו ממנו ופדאוהו מהם בדמים יקרים ולא רצו לצאת במורכבים והנה הגאון הנ"ל לא ביאר טעם פסול המורכבים והנה הלבוש הביאו הט"ז באו"ח סי' תרמ"ט ס"ק ג' והמ"א באו"ח סי' תרמ"ח ס"ק כ"ג כתב דמורכבים פסולין מן התורה משום שנעבדה בהן עבירה והנה דחו את דבריו הט"ז והמ"א שם בשתי ידים והנה מה שהקשה הט"ז שם מהא דאמר רבא עיי"ש הנה הקושי' היא עוד יותר חזקה מהא דאיתי' שם בגמ' ס"ס כי גזזו אונכרי וכו' הרי דאף דאונכרי ישראל נינהו לא מפסל משום שנעבדה בה עבירה דגזזי לה ועיי"ש רש"י ד"ה בידן שכתב ולדידן לאו מצוה הבא בעבירה הוא וגם באוונכרי גופייהו אמר שם ולקני בשינוי מעשה ולקני בשינוי השם וכו' עיי"ש אלמא אף דהם עשו העבירה מ"מ כיון דנקנה להם קודם המצוה יוצאין בה וכן כתבו שם התוס' דף למד ע"א ד"ה הא קני' ביאוש וכן הוא בחה"ר שם ועיין בפרי מגדים לא"ח במשבצות זהב בסי' תרמ"ט דהקשה ג"כ על הלבוש דהא קיי"ל כחכמים ולא כר"א כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' רצ"ז ס"ק ג' עיי"ש עכ"ד ויפה דבר והא דכתבו התוס' בחולין דף ס' ע"א בד"ה הרכיב וכו' א"נ לב"נ קמבעי' לי' דשרי בכלאי זרעים ואסירי בהרכבת אילן עכ"ל התוס' ע"כ צ"ל לפי התירוץ התוס' הנ"ל דרבינא בעי לר' אליעזר אבל התוס' בסנהדרין דף ס' ע"א ד"ה חקים מיאנו בזה דיהי' הסוגי' דחולין דלא כרבנן ומסקי דבישראל דרשינן לכ"ע למיניהו והאיבעי דרבינא בח"ל והיינו כתירוצם הראשון שם בחולין היוצא מזה דודאי קיי"ל כרבנן ולא כר"א וא"כ אין מקום לדברי הלבוש כלל ומופרכין מכמה צדדים:

והנה המ"א בסי' תרמ"ח ס"ק ס"ג כתב דנ"ל דמורכב פסול משום דלא מקרי אתרוג כלל וכתב ע"ז ועיין בתוס' ריש דף נ"ג עכ"ל הנה משטחיות דבריו נראה בהשקפה ראשונה דמ"ש ועיין בתוס' ריש דף ל"ג כוונתו להביא ראי' לדבריו דראוי לפסול מורכב מש"ז דלא מקרי אתרוג כלל אבל נהפוך הוא דכוונתו לומר ועיין בתוס' ריש דף ל"ג משם בארה דלא מפסל מש"ז ול"ק עליו דמביא ראי' לסתור דידוע דרכו של רבינו בעל מ"א

לבנות ולסתור ברמז מועט ובדבור אחד מראה פנים לשני חלקי הסותר דכל כוונתו רק להעיר לב המעיין ואת אשר יבחר יקרב ואבאר זה דהלא התוס' כתבו שם במסכ' סוכה דף ל"ג ע"א בד"ה ואימא ה"כ וכו' מידי הדס כתיב בקרא עיי"ש וא"כ ה"נ י"ל מידי אתרוג כתיב בקרא רק דכתיב פרי עץ ובעינן שטעם עצו ופריו שוה או דהדר הוי כמו הדר וצריך להיות ממין עץ שבאין על כל מים לכל חד כדאית לי' עיין בגמ' סוכה דף ל"ה ע"א וכיון דמורכב יש בו כל הנ"ל כמ"ש הט"ז שם יוצאין בו ומי' אפשר דכוונת המ"א הוא לחזק דבריו ולומר דנפסל מש"ז דלא מקרי אתרוג וכדי שלא יקשה עליו מידי אתרוג כתב בקרא כמ"ש לכך כתב ועיין בתוס' דף ל"ג ר"ל דכבר הקשו התוס' כן גבי הדס דגם שם קשה כן ואעפי"כ אית' שם בגמ' דה"א משום דאית לי' שם לווי לא מתכשר אלמא דלא חש הגמ' להא דלא כתיב הדס בקרא ש"מ דהוי כמאן דכתיב הדס בהדי' יהיה מאיזה טעם שיהיה א"כ ה"ה גבי אתרוג הוי כמאן דכתיב אתרוג בהדי' ומורכב לא מקרי אתרוג ועוד אפשר לומר דכוונת מ"א הוא במה שציין לדברי התו' דאלולי דברי התוס' ה"א דהיינו הך דמסיק עץ עבות מ"מ ר"ל דלא נזכר הדס בקרא רק עץ עבות וכיון דהוא עץ עבות יוצאין בו וא"כ לפ"ז ה"ה גבי אתרוג ואדמסייעי מהא לפסול אדרב' תסייע מהמסקנא להכשר לכך ציין לדברי התוס' ואם מפרשין כן לדברי הגמ' א"כ לא הקשו התוס' כלום דהא הן הן דברי הגמ' א"ו דמשמע להו מלשון הגמ' דעץ עבות הוא כמו ריבה וא"כ לפי"ז מבואר דהגמ' סובר דהוי כמו דכתיב הרס בהדי' וא"כ ה"ה גבי אתרוג כנ"ל בכוונת המ"א:

מיהו גם אם כן הוא כוונת המ"א אין ראי' זו מוכרחת לפסול מורכב דהא הגאון חכם צבי בתשובתו סי' קס"א כתב לישב תמיהת התוס' הנ"ל ומביא ראי' מפ' א"ט דסד"א כיון דאסא הוי שם הלעז של עץ עבות ודקאמר עץ עבות אמר רחמנא מ"מ רצונו כיון דבקרא לא כתב הדס שהיא שמו העצם אלא עץ עבות שהוא שם התואר אין להקפיד על שם לווי שלו כל שהוא עבות עכ"ד בשינוי הלשון קצת בתוס' ביאור הרי מבואר מדבריו דהוא באמת מסקנת הגמ' עץ עבות מ"מ ר"ל כיון דהוא רק שם התואר אין להקפיד רק שיהי' בו תאר זה אבל אין כאן ריבה ואעפי"כ חתר לישב קושית התוס' דהא מ"מ מקשין התוס' שפיר דהלא מילתא דפשיט' הוא ומה הוצרך אביי לאשמועינן לכך טרח הח"צ ליתן תבלין להקס"ד אבל להמסקנא ודאי דקיימינ' בהא מידי הרס כתב בקרא א"כ ה"ה גבי אתרוג דג"כ לא נזכר בקרא רק שם התואר וכן כתב הרשב"א דהוא מתקיפי קדמאי בחידושיו למסכ' סוכה שם בדף ל"ג ע"א על הגמ' עץ עבות אמר רחמנא מ"מ וז"ל ולקמן אמרינן ערבי נחל אמר רחמנא מ"מ ופירוש שניהם דכי קפדינן אשם לווי היינו כגון

היכא דאפקי רחמנא בשם פרטי כגון איזוב ומרור וכיוצא בהן אבל הכא כל היכא דהוי עץ עבות או שהערבה ממין הגדל על הנחל בהכי סגי דלהכי אפקי רחמנא בשם כלל עכ"ל הרשב"א לשונו ממש.

והנה הגאון מהר"ם בן חביב זל בספר כפות תמרים כתב שם בגמ' הנ"ל לתרץ קושית התו' הנ"ל דהדס נזכר בקרא עיי"ש וא"כ לא שייך זה באתרוג אף לפי הה"א א"כ הרי לנו שלשה עדים נאמנים הרשב"א ומהרם בן חביב והח"צ דלפי דבריהם אין לפסול אתרוג המורכב משום טעם זה דלא מקרי אתרוג ובפרט אם ענף מאילן אתרוג הורכב באילן אחר י"ל דאתרוג גמור היא ואתרוג שמו לפי מה שפרש"י במס' סוטה דף מ"ג ע"ב ד"ה מרכיב שאם מרכיב ענף מאיזה אילן בתוך אילן אחר נושא ממין אותו אילן שנטל ממנו עיי"ש וכבר הביא דברי רש"י הנ"ל הגאון בעל הב"ח בתשובתו סי' קל"ה וקל"ו עיי"ש ועפי"ז שכתבתי לסתור טעם המ"א דאין לפסול משום דלא נקרא אתרוג משום דלא נזכר בקרא רק שם התאר נדחה ג"כ עפי"ז מ"ש הט"ז דכלאים ק"ו מנדמה כמו דאמר בב"ק שם לענין קרבן די"ל בשלומ' שם דנזכר בקרא שם העצם כשב עז יותר מסתבר למעט כלאי' דלא נקרא לא כשב ולא עז משא"כ נדמה דכבש או עז הוא רק דנדמה אבל כאן דלא נזכר בקרא אתרוג רק שם התאר יותר מסתבר למעט נדמה דאין לו תאר זה המפורש בפסוק דלאו הדר הוא משנמעט כלאים דיש לו תאר זה והנה הט"ז בעצמו כתב רי"ל דשאני נדמה דלאו הדר היא משום דלאו אורחי' רק דלפי דברי נתחזק הדחי' ביתר שאת וביתר עוז.

והנה עלה על דעתי דכוונת המ"א כן דאף דבהדס אין טעם לפוסלו משום שם לווי אבל כאן לא מקרי אתרוג כלל יש לפוסלו וא"ש לפי"ז הא דדייק לומר דלא מיקרי אתרוג כלל וע"ז כתב ועיין בתוס' דף ל"ג דלא הקשו התוס' רק מה"ת לפוסלו משום שם לווי אבל ג"ז אינו דאין טעם לחלק בזה דזיל בתר טעמא כיון דלא נזכר בפסו' רק שם התאר לא קפדינן רק על התאר והא דכתבו שם התוס' משום לווי היינו משום דאיירי בשם לווי וז"ב לדעתי אך הט"ז מסיק לפוסלו ביום ראשון משום חסר וגם בשאר הימים שמא יש הרוב מחמת חלק שאין מין אתרוג ולא נשאר כשיעור מן חלק אתרוג ע"כ והנה גם בזה יש לפקפק א' כיון דלא נזכר בקרא שם עצם ולא הקפידה תורה, רק על התואר א"כ כיון דהמורכב יש לו כל המעלות א"כ כולו חזי ואין כאן חסר כלל דגם חלק של מין האחר חזי בכאן כיון דכאן יש לו התאר הנזכר בכתוב לפי מה שקבלו בו רז"ל וסברא נכונה היא בס"ד.

ב' לפי דברי רש"י במסכ' סוטה הנ"ל א"כ כולו אתרוג הוא רק דאולי קולט גם איזה ריח או קצת תואר של מין אחר כיון שנברך בתוכו אבל בעצמות כולו אתרוג הוא ולאו חסר היא כלל דהא יש להבין דברי רש"י הנ"ל דאם נושא ממין אילן שנטל ממנו א"כ מה מרויח בזה שנטלו ואותו אילן ומרכיבו באילן אחר א"ו כמ"ש דכל מהות ועצמות חומרו וגדלותו הוא מאותו ענף רק שמושך איזה תואר ושואב איזה ריח וקולט איזה טעם אבל מהות חומרו וכמותו וגם רוב הטעם והריח והתואר הוא מאותו אילן שנוטל ממנו וכיון דמהות חומרו וכמותו הוא מאותו אילן שנוטל ממנו א"כ לאו חסר הוא ואין לחוש ולומר שמא הורכב ענף מאילן אחר באילן אתרוג דלהא לא חיישינן כיון שהעיד רש"י ז"ל שנושא המין של אותו אילן שנוטל ממנו א"כ הי' ראוי להיות מין אחר והרי חזינן דהוא אתרוג ויש לו כל המעלות כמ"ש הט"ז כנ"ל לכאור' ועיין בתשובת הב"ח בסי' קל"ה וקל"ו והנה מ"ש בסי' קל"ה הם דברי הגאון בעל הסמ"ע אף שחתם עלי' בעל הב"ח הוא טעות בדפוס וכן בסי' קצ"ד שם הם דברי בעל הסמ"ע אף שחתם עלי' בעל הב"ח ובסי' קל"ו הוא דברי הב"ח עיי"ש.

והנה לכאור' עלה על דעתי ליתן טעם לפסול מורכב מה"ט שהלא הקפידה התורה שיהי' טעם עצו ופריו שוה והוא התואר עניו כפי קבלת רז"ל וא"כ בענף מאילן אתרוג שהורכב באיזה אילן אחר והוציא הענף ההוא פירי נחזי אנן מה הוא הנקרא עצו של זה הפרי אם גוף האילן או אותו הענף והנה לכאור' עלה על דעתי לומר דגוף האילן מקרי עצו כמו דקיי"ל שם בסוטה דף מ"נ ע"ב ילדה שסבכה בזקנה בטלה ילדה בזקינה ואין בה דין ערלה עיי"ש אלמא דגוף האילן עיקר וא"כ לפי"ז אין טעם עצו ופריו שוה ופסול מן התורה לאתרו' של מצוה והנה אחר שעלה על דעתי כנ"ל נשאתי עיני וראיתי בתשו' הב"ח סי' קל"ו שם שכתב וז"ל שהדבר ידוע שהיחור שמרכיבין אותו שפיר קרינן בי' טעם עצו ופרי' שוה דמסתמא טעם העץ לא יפסיד עכ"ד הרי דסובר דהיחור הוא עצו והנה לפי דברי רש"י דהגידול היא מאותו המין שהיחור ממנו א"כ מסתבר דמקרי היחור עצו והא דבטל ילדה בזקינה מבואר שם בסי' קל"ה דהב"ח כתב דשאני ערלה דכתיב ונטעתם אזלינן בתר נטיעה ובעל הסמ"ע כתב עליו ואין זה ומוכרח דא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש. והנה כוונת בעל הסמ"ע שם לא להקושי' שכתבתי רק להקשות כפשוט' כיון דאזלינן בתר גוף האילן א"כ לא הוי אתרוג רק מין אחר וע"ז קאי התירוץ הב"ח הנ"ל והשגת הסמ"ע עליו. והנה לדידי קושי' זו לאו קושי' היא כלל דכיון דלא נזכר בתורה רק שם התואר לא אכפת לן בשם המין כלל רק דקושיתי עצומה דאם האילן עיקר ומקרי עצו א"כ אין עצו ופריו שוה והנה הסמ"ע רוצה לדחות שם הראי' שהביא

הב"ח מדברי רש"י הנ"ל די"ל ממין קאמר מקצתו ולא כולו ובאמת הוא דוחק ואמת יורה דרכו דמשמעות דברי רש"י כפשוט' והב"ח השיב על דחי' זו בסי' קל"ו וז"ל והראי' מפ' משוח מלחמה במה שפרש"י דחה אות' מ"כ בלא כלום והדבר פשוט ומפורסם שהפרי היוצא מן הכלאי' ממש הוא מן היחור הנרכב לבדו עכ"ל והנה הב"ח נתמך בעדותו על זה ומדברי רש"י כראה כדבריו ולפי"ז יש לדחות מ"ש הסמ"ע דלא נראה לו דברי הב"ח דהא דבטל ילדה בזקינה בערלה הוא משום דכתיב ונטעתם משום דלא הוי להגמ' לסתם אלא לפרש די"ל דכיון דעיקר גידול הפרי מן היחור ואעפי"כ אין בהם משום ערלה ע"כ ל"ל טעם זה וכמפורש הוא:

מידו י"ל דדברי הט"ז א"ש דהוי כמו חסר דהא כאן הקפידה התורה על הטעם שיהיה טעם עצו ופריו שוה וא"כ טעם מין אחר המעורב בו אין טעם עצו ופריו שוה ואולי יש איזה תוספת בגידול מכח המין אחר המעורב בו ותוספת ההיא כמאן דלית' והוי כחסר מי' ז"א דהא אין כאן מקום מיוחד לטעם ההוא המעורב רק בכל האתרוג מעורב קצת טעם אחר וא"כ אם הטעם ההיא כמאן דלית' מה בכך נשאר טעם אתרוג לבדו ואין כאן חסר ואף אם יש איזה תוספת בגידול מ"מ הלא התוס' ההוא ג"כ יש בו טעם אתרוג וא"כ יש בו שם התואר שהקפידה התורה עליו ואין כאן חסר ובפרט בשאר הימים ודאי אין שום חשש דהא הטעם ממין אחר הוא רק קצת כמ"ש הב"ח ומבואר כן מדברי רש"י ומי' אף שאין כאן שום הכרע לאיסור גם להיתר אין הכרע כ"כ די"ל דאולי צדקו דברי הסמ"ע בזה מדסתם הגמ' בטל ילדה בזקינה ולא פירש דהיינו משום דכתיב ונטעתם אזלינן בתר הנטיעה ש"מ דבכל מקום גוף האילן עיקר ואף דמ"מ ל"ק קושית הסמ"ע כמ"ש מ"מ קשה קושיתי כמ"ש כיון דגוף האילן עיקר א"כ מקרי עצו ואין טעם עצו ופריו שוה והיא עיקר שם התואר שהקפידה התורה באתרוג של מצוה אך אין דבר זה מתקבל אל השכל דכיון דנראה ממהות הפרי דהענף הוא עיקר בו מה"ת יקרא האילן עצו ולא הענף. כללו של דבר לפי דעתי לא נשאר שום חשש לפסול המורכבים אם כראה שמין האתרוג עיקר בו דאז אזיל ג"כ החשש שכתב הסמ"ע שם דילמא הרכיב מין אחר באילן של אתרוג כמ"ש לעיל דאל"כ הוי נראה כמין אחר ומי' עכ"ז חלילה וחלילה להרים ראש להקל במורכבים נגד הגאון מהר"מ פאדווא ובכו הגאון מהר"י פאדו' והסמ"ע והלבוש והמ"א והט"ז וגם מדברי הח"צ בסי' קס"א מבואר דבהדסי' מורכבים שניהם מודים הח"צ והשבות יעקב דפסולין הם ובודאי אין להכשירן אף בשעת הדחק נגד כל הגדולים האלו רק בחשש מורכב הלא בל"ז יש לצדד להקל דהלא להט"ז אין הפסול רק מדרבנן וא"כ הוי ספק דרבנן ולקולא ואף אם הוי חשש דאורייתא הלא כיון דאין מבורר

פסול המורכבים ויותר הדעת נוטה להכשירן א"כ עכ"פ לא הוי רק כספיקא דדינא וא"כ בספק מורכבים הוי ס"ס ספק שמא אינם מורכבים ואת"ל מורכבים דילמא גם מורכבים כשרים ע"כ סיומא דהך פסקא כיון דהגאון בעל הב"ח מכשיר אף בודאי מורכבים רק שכתב שמבטל דעתו נגד הסמ"ע הכריע שאין לברך עליהן כשיש אחר אבל כשאין אחר אין למחות מלברך עליהן והעיד שכן המנהג בכל מקום לפי מה ששמע וגם דברי הסמ"ע מטין כן א"כ עכ"פ בספק מורכב ודאי דיש להורות כהב"ח והוא עמוד גדול לסמוך עליו ומכש"כ דיש להורות עכ"פ בספק כמו שהורה הב"ח בודאי מורכב ועיין בתשובת שבות יעקב סימן ל"ו ודו"ק:

ומיהו כ"ז בספק גמור אבל בהני קאפירר דאין בהם רק חשש בעלמא כפי מה ששמעתי ושיתברר ע"פ סימנים אין אתנו יודע דהסימנים המבוארים בתשובת רמ"א והביאם המ"א אינם רק למחוז ההוא של פאדוה כמבואר שם בתשובה ההיא וכן מבואר במ"א אבל במדינת קרפו מי יודע הסימנים ההם ע"כ המנהג הנכון לדעתי שראוי לנהוג בהקאפירר באם שיכול לקנות אחר שיהי' כשר בודאי לכל הדעות ולא יהי' בו חשש פסול ודאי יותר טוב מהקאפירר אף שהיא הדר יותר אבל אם אין בנמצא רק אותן שיש בהן פקפוקים וכשרים רק בשעת הדחק יותר טוב הקאפירר שאין בו שום פקפוק אחר ויפה ומהודר כנלענ"ד [ידוע להוי בשעה שכתבתי תשובה זו לא ראיתי תשובת זקיני רבינו הרמ"א זצוק"ל בסי' קי"ז על

האי דינא במורכבים ע"כ צריך עוד עיון תחת עיון]:

והנה אחר שכתבתי התשובה הנ"ל אחר כמה שנים בשנת תקע"ד אירע שמחמת המלחמות לא הי' שום אתרוג בכל האקלים והוריתי ליקח המורכבים ולברך עליהם דבשעת הדחק שאפשר למצא על צד הדוחק אין להתיר אבל כשא"א באחר כלל ודאי דאין לבטל המצוה והברכה וגם זקני הרמ"א כתב בתשובה סי' קי"ז וז"ל מ"מ לא אוציא לעז על הראשונים שנהגו לברך על אתרוג הזה במקום הדחק מ"מ לא שבקין התירא לברך על אלו שלא דוחק גדול עכ"ל משמע אבל בדוחק גדול מברכין ומכש"כ כשא"א באחר כלל ודו"ק:

הנה מה שרצה שאבאר לו פי' דברי התוס' הנה דברי התוס' המה פשוטין וגם מבואו הפי' באר היטב בחדושי זקני מהרש"א ז"ל ובמהר"ם לובלין ז"ל ואין צורך בבאר יותר ומ"ש מהר"ם שיף ז"ל זה הבל כוונתו כפשט' בשלומ' שוה חמשא בשית שייך לומר דהוי שתות מלבר גבי מקח כיון דהוי שתות כפי שנתן עתה בעד המקח שייך לומר דזה מקרי שתות מלבר בלוקח כיון דלאחר שהוסיף אונאה הוי שתות ואף שלא הי' זה

שתות מהמקח קודם שנמכר הוי עכשיו שתות לאחר שנמכר משא"כ שוה חמש בארבע מה"ת לומר דיהי' נידון כשתות מש"ז דאילו הוסיף הוי שתות הלא לא הוסיף רק פיחת ואי אזלת בתר מעיקרא קודם שנמכר הוי יותר משתות ואי אזלת בתר השתא פשיט' דהוי יותר משתות ובכל מקום דאמרינן מלבר כגון בחומש לקמן ב"מ כ"ג ע"ב וכ"ד ע"א וב"ק ט' ע"ב לענין שליש במצוה וב"ב צ' ע"ב לענין תוס' המדות בכולהו אזלינן בתר השתא דלאחר התוס' הוי או חומש או שליש או שתות כל חד כדאית' אבל כאן דלא בתר השתא ולא בתר מעיקרא הוי שתות ודאי דשטות הוא לומר דהוי שתות וזה ברור בכוונת המהר"ם שיף ובכוונת התוס' והוא נכון מאוד מצד הסברא דמנגד מאוד להשכל לומר שתות כזה והוא ברור כשמש בס"ד.

שאלה כא

עיין רמב"ם פ"ג מה' מגילה וחנוכה ובל"מ שם הלכה י"ד הוא אומר ברוך הבא כו' עיין שם בל"מ ותמיהא רבה היא:

הנה דברי רבינו שכתב הוא אומר ברוך הבא כו' יש לפרש בשני פנים א' שנפרש דעל הפסוק קאי דהיינו פירושא דהוא אומר ברוך הבא כו' דהוא אומר פסוק הנ"ל והם אומרים פסוק הנ"ל או שנפרש דעל תיבות אלו לבד קאי דהיינו דהוא אומר ב' תיבות אלו ברוך הבא וכן הם והמעיין יבחר איזה משני הפירושים ובין כך ובין כך יהי' דברי רבינו א"ש ואומר על ראשון ראשון אם נפרש דכונת רבינו על הפסוק כלו יהי' דברי רבינו א"ש ואין לו שום גירסא אחרת רק כגירסתינו ואעפי"כ ל"ק עליו כלל מהגמרא ואדרבה דבריו מוכרחים מהגמרא דרבינו הוכיח דבמנהג הראשון לא יכול להיות רק דהוא אומר ברוך הבא והם אומרים ברוך הבא ואז מוכח שפיר דשומע כעונה אבל הוא אומר ברוך הבא והם בשם ד' לא יכול להיות כלל אבל במנהג השני דאיירי בי' הגמרא יכול להיות שפיר הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ד' ואז מוכח ספיר דשומע כעונה אבל אם הי' אומר ברוך הבא והם ברוך הבא לא הוי מוכח כלל דשומע כעונה דלכאורה קשה למה תקנו מעיקרא להיות אחד מקרא וכולם עוני' מחמת שהי' ביניהם אינם בקיאים הלא אם כלם קורי' נמי אינם בקיאין שמעו מהציבור וכ"ת תרי קלא לא משתמעי הא אמרינן בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין כאחד משום דחביב יהבי דעתי' ושמעו אך לק"מ דהתם בבקיאין איירי דהא דתרי קלא לא משתמעי פירש רש"י משום דאין יכולין לצמצם דזה אומר תיבת מקודם וזה אומר לאחריו ובהלל ובמגילה פי' כיון דחביב יהבי דעתי' ושמעי על הסדר וא"כ זהו דוקא בבקי שיודע הסדר ויוכל לסדר בשמיעה אבל מי שאינו

בקי שאינו יודע הסדר איך ידע לסדר כיון שאינו יודע איזה תיבה קודם ואיזה מאוחר זה פשוט וברור ולפי"ז איך יכלו לתקן במנהג הראשון שהיו אינן בקיאין ביניהם שהמקר' יאמר ברוך הבא והציבור יענו בשם ד' א"כ מי שאינו בקי מה יעשה בהתיבות שענו הציבור הא המקר' לא קרא אותן והם אינם יודעי' לענות ומהציבור אינם יכולי' לשמוע ולא מסתבר לרבינו לחלק בין מעט להרבה וזה ודאי אינו שהמקרא יקרא אחר הציבור שהוא קורא תמיד מקודם דבשלומא בכל הנך שקורין הציבור כגון ראשי הפרקי' הא המקרא קורא אותן מקודם ויוצאין הם בשמיעה דהא אחר גמר הפסוק עונין הללוי' עם הציבור במ"ש רבינו והא דלא מוכח מהך דשומע כעונה היינו משום דעונין הנלוי' אבל בהנך תיבות שלא קרא המקרא קשה לכך הוכיח רבינו דבמנהג הראשון לא היה עושה כך רק כדי להשמיענו דין דשומע כעונה אף בלא עני' הללוי' הי' אומר ברוך הבא היינו הפסוק הנ"ל והציבור ג"כ עוני' הפסו' הנ"ל וא"כ אין עוני' הללוי' על פסוק הנ"ל כיון דאומרי' הפסוק אחר קריאת המקרא א"כ קשה אינם בקיאי' מה יעשו בפסוק הנ"ל א"ו דשומע כעונה אף בלא עני' ויצאו בשמיעה מפי המקרא אבל במנהג דרבא שהי' אז כולם בקיאים כמו שפירש"י וא"כ אם היה עושים אז כן לא הי' מוכח כלל דשומע כעונה דהא ליכא אין בקיאין וכלם ענו ואמרו לכך נהגו שהמקרא אומר ברוך הבא והן עונין בשם ד' דאז מוכח שפיר דשומע כעונה דתיבת ברוך הבא אינם אומרים ואין אומרים עליו הללוי' ול"ק דמה יעשו הציבור בהנך תיבות דענו הציבור דליכא אין בקיאים כנ"ל ואין להקשות יאמר המקרא כל הפסוק ולא יענו הציבור כלל דזה קשה בלא"ה על המקרא א"ו צ"ל דגנאי הוא ואם נפרש דכוונת רבינו תיבת ברוך הבא לבד ג"כ א"ש דכבר כתבתי דהוא אומר ברוך הבא והם אומרי' בשם ד' לא היה יכול להיות במנהג הראשון לכך סובר רבינו דהוא אומר ברוך הבא והם אומרי' ברוך הבא ובשעת המנהג הראשון נמי מזה הוי מוכח דשומע כעונה ובמנהג השני לא הי' מוכח דשומע כעונה אם הוי נהגו כך דבמנהג הקודם אם הי' עונין ברוך הבא ואח"כ חוזרין לסדרן (סדרן) מה הי' שיאמר המקרא פסוק ויענו הקהל הללוי' וא"כ כי הוי המקרא אומר ברוך הבא ועונין הציבור ברוך הבא ואח"כ חוזרין לסדרן דהיינו שיתחיל המקרא ממקום שפסק דהיינו בשם ד' ויגמור הפסוק ויענו הקהל הללוי' א"כ קשה האיך מפסיק המקרא כ"כ בין ברוך הבא לבין בשם ד' הא רבא אמר שם בגמרא בעמוד הנ"ל לא לימא איניש ברוך הבא והדר בשם ד' ופירש"י דלא ינשים בנתיים אלא ברוך הבא בשם ד' בהדדי ואף לרב ספרא דאמר הואיל ואסוקי מלתא לית לן בה מ"מ נראה דהכא ודאי מודה דאין לנו לעשות כך דכיון שאומר המקרא ברוך הבא ואחר זה אומרים הציבור ואח"ז חוזר המקרא ואומר בשם ד'

ודאי מחזי כענין אחר כיון דהציבור מפסיקין בין אמירתו ברוך הבא לבין אמירתו בשם ד' כראה ודאי דבכה"ג לא פליג על רבא כנ"ל ברור. וא"כ קשה א"ו מוכח דשומע כעונה וא"כ הש"ץ דשומע מפי הציבור הוי כקורא עוד פעם עמהם דהא הוא בקי ויכול לשמוע מפי הציבור כמ"ש לעיל א"כ לא הוי הפסקה כלל אף לענין זה דהוי כאומר בעצמו דהא רבא איהו דסבר דלא ינשי' בנתי' לא קאי אמילתא דלעיל ומחזי כמוציאו לבטלה א"כ איך אמר הוא אומר ברוך הבא והם אומרים בשם ד' לבד א"ו כמ"ש אבל במנהג דרבא שהי' הסדר שלהם שכל אחד קורא בפ"ע א"כ כי הוי אומר המקרא ברוך הבא ואח"ז אומרים הציבור ברוך הבא וחוזרין לסדרן דהיינו שאומרין כ"א בפ"ע ולא קרא המקרא א"כ לא מוכח כלל דהמקרא יכול לומר תיכף אחר אמירתו ברוך הבא בשם ד' בשעת אמירת הקהל ברוך הבא לכך התקינו שיאמר המקרא ברוך הבא והם יענו בשם ד' ואין להקשות דהש"ץ יחזור ויקרא בשם ד' דלמה לו לעשות תרי שינוי' מן הסדר וא"כ דברי רבינו שקולי' במאזני השכל ולעומקא דדינא נחית כנ"ל ברור וקרוב לאמת בס"ד:

(מב"ב של המחבר סוכה ד' ל"ד ע"ב)

במשנה של דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין וכ' הר"ן אבל בטבל גמור לכ"ע אין יוצאין אבל הרמב"ן ז"ל אומר דשל טבל קרינא בי' לכם כיון שיכול לסלק הכהן והלוי באתרוג דעלמא שיפרוש ע"ז כההיא דאמר באחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית כו' והקשו המפ' הא אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט ותו דהו"ל מוקצה ולזה תי' הכפות תמרים דודאי לכתחילה אסור משום טלטול ולא א' הרמב"ן רק להורות דכשר מן התורה דקרינא בי' לכם ע"ש. מיהו קמייתא קשי' ולולי דמסתפינא אמינא דלדעת הר"ן דא"י בשל טבל מותר כאן להפריש ביו"ט כדי לצאת ידי חובת אתרוג אי לית לי' אחר רק של טבל ופלוגתתם אי מותר לצאת בו בלא הפרשה והוא דהרי השעה"מ הקשה קושי' זו אדברי תוס' פסחים שהקשו אמאי אין יוצאין במצה של מע"ש נימא הואיל אי בעי מתשל ומאי קושי' הא אי מיתשל הדר לטבלא ואין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט [ודבריו תמו' דהא בגמ' מפיק לי' מקרא אתי' לחם לחם וע"ז שפיר הקשו תוס' נימא הואיל אי בעי מיתשל דמדאורי' מגביהין תרומות ומעש' ביו"ט וזה פשוט ולק"מ] וביקש לתרץ דתוס' אזלי לשטתם פ' כל הגט דמשמע מדבריהם דאפילו בשבת נמי שרי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ולא הוי מתקן א"כ אפשר להפריש במחשבה אלא שדבריהם תמו' והארכתי בזה בה' תרומות והנה תחילת דבריו שם דאם איתא דשרי בשבת בנותן עיניו בצד זה כו' א"כ היכי אמר בפ' מפנין אבל לא את הטבל נימא מגו דאי בעי נותן עיניו בצד זה כו' וכן קשה מהא דפ' בכל מערבין אבל לא בטבל הא חזי לי' ע"י נותן עיניו וכו'

ולהא ודאי י"ל כפי מ"ש תוס' ד"ה וליפרוש דאינו מועיל מה שראוי לתקנו אלא במידי דחזי לשום אדם כגון תרומה לכהנים ודמאי לעניים אבל טבל דלא חזי' לשום אדם לא מהני מגו דאי בעי נותן כו' עכ"ד ואני אומר נהי ממתניתין גופ' ליכא ראיה דאיכא למימר הכי אכתי יש ראיה מדברי תוס' גופי' דאסור בשבת נותן עיניו כו' שהקשו שם אמאי אין מערבין בטבל הא חזי לאפרושי ביה"ש לרבי ואין לומר דאתי' כרבנן כו' משמע לרבנן ניחא ואי ס"ד דבשבת שרי להפריש ע"י מחשבה גם לרבנן קשי' דהא אפי' בשבת גופי' מותר להפריש במחשבה ואמאי אין מערבין בטבל דהא בקושי' לא אסקי אדעתייהו הך סברא שתירצו דבטבל דלא חזי' לאדם לא אמ' מגו אלא ודאי משו"ה לרבנן ניחא דאסור להפריש בשבת אפי' במחשבה וזה ברור:

עוד תניא השעה"מ שם ראיה דאי נימא מותר להפריש במחשבה בשבת אכתי קשה מהא דפריך התם אסומכוס דאמר בתרומה לא הא אפשר דמיתשל כמו נזיר ביין ומשני אי מיתשל הדר לטיבלי' ולפרוש מני' ובי' אלא סומכוס סובר כמ"ד שבות גזרו עליו ביה"ש ואכתי מה משני הא אפשר לפרוש מני' ובי' ע"י מחשבה א"ו דאסור ע"י מחשבה. וע"ז אני אומר אי משום הא לא ארי' דהרי התוס' שם הקשו ד"ה אלא וא"ת נזיר לא יערב דשבות הוא לשאול בשבת וי"ל דלצורך שבת נשאלין והאי הוי צורך שבת שיהא מותר לשתות יין עכ"ל וכ' מהרש"א ז"ל ר"ל דבשאלה זו הותר לשתות כל יין שבעולם אבל בתרומה דלא הותר לו רק אותן פירות עצמו וכיון דאין צריך להן בשבת (וכמ"ש תוס' לעיל ד"ה לא נחשדו לא הוי כבוד שבת וא"כ למאי דמשני דסומכוס סובר דגזרו על שבות ביה"ש אסור בתרומה משום דאי אפשר לשאול בשבת מכח שבות דשאלה ובזה מתורץ נמי מה שהקשה השעה"מ עצמו בפ' א' מעירובין למ"ש רבינו בפי' המשנה דהיכי דאיכא תרתי שבותין אפי' לרבי גזרו ביה"ש א"כ למה קאמר דסומכוס סובר כרבנן הא אפי' כרבי נמי אתיא דהכא תרתי שבות דשאלה ושבות דהפרשה תרומה כיון דליכא צורך שבת ונלחץ בזה עיי"ש. ולמ"ש חדא מתורצת באידך היטב דליכא שבות דהפרשה דמצי להפריש במחשבה כ"א שבות דשאלה לחודי' איכא וא"כ ליכא מכאן תיובתא כ"א כעין סייעתא ופלא עליו שנעלם ממנו אז דברי תוס' במקומן ודברי עצמו כאמור ושוב הביא שם ראי' ברורה מהא דפ' יוהכ"פ דקא' וגוזזין לו כרישין וא"צ לעשר דברי רבי כו' רשב"א לא יאכל עד שיעשר ואי שרי להפריש במחשבה היכי קא' רבי דאין צריך לעשר הא אפשר להפריש במחשבה בהיתר א"ו בטבל שלא ניתקן לא שרי ליתן עיניו כו' דהו"ל מתקן עכ"ד:

ואמנם הנ"ל בזה היא נהי דבכ"מ אסור להפריש במחשבה כאן שרי למאי דאיתא בר"ה פ"ד דף ל"ב שופר של ר"ה אין מפקחין עליו הגל וכו' מ"ט שופר עשה ויו"ט עשה ול"ת וכתב שם הר"ן חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה [ר"ל דאית ביה עשה דשביתה ולא תעשה דמלאכה] וכיון דלא דחי מלאכה דאורייתא אף שבות דבריהם לא ידחה. ודקאמר יו"ט עשה ול"ת קושטא דמלתא קאמר ומיהו לא צריכין להכי דבלא"ה בעידנא דמעקר לאו לא מקיי' עשה. והמ"א כתב בסי' תמ"ו דר"ת תירץ דעשה דרבי' דחי ל"ת אפי' לא הוי בעידנא ומיהו שופר הוי עשה דרבי' שהיחיד מוציא רבים ידי חובתו אבל בעשה דחמץ מספקא ליה אי הוי עשה דרבים ודעת הט"ז בסימן תרנ"ה דמצות לולב ואתרוג הו"ל עשה דרבים כדאיתא במועד קטן דשמחת יו"ט הו"ל עשה דרבים ע"ש והריטב"א כתב יבמות דף ה' דבמחמר ליכא רק לאו ולא עשה והטעם דהגוף שובת וא"כ כשמפריש תרומה במחשבה נהי דהו"ל מתקן מ"מ לית ביה רק לאו דרבנן ולא עשה דתשבות כיון ששובת ואינו עושה מעשה וכיון דלית ביה רק לאו אתי מצות עשה דלולב ואתרוג ודחי לי' ובשעה שנוטל האתרוג של טבל הוא כנותן עיניו בצד אחר להפריש משם וכיון דניטלת במחשבה בעלמא הוא מופרש ועומד והו"ל בעידנא להר"ן וכ"ש אי נימא כדעת ר"ת וכהט"ז דעשה דאתרוג הו"ל עשה דרבים ולא בעינן בעידנא אם כן מצי להפריש במחשבה קודם שיטלנו לצאת בו אף על גב דלא הוי בעידנא וממילא כיון דיכול להפריש במחשבה תו לא הוי מוקצה ומותר לטלטלו ופלוגתי' אי מותר לצאת בו בלא הפרשה כיון דיכול להפריש מטעמא דאמרן וז"ב:

ומעתה אני אומר דאפי' במעשה מצי להפריש דאפי' אי מפריש במעשה לית ביה עשה רק לאו דרבנן דמתקן והוא למה שכ' הש"א בתשו' סי' נ"ז אמאי דכ' הה"מ דאסור לטבול כ"ח בשבת משום מתקן אע"ג דאפשר בתקנה שיתננו לנכרי וישאלנו ממנו דא"צ טבילה לא דמי למעלין המדומע דשרי הואיל ויש להן תקנה על ידי שיתן עיניו כו' דשאני התם שהרי קודם שמעלה אותו כבר גמר בדעתו מאיזה צד יעלה אותו דאין אדם עושה מעשה אא"כ גומר במחשבתו קודם ומשעה שגמר במחשבתו להעלותו כבר ניתקן ושוב אין במעשה של העלאה משום מתקן אבל גבי טובל כ"ח ל"ל הכי עיי"ש וא"כ כיון דבמחשבה לית בי' עשה שהגוף שובת א"כ אפי' במעשה ממש תו לית בי' עשה דתשבות. שכבר ניתקן ע"י מחשבה הקודם למעשה וא"כ כאן שרי להפריש אפי' במעשה ממש אפי' קודם שיטלנו לצאת בו דעשה דאתרוג דחי ללאו דמתקן למאן דסובר דעשה דרבים לא בעי בעידנא ואתרוג הו"ל עשה דרבי' להט"ז. ומי' להר"ן עצמו דסובר אפי' בעשה דרבי' נמי בעינן בעידנא או למאן דסובר דאתרוג לא הוי עשה דרבי' דאינו

מוציא רבי' ידי חובתן ובעי בעידנא א"כ ע"כ צ"ל כדמעיקרא דלא שרי כאן רק במחשבה ובשעה שנוטלו לצאת ברגע זו נותן עיניו להפריש ממק"א והו"ל בעידנא וכאמור כך נ"ל ברור ושוב מצאתי און לי בפר"מ סי' תרמ"ט ס"ק כ' שכ' וטבל עי' בר"ן וכפו"ת י"ל לדבר מצוה שאין לו אחר אפשר להתירו להפריש ביו"ט עכ"ד ולא פי' טעם הדבר מ"ש משופר דלא התירו בי' שבות ולענ"ד הטעם נכון כדכתיבנא. מיהו בלא"ה נ"ל דלק"מ למה דכ' השעה"מ עצמו בה' לולב אמאי דקאמר בדמאי הא אי בעי מפקיר נכסי' אע"ג דאסור להפקיר ביו"ט ס"ל לש"ס דקרא לא קפיד אלא שיהא ראוי לכם באיזה זמן שיהי' ולא בעי' שיהא ראוי דוקא ביו"ט עצמו וא"כ ה"כ כיון דמצי להפריש אחר יו"ט תו הו"ל לכם והראי' מההיא דשותפין דודאי אין חולקין ביו"ט כ"א אחר יו"ט ואפי"ה כיון דבעת החלוקה מצי לסלק לשותפו באתרוג אחר הו"ל לכם ה"ה ה"כ וזה פשוט וברור:

עוד שם במשנה של מע"ש לא יטול ואם נטל כשר פי' רש"י חבל חוץ לירושלים לא וכו' והר"ן כ' ה"ה חוץ לירושלים דראוי לאכיל' בירושלי' והתוס' יו"ט תמה מגמרא מפורשת סנהדרין ד' קי"ב אר"ח לא שנו אלא בירושלים אבל בגבולין ד"ה פטור מחלה ופי' רש"י דממון גבוה הוא ל"א דאין לה היתר אכילה בשעת חיוב וכו' ונ"ל בהקדם לתרץ דברי תוס' פסחים פ' א"ע למ"ד האופה מיו"ט לחול אינו לוקה דאמרינן הואיל אי מקלעי אורחי' חזי' לי' א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה ותי' דלא שכיח והקשו הפוס' מהא דאי' בחולין פ"ק השוחט בשבת ויוהכ"פ אעפ"י שנתחייב בנפשו וכו' ומוקי לי' בגמ' כגון שהי' לו חולה והבריא וכ' תוס' דלא הו' מוקצה שרגיל לחזור לחלי' א"כ כאן דשכיח לחזור לחול' של סכנה נימא הואיל ואמאי מתחייב בנפשו וצ"ע:

ונ"ל לתרץ למה דכ' תוס' בעירובין ד' למ"ד ע"ב וי"ל דאינו מועיל מה שראוי לתקן אלא במידי דחזי' השתא לשום אדם כגון תרומה [אבל לא בטבל] תדע דאין מערבין בהקדשות אע"ג דאפשר לאתשולי עיי"ש וכ' השעה"מ בה' חמץ דלפי"ז לא קשי' מה שהקשו בפסחים מהא דאתה רואה של אחרי' נימא הואיל אי בעי מיתשל דבהקדש דלא חזי לשום אדם לא א' הואיל ודוקא בחלה דקודם שהחמיץ חזי' לכהן משו"ה אמרינן בי' הואיל וכמ"ש בתשו' הרשב"א שהביא שם משא"כ בהקדש ואני מוסיף דלפי דבריהם בעירובין גם ממע"ש בירושלים דאין יוצאין בו חובת מצה לר"מ למ"ד בעינן דין ממון ל"ק נימא הואיל אי בעי מיתשל דכיון דבירושלים הוי לר"מ ממון גבוה לכולי עלמא ולא חזי' לשום אדם להיות לו בו דין ממון לא א' בי' הואיל והשעה"מ לטעמי' שסובר כיון דראוי לאכילה מיקרי חזי' ולא נהירא דמה מועיל שראוי לאכילה הא אנן דין ממון בעי'

וכיון דממון גבוה היא לכל ולענין דין ממון לא חזי' לשום אדם לא א' לענין זה הואיל וזה נ"ל ברור ודלא כשעה"מ עמוד והתבונן בדבר כי כן עיקר:

והנה אפלוגתא דהאופה מיו"ט לחול פירש"י לאחר שגמר סעודתו ופשיטא לן דלא חזי' לי' מידי האידנא עד אורתא שהוא חול וכוונתו בזה דקודם שסעד דחזי' כמי לדידי' אי בעי למיכל פשיטא לן דאינו לוקה באופה לחול מטעם הואיל כדמוכח לקמן דף מ"ח דקאמר אבל הכא דלאורחין היא דחזי לדידי' לא חזי' לא אמרינן הואיל משמע בחזי' נמי לדידי' א' הואיל ותו דדעת רש"י בביצה י"ב וכ"ה דעת הרמב"ם דלב"ה אמרינן מתוך אפי' בלא צריך ליה כלל והקשו תוס' באופה מיו"ט לחול למ"ד לוקה נימא מתוך ותי' המג"ש דלא התירה התורה מלאכת אוכל נפש אלא בזמן הראוי לאכילה דאז א' מתוך וכו' אבל לאחר אכילה ואין המלאכה ראוי' לו בו ביום לאוכל נפש כלל בהא אי אופה לחול לא אמרינן בי' מתוך וכ"כ הקרבן נתנאל עיי"ש נמצא מי שלא סעד ולא אכל עדיין אי אופה מיו"ט לחול לכ"ע אינו לוקה מטעם מתוך אפי' לא צריך לי' כלל ולפי"ז א"ש ולק"מ דמשו"ה כאן ביו"ט דאדם אחר שלא סעד מותר לו לאפות אפי' לחול משום מתוך אלא למי שסעד אסור מלאכת אפי' ואי מקלעי אורחי' חזי' נמי לדידי' ומשו"ה אמרינן בי' הואיל וכו' דבלא"ה חזי' המלאכה ההיא לאדם אחר שלא סעד דזה מידי דשכיח דזה מקדי' וזה מאחר סעודתו עד סמוך לערב אבל בשבת דהמלאכה לכל אסור ולא הותר רק לחולה שיש בו סכנה וזה לא שכיח ולא מיקרי חזי' לאחריני וא"כ אפי' למי שיש לו חולה והברי' דשכיח לחזור לחליו לא אמרינן בי' הואיל מטעם דלא חזי' לאחרינא וזה נכון.

והנה הר"ן סובר כס' תוס' בעירובין דמידי דלא חזי' לאדם לא א' בי' הואיל דהרי סובר בטבל אינו יוצא דלא אמרינן הואיל אי בעי מפריש וקשה מ"ש מדמאי דא' הואיל אי בעי מפקיר נכסי' וחזי' לי' ע"כ צ"ל דשאני דמאי דחזי' לענייי' משו"ה א' בי' הואיל אבל בטבל דלא חזי' לשום אדם לא אמרינן בי' הואיל וכמ"ש השעה"מ בה' לולב בשם ס' כרם שלמה עיי"ש והא דכ' הר"ן אהא דתרומה אם נטל כשר אם נטל כהן שהוא שלו כשר משמע אבל ישראל לא אע"ג שנותנו לו כהן ואמאי נימא הואיל וראוי לכהן מקרי לכם כדאשכחן דמערבין בתרומה מה"ט דחזי' לכהן לק"מ מתרי טעמא חדא דדוקא בעירובין דלא בעי' לכם רק שיהא ראוי לאכילה אז מיקרי ראוי לאכילה מה דחזי' לאכילה לאחרינא משא"כ באתרוג דאי לא חזי' לי' לאכילה לא הוי לכם דבעי' שיהא לו לכל דרכי הנאתו לזה לא מהני מה דחזי' לאחרינא דמ"מ לאו דידי' לאכילה וכאן לכם בעינן והבן [ועיין תשו' רשב"א סי' תכ"ב] ומי' בלא"ה י"ל דהר"ן סובר דהא דמערבין

לישראל בתרומה לאו משום טעם דחזי' לכהן לחודי' אלא משום דאי' נמי בשאלה וכ"כ רש"י בפסחי' ד' כ"ג דסברי כרבי דלא גזרו ע"ש ביה"ש מערבין לישראל בתרומה הואיל אי בעי מיתשל וכו' עיי"ש דתרווייהו חזי לאצטרופי אהדדי משום דחזי' לאחרינא א' בי' הואיל אי בעי מיתשל משא"כ תרומה שכבר באה ליד כהן דליתא בשאלה משו"ה אפי' נתנה לישראל א"י בו חובת אתרוג דחוי' לאחריני לחודי' לא מהני כאמור אלא דלכאורה קשה ע"ז מגמ' מפורשת פ' ב"מ ד' כ"ח דאי' התם מערבין וכו' ובגודגניות כו' ופריך והתניא גודגניות מרובי בנים יאכלו חשוכי בני' לא יאכלו ואם הקשו לזרע אף מרובי בני' לא יאכלו ומשני תרגמא אלא הקשו לזרע ומרובי בני' ואיב"ע לעולם לחשוכי בני' דחזו למרובי בנים מי לא תכן מערבין לישראל בתרומה אלמא אע"ג דלא חזי' להאי חזי' להאי ה"נ וכו' הרי מבואר משום דחזי לאחרינא לחודי' אפי' במקום דליתי' בשאלה כמו בגודגניות נמי מערבין לתי' אב"ע:

וראיתי בשעה"מ ה' לולב הביא קושי' על הגמ' מנ"ל הא משו' דחזי' לאחרינא דילמא באמת הטעם בתרומה משום דאי' בשאלה ותי' עפימ"ש תוס' שם ד' ל"א ד"ה דמאי וכו' דמשמע לי' מתני' אפי' אין לו רק ב' סעודות מצומצמות דאיירי בכל ענין ולעיל דפריך מאי פסקא משום דמשמע דמתניתין איירי אפי' ביתר מב' סעודות ע"ש וע"כ כיון דאיירי אפי' במצומצמות ע"כ הטעם משום דחזי' לאחרינא דל"ל הואיל אי בעי מתשל דהדר לטבלי' עכ"ד ולענ"ד אי משום הא לא ארי' דהא פריך לעיל לסומכוס וליפרוש עליו ממקו"א ומשני לא נחשדו חברי' לתרום שלא מן המוקף וכ' תוס' שם אע"ג דאין מערבין רק לדבר מצוה לא התירו לתרום שלא מהמוקף רק לכבוד שבת ולא לצורך מצוה אחרת עכ"ד ולפי זה יש לי לומר דמה דהגמ' קאמר הכי היינו לתרוצי מלתא דסומכוס שכ' דלא ידע דסובר כרבנן אבל למ"ד מערבין בתרומה י"ל דלעולם הטעם משום דאי' בשאלה דמהני במקום דחזי' לאחרינא ואפי' ליכא רק מצומצמות יכול להפריש ממקו"א דכמו דשרי לכבוד שבת שרי לדבר מצוה וקיי"ל אין מערבין רק לדבר מצוה אבל במקום דלא שייך טעמא דשאלה לא מהני חזי' לאחרי' ואמנם זה ניחא לר' יוסף בד' ל"א דכ"ע סובר אין מערבין רק לדבר מצוה אמנם לרבא שם דרבנן סברי מערבין לדבר הרשות א"כ בליכא רק ב"ס מצומצמות אסור להפריש שלא מהמוקף ועכ"ז תני' סתם מערבין בתרומה ע"כ רק משום טעם דחזי' לאחרינא לחודי' דל"ל טעמא דשאלה דהדר לטבלי' ואסור להפריש ממקו"א.

ולפי"ז א"ש דתי' ראשון בגמ' תרגמא אלא הקשו לזרע ומרובי בני' אבל חשוכי בני' אסור ול"מ חזי' לאחרינא קאי לר"י דמערבין רק לדבר מצוה ואיכא בתרומה טעמא דשאלה

והאי איב"ע קאי לרבא דמערבין בדבר הרשות וליכא טעמא דשאלה דהדר לטבלי' ואסור להפריש ממקו"א ע"כ משום דחזי' לאחרינא לחודי' ה"ה בגודגניות ולפי"ז למה דקיי"ל כר' יוסף ממילא י"ל דחזי' לאחרינא לחודי' לא מהני רק במקום דאיתי' בשאלה כדאמרן אלא דאכתי צריך להבין לפי"ז טעמא דרש"י בפסחים כ"ג שכ' מערבין לישראל בתרומה דאי בעי מיתשל והדר מפריש מני' ובי' עיי"ש. ולמ"ש יכול להפריש גם ממקו"א למ"ד אין מערבין רק לדבר מצוה אמנם גם זה א"ש חדא דרש"י לטעמיה בריש בכל מערבין שכ' עירובי חצירות ותחומין ואהא קתני מערבין לנזיר כו' ולישראל בתרומה אף ע"ג דעירובי חצירות מערבין לדבר הרשות וא"כ ליכא לאפרושי ממקו"א ואע"ג דאהא דמערבין לנזיר וכו' פירש"י תחומין וכן פירש"י בפסחים אכתי י"ל למ"ש תוס' בפסחים לא פריך הכא למ"ד אין מערבין רק לדבר מצוה ומצוה לאו להנות ניתנו וכיון דקיי"ל כמ"ד מצוה לאו להנות ניתנו ע"כ הקושי' רק למ"ד מערבין לדבר הרשות ואסור להפריש ממקו"א ושפיר פירש"י טעמא דשאלה ומפריש עליו מניה וביה וע"כ מוקי לה ביתר מב"ס והיינו משום דסובר דמסתמא איירי בהכי דא"א לצמצם ולפ"ז צ"ל דבהך פליגי הנך תירוצים בגמ' דף צ"ח דתי הראשון מוקי ליה ביתר מב"ס דא"א לצמצם ואיכא טעמא דשאלה אבל חזי' לחודי' לא מהני ואיב"ע משמע ליה דאיירי אפי' במצומצמת וליכא לאפרושי מיני' ובי' וממקו"א אסור להפריש למ"ד מערבין לדבר הרשות ומשום הכי סובר דחזי' לאחרינא לחודי' מהכי ואם כן למה דקיי"ל בטו"שע א"ח סימן שפ"ז סעיף ה"א בכל מערבין חוץ מגודגניות שהקשו לזרע מכלל דס"ל דטעמא דחזי' לאחרינא לחודי' מהני לענין עירוב ואמנם הר"ן י"ל דסובר כתי' הראשון ובאמת חזי' לאחרינא לא מהני רק במקום דאי' בשאלה והא דמערבין בתרומה משום דאי' בשאלה וחזי' לאחרינא אבל אתרוג שבא ליד כהן דליתא בשאלה מש"ה אי נתנו לישראל לא נפיק ביה ודו"ק:

אלא דאכתי קשי' הניחא בתרומה שכבר באה לידי כהן אבל באתרוג של תרומה שביד ישראל מטבלו קודם שנתנו לכהן אמאי איכו יוצא בו נימא הואיל אי בעי מיתשל דידיה הוי השתא כמי דידיה כיון דחזי לכהן וכדאיתא בחלה דמקרי לך מה"ט ואמאי כתב הר"ן דוקא שביד כהן

ומיהו גם זה לק"מ דאי מיתשל הדר לטבלי' והר"ן לטעמי' דא"י בטבל והואיל אי בעי מפריש לא אמרינן דבעודו טבל לא חזי' לשום אדם ולא מהני טעמא דהואיל לחודי' וכמש"ל והא דמערבין בתרומה מטעם דחזי' לאחרינא ואי בעי מיתשל אע"ג דהדר לטבלי' ואין מערבין בטבל היינו משום דהתם אי מיתשל מצי להפריש בידים למה דקיי"ל כרבי דלא גזרו ע"ש ביה"ש אבל הכא ביו"ט דלא מצי להפריש בידי' דאין מגביהין

תרומות ומעשרות ביו"ט רק דהרמב"ן סובר הואיל אי בעי מפריש אחר יו"ט ומש"ה מקרי עכשיו דידיה כיון דהוי לכם בזמן שיפריש וכמש"ל בשם השעה"מ וכיון דהר"ן סובר דלא מיקרי לכם קודם הפרשה מחמת דאסור ביה אם כן לא מצינו למימר בתרומה דידיה אי בעי מיתשל דהדר לטבלי' וא"י ולהפריש א"א ביו"ט כאמור

ולפי"ז נראה דע"כ לא פליג הר"ן על הרמב"ן בטבל רק בטבל הטבול לתרומה או למעשר כדמשמע מלשון הרמב"ן שכתב כיון שיכול לסלק הכהן והלוי דהך טבל לא חזי' לשום אדם לא לישראל משום חלקו של כהן ולוי ולא לכהן ולוי משום חלקו של ישראל מש"ה לא א' ביה הואיל אי בעי מפריש דבמקום דלא חזי' לאחרינא לא מהני הואיל לחודיה אבל בטבל הטבול למע"ש בגבולין לדידן דקיי"ל מע"ש בירושלים ממון הדיוט אפי' נימא דבחוץ לירושלים א"ר לאכלה והו"ל ממון גבוה עכ"ז יוצאין מטעם הואיל אי בעי מפריש כיון דהשתא בעודו טבל למע"ש אכתי חזי' לי' בירושלי' דאז גם חלק של מע"ש ראוי לאכילה וממון דידי' היא כמו בטבל של כהן דיוצא בו דגם התרומה שבו דידיה היא וכמ"ש הכפו"ת ע"ש דמה במקום דלא חזי' לדידיה כלל רק לאחרינא אמרינן הואיל אי בעי כ"ש במקום דחזי' לדידיה גופיה במקום אחר [וכמ"ש התוסיו"ט דזה מסתבר יותר דמה אי לגופי' לא חזי' לא מיפסל כ"ש אי חזי' לגופי' רק דאתרי' לא חזי] דחזי לאיצטרופי למימר ביה הואיל אי בעי מפריש ואם כן מודה הר"ן דיוצאין בטבל הטבול למעשר שני מטעם הואיל אי בעי מפריש ואם כן ממילא לפי"ז גם במעשר שני גם בהיותו חוץ לירושלים דהו"ל ממון גבוה וא"ר לאכילה אפי"ה יוצאין משום דכיון דראוי לאכילה ויש לו בו דין ממון בירושלי' תו אמרינן בי' הואיל אי בעי מיתשל ואי דהדר לטבלי' נימא בי' הואיל אי בעי מפריש ממקו"א דבטבל הטבול למעש"ש דטבל גופי' חזי' לדידי' בירושלים מודה הר"ן דכשר לצאת בו כדאמרן משו"ה שפיר כ' הר"ן דבמעש"ש חוץ לירושלים כמי יוצאין בו הואיל וראוי לאכילה בירושלים ושם יש לו בו דין ממון תו אמרי' בי' הואיל אי בעי מיתשל ויוצא אפי' בטבל שלו אפי' בגבולין מטעם הואיל אי בעי מפריש אמנם כ"ז לדידן דקיי"ל כרבה דא' הואיל במקום דחזי' לאחרינא כגון באופה מיום טוב לחול ולענין חלת חמץ אבל לר"ח דלית ליה הואיל אפי' בכה"ג וכדכתב הרי"ף דרבה ור"ח פליגי בפלוגתא דר"א ור"י כדקאמר בגמרא שם. ע"כ ס"ל מעש"ש חוץ לירושלים פטור מחלה דשם ממון גבוה ולדידי' לא אמרינן הואיל אפי' בחזי' לאחרינא וה"ה לדידי' במק"א כיון דבמקומו לא חזי' אבל לדידן דקיי"ל כרבה לית לן הא דרב חסדא וחוץ לגבולין חייב בחלה ויוצאין בו חובת אתרוג וכמ"ש הר"ן. והא דפרש"י ה"ה חוץ לירושלים להך פירוש דמשום דהוי ממון גבוה היינו דרש"י לטעמיה

דלית לי' הואיל במה שאינו שלו דנימא אי בעי מיתשל ומייתי לי' לרשותו ולא גרס לי' כמבואר בדבריו בפסחים דף מ"ח ע"א ולהפירוש משום דבחוץ לירושלים אינו ראוי לאכילה כמי ליכא למימר ביה הואיל דתרי הואיל לא אמרינן לרש"י וכמ"ש תוספות פסחים סוגיא דהואיל והכא הוי תרי הואיל במעש"ש בגבולין הואיל אי בעי מיתשל והואיל אי בעי מפריש ומש"ה חוץ לגבולין א"י בו ושאני התם בעירובין דאמרינן הואיל אי בעי מיתשל ומפריש דהתם בידו להפריש ממש בידים וזה לא מקרי תרי הואיל דבידו לעשות תיכף וכמ"ש רש"י בפסחים דף ל"ח ע"א וא"ת בחלת מעשר גופי' נמי תרי הואיל וכו' הכא לא קרי הואיל דבר שבידו לעשות לגרום טומאה מיד ופרי' ע"ש:

משא"כ בתרי הואיל דאי בעי מיתשל ואי בעי בצע מכל חדא דא"א כי אם אחר שתאפה זה מקרי תרי הואיל וכמבואר יפה בס' יד דוד בפסחים ל"ח לתרץ קושי' השע"המ באופן דדברי רש"י לא סתרי אהדדי ע"ש וה"ה הכא דכיון דאין מפרישין תרומה ומעשר ביו"ט רק דנימא אי בעי מפריש אח"כ תו הו"ל תרי הואיל אי בעי מיתשל ואי בעי מפריש ותרי הואיל לא אמרינן ואע"ג דבסנהדרין איירי בעיסה של מעש"ש בחול דמצי להפריש תיכף היינו לר"ח דלית ליה כלל טעמא דהואיל וכאמור ואמנם הר"ן פליג אכל זה וסובר דאמרינן הואיל אי בעי מיתשל בחלת חמץ לענין דהוי כשלו וסובר דאמרינן אפי' תרי הואיל וכשיטה הא' בתוס' פסחים מש"ה אפי' חוץ לירושלים נמי יוצאין בו למה דקיי"ל הואיל משום הואיל אי בעי מיתשל ואי בעי מפריש אחר יום טוב ממקום אחר ול"ק מר"ח דל"ל הואיל ולא קיי"ל כוותיה ודו"ק היי"טב:

סליק

חלק אורח חיים בעזרת השם